

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLAR İÇİN
ÇOKLU ZEKA KURAMINA GÖRE DÜZENLENMİŞ
BİR GRAFİK TASARIM PROGRAMINA İLİŞKİN
KURAMSAL ALTYAPI ÇALIŞMASI**

GÖZDE GÜLTEKİNLER

BİLEŞİK SANATLAR ANASANAT DALI

MAYIS 2018

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLAR İÇİN ÇOKLU
ZEKA KURAMINA GÖRE DÜZENLENMİŞ BİR GRAFİK TASARIM
PROGRAMINA İLİŞKİN KURAMSAL ALTYAPI ÇALIŞMASI**

Gözde GÜLTEKİNER
DANIŞMAN Doç. Dr. Alper ÇALGÜNER

YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİLEŞİK SANATLAR ANASANAT DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

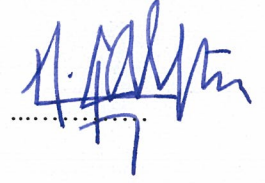
MAYIS 2018

Gözde GÜLTEKİNLER tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitim Dönemindeki Çocuklar için Çoklu Zeka Kuramına göre Düzenlenmiş bir Grafik Tasarım Programına İlişkin Kuramsal Altyapı Çalışması” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Bileşik Sanatlar Anasanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Alper ÇALGÜNER

Endüstriyel Tasarım Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan: Prof. Çiğdem DEMİR

Grafik Anasanat Dalı, Gazi Üniversitesi

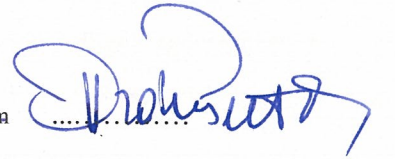
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Doç. Özden PEKTAŞ TURGUT

Grafik Anasanat Dalı, Hacettepe Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 24.05.2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Gözde GÜLTEKİNLER

24/05/2018

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM DÖNEMİNDEKİ ÇOCUKLAR İÇİN ÇOKLU ZEKA
KURAMINA GÖRE DÜZENLENMİŞ BİR GRAFİK TASARIM PROGRAMINA
İLİŞKİN KURAMSAL ALTYAPI ÇALIŞMASI
(Yüksek Lisans Tezi)

Gözde GÜLTEKİNER

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
Mayıs 2018

ÖZET

Okul öncesi eğitim programları temel olarak 36-66 aylık çocuklara yöneliktir ve çocuk merkezlidir. Eğitim etkinliklerinin sistemli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için önceden gerekli hazırlıkların ve planların özenle yapılması gereklidir. Bu planlamanın içinde sözcüklerin yanı sıra, kavramların öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Hangi kavramların nasıl öğretilebileceği ve ne gibi kaynak, araç-gereç ve materyalin kullanılacağı bu aşamada önemli bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır. Görsel malzemenin yalın, açık ve anlaşılır biçimde çözümlenmiş olması, çocukların kavramları öğrenmelerinde ve düşüncelerinin açıklık kazanmasında etkili olmaktadır. O nedenle ki, kavram öğretmeye yönelik olarak oluşturulacak resimli materyallerin ve grafiklerin çocuğun yaşına, gelişim özelliklerine, ilgi ve gereksinimlerine uygun olması; hayal dünyasını geliştirecek özellikleri taşıması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında çocuklar ile yürütülen çalışmalarda her bireye, amacına yönelik olarak aynı tasarım elemanları ve materyalleri verilmiştir. Çalışma ile çocuklara verilen grafik eğitimin faydalarının yapılan uygulama çalışmaları ile gözlenmesi amaçlanmaktadır. Bu süreçte, söz konusu yaş grubunun eğitimi üzerinde belirleyici bir etken olan görsel materyalden de yararlanılmıştır. Etkinlik saatleri dahilinde uygulanan bu grafik çalışmalar Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programı etkinlik planı ve Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka etkinlikleri dikkate alınarak yürütülmüştür. Grafik çalışmalar 2012-2013 eğitim-öğretim yılı içinde özel bir anaokulunda uygulanmıştır. Geliştirilen yedi haftalık grafik eğitim programı, bir okul öncesi eğitmen ve bir grafik tasarım uzmanı tarafından uygulanmıştır. Bu araştırmanın gerek mevcut okul öncesi eğitim etkinlik programının yeterlilik düzeyinin sorgulanmasını sağlayacak, çoklu zeka kuramına dayalı aktivitelerle donatılmış yeni bir program geliştirmeye yönelik adım olması, uzman dahilinde uygulanan grafik çalışmaların etkinlik programına uygulanma örneğinin bir ilk olması açısından önemli olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın, benzer konularda çalışmak isteyen okul öncesi ve grafik tasarım eğitimi araştırmacılarına ışık tutacağını, yeni çalışmalara yol açarak söz konusu yaş grubundaki çocuklara daha iyi ve kaliteli bir eğitim sunmasına yardımcı olacağı öngörülmektedir.

Bilim Kodu : 404
Anahtar Kelimeler : Okul öncesi eğitim, grafik tasarım, çoklu zeka kuramı
Sayfa Adedi : 153
Danışman : Doç. Dr. Alper ÇALGÜNER

THEORETICAL INFRASTRUCTURE STUDY RELATED TO A GRAPHIC
DESIGN EDUCATION PROGRAM FOR PRESCHOOL CHILDREN
ACCORDING TO MULTIPLE INTELLIGENCE THEORY.

(Master Thesis)

Gözde GÜLTEKİNLER

GAZİ UNIVERSITY
ENSTITUTE OF FINE ARTS

May 2018

ABSTRACT

As mentioned in this study, pre-school education is child-based and particularly for 36-66-month-old children. The required primarily preparations and plans should be done carefully to systematically arrange their education activities. This planning should include the concepts in addition to the words. However, the problem related with how the concepts are taught and which materials, sources and equipment should be used for this reason comes into prominence at this point. Being the visual material simple, clear and understandable affects their learning and makes their thinking clear. Therefore, the illustrated materials and graphics which are prepared to teach the concepts should be compatible with the child's age, growth characteristics, interests and necessities, and have the required features to develop the child's imagination. In the scope of this thesis work, the design elements and materials have been given to each child due to the aim. By this way, it is aimed to examine the benefits of the given graphics education on the children by conducted practical activities. This research is an important since it is the first example of application of the activity programmes, which are carried out with the responsibility of specialist; the further step to develop a new programme equipped with the activities based on the theory of multiple intelligence and also provides to question the qualification level of existing activity programme of pre-school education. It is envisaged that this research will provide an insight the researchers who desire to work on the similar topics about pre-school and graphic design education and help to provide better and quality education for this aged-children by leading the new studies.

Science Code : 404
Key Words : Pre-school education, graphic design, multiple intelligence theory
Number of Pages : 153
Advisor : Assoc. Dr. Alper ÇALGÜNER

TEŞEKKÜR

“Okul Öncesi Eğitim Dönemindeki Çocuklar için Çoklu Zeka Kuramına göre Düzenlenmiş bir Grafik Tasarım Programına İlişkin Kuramsal Altyapı Çalışması” başlıklı bu yüksek lisans tez çalışmasında, danışman hocam Sayın Doç. Dr. Alper Çalgüner’e, Sayın Prof. Çiğdem Demir’e, Doç. Özden Pektaş Turgut’a ve yüksek lisans eğitimim süresince bana emeği geçen bütün hocalarıma, Çiğdem Erdinç’e, Okul Öncesi Dönem Özel Ceviz Çocuk Eğitim Merkezi çalışanlarına ve öğrencilerine, bana olan destekleri için eşime, aileme ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ankara, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	4
1.1.1 Alt problemler	5
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	15
1.5. İlgili Araştırmalar	16
1.6. Adı Geçen Tanımlar	17
1.7. Araştırmanın İçerik Planı	27
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	31
2.1. Okul Öncesi Eğitim	31
2.1.1. Okul öncesi eğitim ve çalışmadaki yeri, önemi	31
2.1.2. Okul öncesi eğitimin günümüze gelişi	34
2.1.3. Okul öncesi dönemin genel özellikleri.....	38
2.1.4. Okul öncesi dönem eğitiminin önemi	45
2.1.5. Okul öncesi eğitimde ailenin, okul ve öğretmenin rolü	46
2.2. Çocuk Gelişimi.....	57
2.2.1. Çocuk gelişimine ilişkin dünyadaki yaklaşımlar	67

2.2.2. Okul öncesi dönemde çocuğun sanatsal gelişimi ve bu eğitim sürecinde çocuk görsellerinin önemi	75
2.2.3. Okul öncesi dönemde çocuğun sanatsal gelişiminde görsel ifadelendirme becerisi.....	78
2.3. Çoklu Zeka Kuramı Görsel Zeka Etkinlikleri ve Okul Öncesi Eğitim	86
2.3.1. Çoklu Zeka Kuramı.....	86
2.3.2. Çoklu zeka kuramı; görsel-uzamsal zeka alanı	88
2.3.3. Çoklu Zeka Kuramı; görsel - uzamsal zeka ve okul öncesi eğitim.	90
2.3.4. Çoklu Zeka Kuramı görsel-uzamsal zeka alanı için öğretim stratejileri	96
2.3.5. Okul öncesi eğitim programları ve çoklu zeka.....	98
2.3.6. Okul öncesi eğitim programları görsel-uzamsal zeka ve etkinlikleri.....	99
3. YÖNTEM	103
3.1. Araştırmanın Modeli	103
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	110
3.3. Veri Toplama Teknikleri	110
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	112
3.5. Tartışma ve Değerlendirme	112
4. ARAŞTIRMANIN UYGULAMA ÇALIŞMASI.....	115
4.1. Bir Grup Okul Öncesi Dönem Öğrencisi ile Yapılan Grafik Tasarım Çalışmaları	115
4.1.1. Kaybolan eşyaları için ilan çalışması özel anaokulu uygulaması ...	115
4.1.2. Kaybolan eşyaları için ilan çalışması MEB anasınıfı uygulaması ..	120
4.1.2. Pizza Tasarımı	126
4.1.3. Takvim Tasarımı	129
4.1.4. İkonlar Üzerinde Soğuk - Sıcak Renk Çalışması	130
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	137
KAYNAKLAR	139

ÖZGEÇMİŞ	153
----------------	-----

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge 2.1. Psikomotor alan	93
Çizelge 2.2. Sosyal-duygusal alan	93
Çizelge 2.3. Bilişsel alan ve dil alanı	93

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim 1.1.	Amerika'nın batısında bulunan yerlilere ait çizimler	21
Resim 1.2.	Alaska yerlilerinin ava giderken kulübelerinin kapısına astıkları iletişim panosu	24
Resim 1.3.	Kaya üzerine kazılarak imgelerin belirtilmesi	25
Resim 1.4.	Sembol ve piktogram örnekleri	27
Resim 2.1.	Noktalardan üçgen şekli	77
Resim 2.2.	Şemsiye-mantar	78
Resim 4.1.	İlanda kullanacağımız logo ve adres metni	115
Resim 4.2.	Tasarım Materyali; İlanda kullanacağımız metin grubu (slogan) ...	116
Resim 4.3.	İlanını ince uzun düşündü ve sloganını renklendiriyor	116
Resim 4.4.	Oyuncak arabasını kaybetmiş onun için ilan çalışması yapıyor.....	116
Resim 4.5.	Kaybolan oyuncak askeri için ilan hazırlıyor	117
Resim 4.6.	İlanda slogan ve adresi band şeklinde boyayarak sloganı vurgulamaktadır.....	117
Resim 4.7.	Çocuklar ilan çalışmalarını hazırlarken bir çalışma anından bir fotoğraf	118
Resim 4.8.	Oyuncak arabasını, kaplumbağasını, ayısını, köpeğini, örümceğini vs. oyuncaklarını kaybeden çocukların hazırladıkları ilan çalışmaları	118
Resim 4.9.	Çocuklar tasarladıkları ilanlarını büyük bir heyecan ve özen ile asarken.....	119
Resim 4.10.	Çocuklar ilanlarını bahçeye astılar	120
Resim 4.11.	İlanda kullanacağımız logo ve adres metni	120
Resim 4.12.	Tasarım Materyali; İlanda kullanacağımız metin grubu (slogan) ...	121
Resim 4.13.	Çocuklar metin gruplarını tasarım alanına yerleştiriyor.....	121
Resim 4.14.	Çocuklar kaybolan oyuncaklarını görselleştirme aşamasında.....	122
Resim 4.15.	Çocukların kaybolan oyuncakları için yaptıkları çalışmalardan örnekler.....	123

Resim 4.16. Yatay A4 ilan çalışması örneği	123
Resim 4.17. Dikey A4 ilan çalışması örneği	124
Resim 4.18. İlan çalışmasında diyagonal uygulama örneği	124
Resim 4.19. Çocukların kaybolan oyuncakları için yaptıkları çalışmalardan örnekler.....	125
Resim 4.20. Çocuklara verilen grafik materyal	126
Resim 4.21. Çocuklardan ‘pizza dilimi tasarımı’ konulu, grafik çalışması esnasında bir görüntü.....	127
Resim 4.22. Pizza dilimini tasarlayan bir çocuk	127
Resim 4.23. Çocuklar oluşturdukları pizza dilimlerini birleştirirken	128
Resim 4.24. Çocukların oluşturdukları büyük pizza	128
Resim 4.25. Çocuklara beyaz kağıt üzerinde verilen ve kendilerinin şekillendirilmesini istediğimiz bir aylık takvim yaprağı	129
Resim 4.26. Çocuklar kendi takvim yapraklarını tasarlarlarken	130
Resim 4.27. Çocuklara çalışma öncesinde gösterilen sıcak- soğuk ikonları	131
Resim 4.28. İkonlar ile Soğuk-sıcak renk çalışması.....	132
Resim 4.29. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışması	132
Resim 4.30. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışması	133
Resim 4.31. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışma örneği.....	133
Resim 4.32. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışma örneği.....	134
Resim 4.33. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışma örneği.....	134
Resim 4.34. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışması	135

1. GİRİŞ

Grafik tabanlı görsel malzemelerin okul öncesi eğitimde yalın, açık ve anlaşılır biçimde kullanılması, çocukların kavramları öğrenmelerinde, yaratıcılık gücünü geliştirmelerinde ve düşüncelerinin açıklık kazanmasında etkili olmaktadır. Ünal'a göre; "36-66 ay arasındaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen ve onları temel eğitime hazırlayan eğitim süreci okul öncesi eğitim olarak adlandırılmaktadır" (URL-1).

"Erken Çocukluk Çağı", bir çocuğun doğduğu günden 6 yaşına kadar olan, çocukların yaşamlarında önemli bir yer kaplayan, zihinsel, sosyal, bedensel, duygusal, psiko-motor ve dil gelişimlerinin tamamlandığı ve kişiliklerinin şekillendiği dönemdir.

İlgili konu yazınında da belirtildiği gibi, okul öncesi eğitim programları, temel olarak 36-66 aylık çocuklara yöneliktir ve çocuk merkezlidir. "Eğitim etkinliklerinin sistemli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için önceden gerekli hazırlıkların ve planların özenle yapılması gerekir. Bu planlamanın içinde sözcüklerin yanı sıra, kavramların öğretilmesi büyük önem taşımaktadır" (URL-1). Okul öncesi eğitimin temel ilkeleri esas alınarak hangi kavramların nasıl öğretilebileceği ve ne gibi kaynak, araç-gereç ve materyalin kullanılacağı, bu aşamada önemli bir sorun olarak ön plana çıkmaktadır.

Yukarıda değinilen çıkarımlar göz önünde bulundurularak, bu tezde, şu anda uygulanmakta olan okul öncesi program içeriğinde yer alan 'etkinlik planı' kapsamında görsel sanatların bir dalı olarak belirtilen grafik tasarım alanında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında, söz konusu yaş grubunun eğitimi için çok önemli olan görsel materyalden de yararlanılmıştır. Etkinlik saatleri dahilinde uygulanan bu grafik çalışmalar, 'Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Planı' formatı dikkate alınarak yapılmıştır.

Grafik alışmalar 2011 – 2012 eğitim-ğretim yılı içinde özel bir anaokulunda uygulanmıştır. Geliştirilen 7 haftalık grafik eğitim programı, bir okul öncesi eğitmen, ve bir grafik tasarım uzmanı tarafından uygulanmıştır.

Uygulanan grafik çalışmalarda, grafik elemanların üsluplarının birbirleriyle uyumları ve grafik çizimlerin boyutlarının işlevsellik bakımından yeterliliği, vurgunun yerinde kullanımı, grafik projesinin içeriğinin dikkat çekiciliği ve hayatın iinden olması, kullanılan illüstrasyonların özelliklerinin sağlıklı yansıtılması, çalışmada varsa materyal renklerinin gerçeğe uygun kullanımı, grafik ve illstrasyonlarda figürlerin mekan ile ilişkilerinin tutarlı olarak yapılandırılması, çizimlerde kullanılan öğe ve nesneler arasındaki oran-orantı ilişkisinin doğru resmedilmesi, grafiğin çalışma metnini yansıtabilmesi, çizimlerin metnin içeriğiyle uyumluluğu, illstrasyonlarda kullanılan renklerin metne uygun olarak seçilmesi, illstrasyonlarda kullanılan renklerin çocuğun ilgisini çekecek şekilde kullanılması ve illüstrasyonların çocuğun yaş seviyesine uygunluğu gibi konulara zen gösterilerek grafik proje çalışmaları hazırlanmış ve çocuklara sunulmuştur.

n alışma bölümünde söz edildiği üzere; geliştirilen grafik çalışmalar ve uygulamaların yapılmış olması, sistemli grafik çalışmaların Okul ncesi Genel Programı içeriğinde rahatlıkla yer alabileceği ve öğretmenler tarafından rahatlıkla uygulanabileceğini ortaya koymaktadır. Bu programların uygulanmasının, zevkli bir grafik eğitiminin sunulmasının yanında görsel kültür, grafik bilgisi, yaratıcılık, zgven, sosyalleşme, eleştirel düşünme, sorumluluk alma gibi birçok olumlu özellik kazandırmaya yardımcı olacağı öngörülmektedir. Çocukların Görsel Uzamsal Zeka Etkinlikleri ile içsel, toplumsal, sözel zekayı (davranışı) kullanarak diğer zekalarının (davranışlarının) gelişmesine fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca alışmalar uygulanırken oklu Zeka Kuramı'nda yer alan diğer etkinliklerden de faydalanılmıştır. Çeşitli alanlarda yapılan çalışmalar çoklu zeka etkinlikleri ile yapılan öğretimin daha etkili ve başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda 1983 yılında "Frames of Mind" adlı kitabında 'oklu Zeka Kuramı'nı ortaya koyan Gardner, "her öğrencinin aynı ilgi ve yeteneklere sahip olmadığını, aynı yolla öğrenmediğini belirterek herkesin farklı yollarla öğrenebileceğini vurgulamaktadır. Bireysel yeteneklerin dikkatli bir şekilde değerlendirildiği ve ğrenci merkezli eğitim

sistemi konusunda öneriler sunmakta olan Gardner, eğitimlere öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate almaları konusunda önerilerde bulunmaktadır” (Gardner, 2011, s.10-12)

Günümüzde eğitim ve psikoloji alanındaki gelişmelerle birlikte bireylerin neler yapabildiğinden çok, neler yapabileceği yaygın olarak düşünülmektedir. Gardner’ın Çoklu Zeka Kuramı’na göre her insanda, Mantıksal- Matematiksel, Sözel-Dilsel, Görsel-Mekansal, İçsel-Kişiyeye Dönük, Sosyal-Kişiler Arası, Müziksel-Ritmik, Bedensel-Kinestetik ve Doğa Zekası olmak üzere 8 farklı zeka bölümü bulunmaktadır. Kuramın en önemli ilkelerinden biri de, zekaların çoklu olması ve sürekli bir gelişim göstermesi olgusuna dayandırılmasıdır.

Çoklu Zeka Kuramı’na göre, her insanın kolay öğrendiği bir öğrenme yöntemi bulunur, ve öğrenmede zorlanılan pek çok şey öğretilir. Buna göre, eğitimde önemli olan nokta, her çocuğun öğreneceği metodu keşfetmek ve o sistemle öğretmektir.

“Tek bir zeka alanı varlığı çok seyrek görülür. Çok yönlü zekâ hakkında bilgilerimiz arttıkça tüm zekâ listeleri değişmeye adaydır. ‘Çoklu Zeka Kuramı’ eğitime uygulanırken dikkat edilmesi gereken prensipler:

- Zekâ öğretilir,
- her insanın güçlü zekâları ve zayıf zekâları vardır,
- zayıflıklar güçlendirilebilir,
- kişinin zekâsı parmak izi gibi benzersizdir” (URL-2)

Bu araştırmanın, gerek mevcut okul öncesi eğitim etkinlik programının yetersizliğini gidermesi, gerek Çoklu Zeka Kuramı’na dayalı etkinliklerle donatılmış yeni bir program geliştirmeye yönelik bir adım olması, gerekse uzman gözetiminde uygulanan grafik tasarım çalışmalarının etkinlik programına uygulanma örneğinin bir ilk olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın, benzer konularda çalışmak isteyen okul öncesi ve grafik tasarım eğitimi araştırmacılarına

ışık tutması, yeni çalışmalara yol açarak söz konusu yaş grubundaki çocuklara daha iyi ve nitelikli bir eğitim sunulmasına yardımcı olması hedeflenmektedir.

1.1. Problem

“Çeşitli alanlarda yapılan araştırmalar, çoklu zeka etkinlikleri ile yapılan öğretimin daha etkili ve daha başarılı olduğunu ortaya koymuştur” (Ayaydın, 2015, s. 4). Zekanın boyutlarından ve öğretim metodlarından biri olan ‘Görsel Uzamsal Zeka’nın okul öncesi eğitim etkinlik programı dahilinde grafik tabanlı çalışmalar uygulanarak, okul öncesi eğitim programının geliştirilmesi ve çoklu zeka etkinliklerinden yararlanmaya yönelik olarak;

- Çoklu Zeka Kuramı’na dayalı etkinliklerle ve okul öncesi dönem görsel eğitiminde evrensel ölçütleri belirlemiş olan kişi ve kaynaklar ışığında donatılmış programın görsel eğitime katkısı ne düzeydedir?
- Türkiye’de okul öncesi dönemde ulusal düzeyde uygulanan görsel ifadelendirmeye yönelik eğitim programları evrensel başarı ölçütlerini ne oranda sağlamaktadır / karşılamaktadır?
- Türkiye’de okul öncesi dönemde ulusal düzeyde uygulanan görsel ifadelendirme eğitimi programlarının yetersiz, eksik veya yeniden ele alınması gereken unsurları nelerdir?
- Saptanan bu unsurları, evrensel değerlendirme ölçütleri koşutunda hangi esaslara göre yeniden ele almak gerekmektedir?
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Okul Öncesi Eğitim Etkinlik Programında belirlenen görsel kazanımlar ne ölçüde sağlanabilmektedir?
- Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarında kavram ve sözcük öğrenmede okul öncesi kazanımlarına yönelik olarak uygulanan görsel yöntemler nelerdir?
- Okul Öncesi Eğitimde Türkiye için model oluşturabilecek ülkelerde kavram ve sözcük öğrenmede uygulanan görsel yöntemler nelerdir; bu yöntemlerin geliştirilmesi ve uygulamaya koyulması yolunda neler yapılmaktadır?
- Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında evrensel düzeyde kavram ve sözcük öğrenmede uygulanan görsel uygulamalar nelerdir ve bu uygulamaları geliştirmek için hangi yöntemler kullanılmaktadır?

sorularına ‘Görsel Uzamsal Zeka’nın okul öncesi eğitim etkinlik programı dahilinde grafik tabanlı çalışmalar çerçevesinde yanıt aranması amaçlanmaktadır.

“Gauguin, Kandinsky, Klee ve Dubuffet’nin de aralarında bulunduğu, modern dönem öncesinde ve modern dönemde yaşayan birçok şair ve sanatçı, çocuğu imgelemi en geniş kişi olarak tanımlamaktadır” (Kuspit, 2006, s. 28). Çocuk görsellerini ilkel, çocuksu, sanatını ise en geniş imgeleme sahip bir sanat olarak görmüşlerdir. İçlerindeki çocuk ile iletişimlerini kesmemiş, bu doğrultuda da çoğunlukla ilkel sanatı mihenk taşı olarak kullanmış, kişiye verilen rolü oynamasını ve kendisini o rolle tamamen özdeşleştirmesini talep eden yetişkinlerin sosyal dünyasını yok sayarak içlerinde yer alan çocuğu canlı tutmaya çabalamışlardır. Sanatçıların yaklaşımlarından ve açıklamalarında da anlaşılacağı gibi çocuk ile sanatın özü arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Freud’a göre ise; “İmgelemsel etkinliğin ilk izlerini çocukluk kadar erken bir dönemde aramak gerekmektedir. Sanatın doğası ile çocuğun sanatsal yaklaşımı ya da sanat çabası arasında bir paralellik göze çarpmaktadır” (Freud, 1999, s. 126). Çocukların ayrı birer yetenek olduğunu destekleyen bu görüşler beni Türkiye’de okul öncesi eğitim döneminde mevcut etkinlik planının Çoklu Zeka Kuramı’nda yer alan Görsel–uzamsal zeka etkinlikleri ile geliştirmesi için yukarıdaki sorulara cevap aramaya yönlendirmiştir.

1.1.1 Alt problemler

“Zeka, zihnin birçok yeteneğinin uyumlu çalışması sonucu ortaya çıkan yetenekler bileşenidir” (Uysal, 2006). “Uzun yıllar eğitim alanında insanların zekası IQ testleri ile ölçülmüş ve matematik becerileriyle, akademik alanlardaki başarı ya da başarısızlıklarına göre değerlendirme yapılmıştır” (Burden and Bryd, 1994). “Sonra zekanın farklı boyutları üzerinde çalışmalar yapılmaktadır” (Elibol, 2000). Bu çalışmalardan birisi de Gardner’in ilk 1983 yılında "Frames of Mind" adlı kitabı ile ortaya attığı zeka yaklaşımıdır. “Eğitimde bireyselliğe önem vermesi, konuların çocuklara anlatılmasında çeşitli alternatifler sunması, çocukların sadece akademik becerileriyle değil diğer beceri alanlarıyla da ilgilenerek her çocuğa ulaşabilir olması sebebiyle eğitimciler tarafından kabul görmüş ve eğitim ortamında kullanılmaya başlamıştır” (Uysal, 2006). “Çoklu zeka etkinlikleri ile yapılan eğitimin daha etkili

ve daha başarılı olduğu yapılan çalışmalar ile ortaya koyulmuştur” (Ayaydın, 2015, s.7). Çalışmamda bu nedenle oklu Zeka Kuramı’nın bir boyutu olan Görsel-uzamsal zeka kapsamında grafik çalışmalarda faydalanmaktayım. Bu grafik çalışmalar okul öncesi etkinlik programı dahilinde, oklu Zeka Kuramı’nın boyutlarından biri olan Görsel-uzamsal zekaya yönelik uygulanmaktadır. Grafik alışmalar çoklu zeka etkinliklerine ilişkin çıkarımlar ışığında uygulanmakta ve değerlendirilmektedir.

Ülkemizde ve gelişmiş bazı ülkelerde, okul öncesi dönemde görsel eğitimin ne denli önemli olduğu konuları tartışılmaktadır. Bu dönemde çocukların sağlıklı gelişmeleri açısından oyunun ve sanatın çok önemli bir yer tuttuğu, sanat resim eğitiminin sadece sanat zekasının gelişimine değil, diğer zeka türlerinin gelişmesini sağladığı gerçeği yadsınamamaktadır. “ocuğa farklı deneyimler sunmak, onu farklı etkinliklerle karşılaştırmak, çocuğun fizyolojik ve psikolojik gelişim oranını arttırmaktadır” (Kirazoğlu, 2000, s. 1). Okul ncesi çocuklar ile görsel uzamsal zeka etkinlikleri kapsamında yapılan grafik çalışmalarda, çocuğun yaşının niteliklerini unutmadan - beklentilerine cevap verebilecek çalışmalar yapılması öncelikle amaçlanmıştır. Yapılan n çalışma ile görsel zekayı geliştirici, diğer zekaları destekleyici grafik çalışmalar yapılması planlanmıştır.

Bu bilgiler ışığında;

- Günümüzde okul öncesi eğitim döneminde kavram ve sözcükleri öğretmede temel unsurlardan olan etkinlik programı çerçevesinde uygulanan grafik ve resim çalışmalarının, her çocuğun zeka ve kapasitesine cevap verecek oklu Zeka Kuramı’na dayalı etkinliklerle donatılarak net olarak ortaya konulmuş hedefler doğrultusunda geliştirilmemiş olması,
- Çoklu Zeka Kuramı’na dayalı etkinliklerle donatılmış programın, etkinlik programında Grafik Tasarım eğitimi rneği dahilinde kullanımının denenmemiş olması bu araştırmanın alt problemlerini oluşurmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem temel ilkeleri ve etkinlik planı göz önünde bulundurularak görsel-uzamsal zeka etkinlikleri temel alınarak, çalışmalar uygulanırken Çoklu Zeka Kuramı'nda yer alan diğer etkinliklerden de faydalanılarak okul öncesi etkinlik programının geliştirilmesine, okul öncesi dönem çocuklarının görsel algılama ve ifadelendirme becerilerini arttırabilecek grafiksel görseller hazırlanmasına yönelik saptamalar, çıkarımlar ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda, çocuklara verilen grafik tasarım eğitiminin etkilerinin, yapılan uygulama çalışmaları ile gözlenmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, 36-66 ay yaş aralığından seçilmiş olan denek grup ile yürütülen yöntemsel olarak özelleşmiş etkinliklerde her bireye, araştırma amacına yönelik özdeş tasarım elemanları ve grafik tabanlı görsel malzeme verilerek, çocukluk döneminde görsel algılama ve ifadelendirme becerilerini geliştirecek unsurların saptanması planlanmıştır.

Bireyin yaşamına erken çocukluk döneminden itibaren giren görsel ve grafiksel öğeler barındıran basılı malzeme, onu üzerinde yaşanan dünyayı tanıma; sanatın en yeni şekli olan grafik unsurlar ile erken yaşta tanışarak, estetik yargılar geliştirme, görsel odaklı öğrenme becerilerinin gelişimi, okuma alışkanlığı edinme yolunda karşılaşacağı başlıca araçlardan biri olarak tanımlanabilir. Bu döneme yönelik olarak hazırlanan tasarımlardaki grafik elemanlar çocuğun ilgisini çektiği ve merakını uyandırırıldığı ölçüde, ileriki yaşlarda çocuğun okumaya yönelik ilgi duymasının yanı sıra, yaşına uygun etkili bir anlatım, görseller ile bir araya gelmesi ile çocuğun estetik deneyimini geliştirmesi beklenmektedir.

Çocuğun biçim, renk ve dokuları tanımasında; görsel hafızasının gelişmesinde ve böylece farklılıkları ve benzerlikleri ayırt edebilir duruma gelmesinde, okul öncesi dönem görselleri aracılığı ile sunulan grafik düzenlemeler ve resimler önemli bir yere sahip olmaktadır. Bu nedenle erken çocukluk eğitimi için hazırlanan grafik tabanlı görsel malzemenin çocukların ilgilerine, gereksinimlerine ve gelişim özelliklerine uygun hazırlanması gerekmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile okul öncesi dönem (60 - 72 aylık çocuklar) için çoklu zeka kuramında yer alan görsel-uzamsal zeka etkinliklerinden faydalanılarak oluşturulmuş grafik tabanlı görsel çalışmalar geliştirilmiş ve denenmiştir.

Bu araştırma ile gerek mevcut okul öncesi eğitim etkinlik programının yeterlilik düzeyinin sorgulanmasını sağlayacak, ‘Çoklu Zeka Kuramı’na dayalı, görsel - uzamsal etkinliklerle donatılmış yeni bir program geliştirmede ön çalışma olması, gerekse çoklu zeka etkinliklerinin ve bu kuramın eğitimde uygulanma örneğinin ilk olması açısından önemlidir.

“36-72 Ay arasındaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve toplumsal yönden gelişmelerini destekleyen ve onları temel eğitime hazırlayan eğitim süreci okul öncesi eğitim olarak adlandırılmaktadır. Okul öncesi eğitim programları temel olarak 48-60 aylık çocuklara yöneliktir ve çocuk merkezlidir” (URL-1).

“Eğitim etkinliklerinin sistemli ve düzenli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için önceden gerekli hazırlıkların ve planların özenle yapılması gerekir. Bu planlamanın içinde sözcüklerin yanı sıra, kavramların öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Hangi kavramların nasıl öğretilbileceği ve ne gibi kaynak, araç-gereç ve materyalin kullanılacağı bu aşamada önemli bir sorun olmaktadır” (URL-3).

Okul öncesi dönem yaşamın temelidir, bu dönemde öğrenme hızı çok yüksektir. Her yaş grubunun genel gelişim özellikleri o yaş grubundaki tüm çocuklar için ortaktır; ancak her çocuğun kendine özgü olduğu da unutulmamalıdır.

Okul öncesi eğitim programı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-66 aylık çocukların psiko - motor, sosyal - duygusal, dil ve bilişsel gelişimlerinin desteklenmesini, öz bakım becerilerinin kazandırılmasını ve ilköğretime hazırlanmalarını amaçlayan bir programdır. 36 - 66 aylık çocuklara yönelik olan bu program “gelişimsel” bir programdır. Yeni düzenlemeyle 60 - 66 ay arasındaki çocuklar isteğe ve gelişimlerine bağlı olarak ilkokula da başlayabilmektedirler. Bu programda yer alan kazanımlar, ilköğretim programlarında benimsenen ortak

becerilerin tümünü kapsamaktadır. Problem çözme, iletişim, akıl yürütme, ilişkilendirme, karar verme, sorumluluk alma ve yerine getirme, araştırma, girişimcilik, bilinçli tüketicilik, çevre bilinci, yaratıcılık ve diğer pek çok becerinin; programdaki kazanımlar doğrultusunda hazırlanan öğrenme durumları ve öğrenme ortamları aracılığıyla, oyun merkezli etkinliklerle, çocuğun etkin katılımı ve bilgiyi kendisinin yapılandırması yoluyla çocuk tarafından kolay ve doğal bir biçimde algılanacağı belirtilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2013, s.16).

Grafik tasarım çalışmaları sırasında çocuk bilgiyi yapılandırırken aynı zamanda yukarıda bahsettiğimiz okul öncesi dönem; problem çözme, akıl yürütme, ilişkilendirme, karar verme, sorumluluk alma gibi temel becerilerini geliştirmektedir. Grafik tasarım etkinlikleri sırasında çocuk bu becerilerin bir çoğunu bir arada kullanarak çalışmasını gerçekleştirmektedir.

“Okul öncesi eğitiminin genel amaç ve görevleri ise MEB Okul Öncesi Programı kapsamında aşağıdaki 4 madde ile açıklanmıştır.

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
2. Onları ilköğretime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır” (MEB 2013, s. 10).

“Bu amaçların da ötesinde işin özünde çocukların keşfetmek ve öğrenmek için doğal bir eğilimleri vardır. Çocuklar dünyaya geldikleri ilk andan itibaren, daha okula başlamadan çok önce öğrenmek ve keşfetmek için büyük bir heves duyarlar: aktif bir şekilde çevrelerini keşfederler, iletişim kurmayı öğrenirler ve bu dönemde çevrelerinde gördükleri şeylere dair fikirler oluşturmaya başlamaktadırlar” (URL-3). Bu bağlamda bakıldığında çocuklar için yapılan ön çalışmada elde edilen izlenimler ve sonuçlarda göz önünde bulundurulduğunda grafik tasarım da onlar için bir keşfetme eylemi ve aracıdır. Çocuklar yapmış olduğumuz grafik tasarım etkinlikleri ile bir fikir yürütme eylemi gerçekleştirmişler ve iletişim kurmaya yönelik farklı deneyimler yaşamışlardır.

Okulların var olma sebebi olan çocuğun yetişmesi; tamamen öğretme ve öğrenme sürecine bağlı olmaktadır. Geleneksel eğitimde öğretme ve öğrenme süreci; genellikle öğretmenin bilgiyi sözel yöntemle vermesine; öğrencilerin de verilen bilgiyi aynı yolla almasına dayalıdır. “Çağdaş eğitimde ise amaç; bilgi yüklemek değil öğrencilerin zihinsel gelişimine katkıda bulunmak, öğrencilerdeki farklı ilgileri, gereksinimleri ve yetenekleri ortaya çıkarmak, eğitim hedeflerinin ve öğretim yöntemlerinin öğrencilerde bu tür değişimler doğuracak şekilde düzenlenmesidir” (URL-4).

Her çocuk benzersizdir ve her biri okula aynı öğrenme kapasitesiyle geldiği için hepsinin aynı metod ile öğrenebileceği yaklaşımından yola çıkarak öğretmen, bütün öğrencilerini tanımadan, onların gereksinimleri ile örtüşecek bir öğretim planı geliştirebilmektedir. Öğretmenler ve anne babalar çocukların farklı fiziksel, duygusal ve zihinsel gelişim düzeylerine sahip olduklarını bilmelidirler. Bu düzeyler genellikle kronolojik yaş ile uyumlu olmaz. “Okullar öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak öğrenci ve öğretim programını bir araya getirmelidir. Bu temel gerçekle karşımıza Çoklu Zeka Kuramı ve uygulamalarıyla çıkmaktadır” (Büyükalın Filiz, 2003, s. 24).

Çoklu Zeka Kuramında temel olarak zeka kavramı ele alınmıştır. Çoklu Zeka Kuramında zeka; zihnin tüm işlevlerini gerçekleştiren temel bir güç olarak tanımlanmaktadır. “Zeka” kavramının kapsamına pek çok yetenek girmekte ve buna göre aynı zeka düzeyindeki kişiler arasında ki yeteneklerde farklılık gösterebilmektedir.

Örneğin matematik alanında başarı gösteren bir kişinin, öteki branşlarda da ortanın üstünde başarı göstermesi beklenir. “Müzik ve resimde üstün başarıya ulaşan kişilerde de ortalamanın üstünde zeki insanlardır. Bunun tersi de doğrudur. Genellikle geri zekalı bir insanda her alanda gerilik görülür” (Selçuk, Kayılı ve Okut, 2002, s. 23). Çocuğun Görsel-uzamsal çalışmalarındaki başarısı çocuğun bir çok alanda başarılı olabileceğinin de göstergesi olması açısından önem taşımaktadır.

Zekâ kavramını ilk kez kuramsal düzeyde inceleyen psikolog Guilford’dur. Guilford’un geliştirdiği zekâ testi, insanın bilişsel sisteminin yapısal bütünlük içinde

olduğu ve süreçler ile ilgili işlemlerin bireyden bireye farklılık gösterebileceği düşüncesine dayanmaktadır. “Guilford, zihin yapısını incelemiş ve zihinsel becerileri: işlemler, ürünler ve içerik olarak üç boyutta ele almıştır. Ancak düşünmenin karmaşık ve çok soyut olması nedeniyle zihin yapısına ilişkin ayrıntıları açıklamada yeterli olamamıştır” (Demirel, 2002, s. 38). “Bloom’a göre ise genel zekânın ölçüleri, belli bir alanda gerçekleşecek olan başarıyı bu alanın bilişsel ön şartların kapsadıkları oranda yani bu alana özel bilişsel giriş davranışları ölçüsüyle örtüştükleri ve bu bilişsel giriş davranışlarının varlığını yansıttıkları oranda ortaya çıkarlar” (Bloom, 1998, s. 63). “Thorndike zekâyı soyut zekâ, sosyal zekâ ve mekanik zekâ olmak üzere üçe ayırır. Thorndike bir takım zihinsel yetenekler de belirlemiştir: sözel kavrama, hafıza, muhakeme, uzay ilişkilerini görselleştirme yeteneği, sayısal yetenek, sözel akılcılık, algısal hız” (Bacanlı, 1999, s. 84).

Zekâ ile ilgili yukarıda bahsettiğimiz bilim insanlarından başka pek çok bilim adamı da önemli çalışmalar yapmışlardır. Genel olarak bu kuramların temeline baktığımız zaman, “zekâ” daha çok sayısal ve sözel olarak iki grupta inceleyebileceğimiz genel yeteneklerden oluşmaktadır. “Zekâ kuramlarına” göre hazırlanan zekâ testleri ise tek etmenli olarak genel yetenekleri ölçtüğü için, bu ölçüt ise nesnellik sorunundan dolayı birçok eleştiriye maruz kalabilmektedir. Başka bir ifade ile dünyadaki zeki ve yetenekli insanları belirleyebiliriz ancak bu yeteneklerin bir teste sığdırılamayacak kadar karmaşık olabileceği gerçeğininide unutmamak gerekmektedir.

Okul öncesi dönemin beyin gelişiminin ve sinaptik bağlantıların kurulma oranının en yoğun ve hızlı yaşandığı dönem olduğu kaynaklarda belirtilmektedir.

Nöronların her birinde dentrit denilen kılcal iletişim ağları ve boyu birkaç milimetreden bir metreye kadar uzanan aksonlar bulunmaktadır. Doğum anında dentrit ağları seyrek ve az gelişmekte ve taze bir fidanın dallarına benzemektedir. Doğumdan sonraki ilk altı ay boyunca, duyuşsal mesajlar bebeğin beynine akın ettikçe ağlar da aktif hale gelmektedir. Öğrenmenin başlıca noktası olan sinaps bağlantıları tekrar tekrar kullanıldıkça güçlenmektedir. Düşünme esnasında üretilen her bir soru, üretilen her bir fikir ile birlikte bu bağlantılar artmaya devam eder. Düşünme süreci ne kadar verimli yaşanırsa bu mekanizmanın güçlenmesi ve yayılması da hızla olmaktadır. Bunun oluşmasını sağlayan, çocuğun aktif ilgisi ve zihinsel çabası ve yaşadığı tecrübelerle birlikte çevresidir. Görüntülere, seslere, duygulara, kokulara ve tatlara verilen her tepki yeni bağlantılar oluşmasına yol açmaktadır. Nöron izleri başlangıçta ormandaki bir patika gibi belirsiz olmaktadır. Zamanla bu yol her geçişte daha belirginleşir ve geçiş kolaylaşır. Beynin işi arttıkça, iş yapma kapasitesi de artar. Beynin iş yapma

kapasitesinin arttırılması çocuğun içinde bulunduğu ortamın zenginliği ile doğru orantılıdır. Tekdüze bir sistem içinde öğrenmede zorlanan, uyarıcılar ve düşünmeye dayalı etkinliklerden uzak ortamlarda yetişen çocukların zihinlerinde oluşturulan ağlar aynı yapıda kalmaya devam edecektir. Bir süre sonra kullanılmayan sinir hücreleri de yok olmaya mahkum olmaktadır (Yavuz, 2003, s. 2).

Yapmış olduğum uygulama çalışması ile grafik çalışmaların okul öncesi dönem eğitiminde yer alması beynin çok yönlü düşünmesini sağlayarak yukarıda da açıklandığı gibi yeni sinaptik bağlantılar oluşmasına yol açmaktadır. Bu noktada Çoklu Zeka Kuramının önemi de ortaya çıkmaktadır ki çoklu zeka kuramına göre çocuğa bir çok eğitim metodu sunulmaktadır. Çocuk mevcut konuyu kendisine sunulan 8 zeka yapısından (öğretim metodundan) istediğini kullanmakta ve zeka yapısına göre istediği yapıya yönelmektedir.

Beyin gelişiminin çocuğun bilişsel, dil, sosyal - duygusal ve motor gelişimi için güçlü bir zemin oluşturduğu kabul edilerek, çocukların özellikle okul öncesi dönem olarak adlandırdığımız yaşamın ilk altı yılında çok hızlı büyüdükleri ve dil, bilişsel, sosyal-duygusal ve motor gelişim alanlarında şaşırtıcı bir hızla yetkinleşmekte oldukları söylenebilir. “Beyin okul öncesi dönem boyunca hızlı geliştiği için bu dönem, beynin çevresel etkilere en açık olduğu dönemdir” (URL-5).

Yukarıda verilen bilgiler ve görüşler ışığında çevrenin, çocuğun gelişimini ve öğrenme motivasyonunu derinden etkilediği görülmektedir. Yine bu bağlamda, “çocuğun ne kadar keşfedebileceğinin, neler öğrenebileceğinin ve hangi hızla öğrenebileceğinin, çocuğun çevresinin ne kadar destekleyici olduğuyula ve çocuğa ne gibi olanaklar sunulduğuyula yakından ilişkili olduğu söylenebilir.

“Okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitimin kaliteli olması uygulanan programın niteliği ile doğrudan ilişkilidir. Çocuğun gelişimi ile tutarlı bir eğitim programı bu yaş çocuklarının fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimlerini hedeflemeli ve çocukların çok yönlü gelişimlerini sağlamaya çalışmalıdır. Bu yönleriyle de okul öncesi yıllar, bu tür deneyimler için en önemli zamandır” (Albrect ve Miller, 2004, s. 293; Kandır ve Kurt, 2010). Okul öncesi eğitimin kalitesini arttırmak amacıyla uygulanan programın geliştirmesi gerektiği fikrinden yola çıkarak

okul öncesi eğitimin içinde grafik tasarım çalışmalarının gelişmiş bir eğitim ve öğretim metodu ile yer alabileceği görüşündeyim.

Çocukların okul öncesi eğitim ile toplumsal, duygusal, fiziksel ve zihinsel birçok beceri kazandıkları ve bu becerileri geliştirdikleri gözlenmektedir. “Doğru ve amacına yönelik yapılan faaliyetlerin de dikkat ve konsantrasyonun artmasına, erken okuma ile yazma yetilerinin gelişmesine sıklıkla yardımcı olduğu söylenebilir. Anaokulu çocuğun ilgi alanlarını ortaya çıkarmak açısından da önem taşır. Dikkat eksikliği sorunu ve öğrenme güçlüğü olan çocukların erken fark edilmesi ve okula başlamadan gerekli önlemlerin alınmasını sağlar” (URL-6). Tüm bu kazanımlar, okul öncesi eğitimin önemi, çocuğun okula hazır olması ve okul başarısı; yapılan alan çalışması ile desteklemektedir. Alan çalışmasında Çoklu Zeka Kuramı etkinliklerinin alt kategorisi olan, görsel-algısal zeka etkinliklerine yönelik öğretim metodları kullanılarak uygulanacak grafik tabanlı çalışmalarda dikkat ve konsantrasyonu arttırıcı çalışmalar yer almaktadır. Grafik çalışmalarda yer alan odak çalışmaları dikkat eksikliği ve öğrenme güçlüğü olan çocukların fark edilmesi aşamasında fayda sağladığı gözlemlenmiştir.

Okul öncesi dönem uzmanlarının söylemleri ve araştırmalarının gösterdiği gibi, okul öncesi dönemin; insan hayatının eğitim ve gelişim açısından en önemli ve verimli geçmesi gereken bölümü olması; çalışmanın önemini erken çocukluk dönemi eğitimi açısından da arttırmaktadır.

Buradan yola çıkarak çocuğun her bir becerisi için doğru ve anlaşılır grafiklerin uzman desteği ile uygulanması önem kazanmaktadır. Okul öncesi çocuklara uygulanan grafik ürünler (dergiler ve okul öncesi yayınlar) incelediğinde anlaşılması güç ve karmaşık, amacına ulaşmamış çalışmalar ile karşılaşılması, konuya daha fazla odaklanılmasına sebep olmuştur.

“Öznel bir bakış açısıyla incelendiğinde ve yorumlandığında “Einstein da, Picasso da aslında herkesin bildiği ve kullandığı kavramlarla düşünmüşlerdir, diğer yandan bu kavramlarla yeni ilişkiler, yeni bağlantı ve bağıntılar kurmuşlardır. Biri yeni bir bilimsel kuram, diğeri ise yeni bir sanat anlayışı (ekol) geliştirmiş, ikisinde de yaratıcılık yoktan çıkmamış; bilgi ve yaşantılara, deneyimlere dayalı olarak yeniyse,

bilinmeyene, belirsiz doğru atılma yürekliliğinden doğmuştur. Yaratıcı bir süreçte rol oynayan yetilere ve sonunda ortaya çıkan üründe aranan niteliklere bakılırsa, yaratıcılık olgusunda, hem duygulara dayalı duyuşsal süreçler, hem de bilişsel ve düşünsel etkinlikler rol oynamakta ve bunlar, gerek bilinçte gerekse bilinç eşiği, bilinçdışı ve hatta bilinç-altı düzeylerde yer almaktadırlar” (San, 2004, s. 16).

Buradan da anlaşılacağı gibi sanatçılar yoktan çıkmamıştır küçük yaşlardaki bilişsel ve duyuşsal süreç değerlendirilmiştir. Bu bağlamda; günümüzde okul öncesi dönemin sanat ve eğitim açısından da önemli ve değerlendirilmesi gereken bir süreç olması gerektiğinin yadsınamayacağı ortadadır.

Okul öncesi eğitimde kalite kontrolörlüğü ve araştırma üzerine uzun yıllar çalışmış ve uygulamalar, oryantirik çalışmaları yapmış ve yapmakta olan Simge Tuğcu ile yapılan görüşmeler ve alınan araştırma sonuçları, incelendiğinde ilköğretim ilk yıllarda verilen bilgilerin okul öncesi dönemde doğru grafik elemanlar ile verilebileceği ve sonuçlarının olumlu olduğu kanısına varılmıştır. Simge Tuğcu'ya göre yapılacak doğru grafik çalışmaların okul öncesi eğitimin kalitesini ve seviyesini yükselttiği, yaratıcılığı arttırdığı yapılan araştırmalar ile kanıtlanmıştır. Okul Öncesi Eğitim veren pilot okullarda yapılan İHBA anketlerinde; Yaratıcılık, iletişim, karar verme, girişimcilik, çevre bilinci, planlama ve üretim, bilinçli tüketim gibi kavramların önem derecesi yüksek çıkmakla birlikte, bu kavramların geliştirilmesine yönelik verilen materyal yetersizdir şeklinde sonuçlar çıkmaktadır. Okul öncesi çocuklarla farklı bir metodla farklı bir alanda yapılan oryantirik çalışmalarında da grafik elemanlardan faydalandığı ve okul öncesi eğitimle ilgili önemli bir çalışma yapılabildiği görülmektedir.

Buradan yola çıkarak, söz konusu çalışma alanında; okul öncesi eğitim uzmanları, grafik tasarım uzmanı ile birlikte, çocuklara uygulanacak grafik anlatımlar üzerine araştırmalar yürütülmektedir. Bu çalışma kapsamında okul öncesi çocuklar ile yürütülen grafik tasarım çalışmalarının bir ürün ortaya koyma becerisinin, çocukların ilgisini ne ölçüde çektiği gözleme dayalı olarak sorgulanmıştır. Bu yöntem ile okul öncesi döneme yönelik olarak hazırlanan grafik tasarım çalışmalarına örnek bir çalışma oluşturulmasına ilişkin esasların ortaya konulması amaçlanmaktadır. Okul

Öncesi döneme yönelik olarak, Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka etkinlikleri temel alınarak uygulanacak grafik tabanlı görsel etkinlik çalışmalarıyla okul öncesi dönem görsel zekayı ve Çoklu Zeka Kuramında yer alan diğer zekaları geliştirmeye yönelik grafik çalışmalar yapılmaktadır.

Okul öncesi döneme ilişkin çalışmalar hazırlanırken ve uygulanırken, yaratıcılık kavramının okul öncesi eğitiminde önemli ve geliştirilmeye açık bir kazanım olduğu, bütün çocukların içinde birer yaratıcı olduğu görüşü temel alınmıştır. İnci San bu algıyı “Yaratıcılık olgusunu engelleyen etmenlerin başında yaratıcılık yetisinin dünyada pek az kişide bulunan bir yeti olduğunu sanma” şeklinde açıklamıştır.

Grafik tasarım, düşüncelerin iki boyutlu görsel anlatım biçiminde ifade edildiği bir disiplindir. Örneğin; Bir organik meyve suyu fikri doğrultusunda; grafik tasarımcı söz konusu ürüne bir varlık verir, ve onun ilgili pazarda fark edilmesini sağlar. Acil olarak fark edilmesi istenen toplumsal bir sorunun doğması durumunda; grafik tasarımcının çözümü, kamu alanlarına stratejik olarak yerleştirilmiş, afiş kampanyası veya bedava gazetedir. Bu örnekler milyonlarca benzer fikri temsil etmektedir (Themlow, 2008, s. 35).

Themlow aynı zamanda grafik tasarımcının problem çözdüğünde ve ortaya bir ürün çıkardığındaki yaşadığı mutluluk ve keyfe de değinmektedir. “Grafik tasarım herhangi bir seviyedeki kültürün çeşitliliğini ve zenginliğini artıran dışavurumlardır. Grafik tasarım bir düşüncenin tahmini kişilik ve görüntüsüdür. Grafik tasarım kısa yoldan hedef kitleye ulaşan, tasarımcıyı veya tasarlayan kişiyi düşünceyle buluşturan bir etkinliktir” (Themlow, 2008, s. 20). Yapılan ön çalışmayla nitelikli grafik çalışmaların çocukları düşünmeye ve fikir üretmeye yönelttiğinin gözlemlenmesi, bu çalışmanın geçerliliğini arttıran temel unsurlardan biri olduğu düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Anakara'nın Çayyolu ilçesinde okul öncesi eğitim veren, Özel Ceviz Çocuk Anaokulu'nda 60-72 yaş arası bir grup öğrenci ile yapılan tasarım etkinlikleri ile sınırlıdır. Çalışma bir grafik tasarım uzmanı ve bir okul öncesi eğitmeni tarafından, Gardner'in çoklu zeka kuramında yer alan görsel-uzamsal zeka etkinlikleri (öğretim sistemi) temel alınarak grafik tabanlı çalışmalar yapılması

şeklinde 5 ay boyunca haftada 2 saat süre içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ön çalışması çocukların her hafta tasarım dersi için ayrılan 2 saat süre zarfında verilen tasarım eğitimi ve bu eğitim dorultusunda Çoklu Zeka Kuramı perspektifinde yapmış olduğu çalışmalar ile sınırlıdır. Bu çalışmada yer alan tasarım çalışmaları, Çoklu Zeka Kuramı içerisinde yer alan görsel uzamsal zekaya yönelik uygulanan etkinlikler dahilinde okunmalıdır. Çalışma benzer çalışmalardan, temel tasarım eğitimi verildikten sonra Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zekaya yönelik etkinlikler perspektifinde hazırlanmış çalışmaların bir ön çalışmayla çocuklara uygulanması ile diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Tasarım etkinlikleri, çocuğa tercih etme hakkını sunan, açık uçlu materyallerden oluşan, yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri, yaşam deneyimleri kazanabilecekleri, bir ortam hazırlanması bakımından da alanda yapılan benzer çalışmalardan farklıdır.

Çalışma kapsamında oluşturulan ortam ile hem çocukların kendilerini yansıtmaya olanağı bulması, hemde öğretmenin onları tanımakta zorlanmaması sağlanmıştır. Okul öncesi eğitimde çocukları tanımada en sık kullanılan teknik ‘gözlemdir’ yaklaşımından yola çıkarak yukarıda belirtilen sınırlılıklar dahilinde gerçekleştirilen ön çalışma ve araştırma sonuçları okul öncesi öğretmen ile birlikte gözleme dayalı olarak değerlendirilmiş ve alana yönelik çıkarımlarda bulunulmuştur.

1.5. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusu ile ilgili akademik kaynaklar ya da araştırmalar incelendiğinde daha önce bu araştırmayla bütünüyle özdeş sayılabilecek içerikte bir çalışma gözlemlenmemekle birlikte, ilintili konuların araştırıldığı sonucuna varılmıştır. Okul öncesi eğitimi görsel çalışmaları üzerine; okul öncesi eğitiminde uygulanan özel bir yayının tipografik açıdan ele alınması, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik masal kitaplarındaki illüstrasyonların incelenmesi, okul öncesi dönem hikaye kitabı resimlemelerinin tasarım ilkelerine uygunluğunun incelenmesi, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanan masal kitaplarındaki görsellerin semantik açıdan analizi, okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı kavram karikatürlerinin geliştirilmesi ve uygulanması, Okul öncesi dönemi

çocukların yaşadıkları sosyo kültürel ortamların sosyal beceri ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi Okul öncesi dönem plastik sanatlar eğitimi” başlıklı tez konuları yer almaktadır. Bunun yanı sıra, “Hükümlü-Tutuklu Annelerin Yanlarında Barınan Çocukların Resimlerindeki Simgeler” konulu Görkem Kutluer’in 2014’de yazmış olduğu yüksek lisans tezi de bulunmaktadır. Bu tezde çocuk resimleri ile ilgili kuramları oluşturan araştırmalar incelenmiştir. Aynı tezde öncelikli olarak aile ortamında yetişen toplumun parçası olan çocukların resimleri analiz edilmiş, çıkan sonuçların da sanatsal gelişim evreleri gibi teorilerin oluşturulmasında kullanıldığı açıklanmaktadır. Çoklu Zeka Kuramı’na dayanan eğitim bilimlerine yönelik çeşitli tez konuları da yer almaktadır. TÜBİTAK okul öncesi döneme yönelik yayınlarında resimleme üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda TÜBİTAK’tan konuya destek olabilecek basılı çocuk grafik ve resimleme kitapları sağlanmış, kitapları hazırlayan alanın uzmanları ile görüşmeler yapılmış tez araştırması sırasında görsel-uzamsal etkinlik çalışmalarının görsellerini hazırlama konusunda destek alınmış, görüş ve öneriler değerlendirilmiştir.

1.6. Adı Geçen Tanımlar

Okul öncesi dönem sanat ve tasarım eğitimi: Çevremize baktığımızda herhangi bir sanat ve tasarım eserini hemen görürüz. Sabah yataktan kalktığımızda karşı duvarda asılı olan bir tablo sokakta karşımıza çıkan bir heykel, yatak örtüsünde, perde de gördüğümüz desen bir tekstil tasarımcısının, oturduğumuz masa, sandalye, kullandığımız bardak, giydiğimiz elbise, ayakkabı ve benzer birçok şey tasarımcıların hayalları ve uygulamaları ile gerçekleştirilmiş nesnelerdir. Hayatımızla bu kadar iç içe geçmiş bir alanın eğitimi de onun kadar önemlidir.

Sanat ve tasarım kültürü uygulamaları yalnızca eğitim aracılığıyla bireylerde geliştirilebilir ve gelecek kuşaklara aktarılabilir. Sanat eğitiminin yalnızca yetenekli çocukları ortaya çıkarmak için, yaratıcılığı geliştirmek için olduğu bilinciyle hareket eden eğitimci ve veliler sanat eğitiminin gerçek öneminin anlaşılmasına engel olmaktadır. “Görsel sanatlar eğitimi her bir bireyin, estetik duyarlılığının, görsel algısının, yaratıcılık ve yeteneğinin, özgün ve tarihi sanat eserlerine sahip çıkma,

sanatı ve sanatçıyı anlayarak taktir etme bilincinin gelişmesi için gereklidir” (Ayaydın, 2015, s. 3). Vedat Özsoy ise “görsel sanatlar eğitiminin okul öncesi dönemden başlayarak, bireylere diğer alanlarla birlikte dengeli ve planlı olarak verilmesi gerekliliğini vurgulamış ve bugün eğitim sistemi içerisinde uygulamalarda bunun bu şekilde olmadığına açık ve seçik olarak görüldüğünü de belirtmektedir” (Özsoy, 2003, s. 23).

Örneğin matematik dersinde verilen bilgilerin ekonomiyi ve uygarlığı biçimlendirdiği gerekçesiyle okullarda her öğrencinin bu dersi almasıyla, öğrencinin ileriki dönemde hayatını bir matematikçi olarak kazanacağı düşüncesini getirmez. Başka alanlara ilgili ve yetenekli çocukların, hayatına matematik ağırlıklı bir eğitim ile başlamaları onların gelecekteki eğitimlerine zarar verebilir. Bu nedenle çocuklar çok yönlü bir eğitim almalıdır. Bu sorunu gören sanat eğitiminin yarar ve katkılarını gören eğitim araştırmacıları yeni kuramlar geliştirmiş ve çeşitli çözümler üretmiştir. Yapılan araştırmalar içerisinde, çoklu zeka kuramı; özellikle görsel sanatlar ve tasarım eğitimine yönelik olumsuz düşünce ve ön yargıları değiştiren bir kuram olarak öne çıkmaktadır.

Çoklu zeka kuramına dayalı görsel eğitim programında, çocuklara kendi bireysellerini geliştirmek için gerekli koşullar ile zekalarını kullanmaları sağlanmaktadır.

Eğitimde çoklu zeka kuramı: Çoklu Zeka Kuramı başlangıçta eğitime katkı sağlamak amacıyla hazırlanmamıştır. Sonradan insan zekasıyla ilgili bu kuramın ışığı altında eğitim programı hazırlama teşebbüsleri başlamıştır ve halende devam etmektedir. Kuramın eğitimciler tarafından ilgi duyulmasının en önemli sebebi eğitimde var olduğu düşünülen aksaklıklara çözüm oluşturabileceği düşüncesidir. Örneğin okuldaki başarı ve hayattaki başarının çoğu zaman örtüşmemesi de bu olumsuzluklardan öne çıkmaktadır.

Çoklu zeka kuramının eğitim-öğretimde özellikle vurguladığı noktalar benimde tez çalışmamda, görsel uzamsal zekaya yönelik çalışmaları hazırlarken çıkış noktası olarak aldığım, çalışma sırasında ve hazırlık aşamasında rota olarak aldığım

maddeleri oluşturmaktadır. Çoklu zeka kuramının eğitim- öğretimde öne çıkan maddeleri Abdullah Ayaydın şu şekilde sıralamaktadır;

- Bireysel Eğitim anlayışı çağdaş eğitim sürecinin temel bileşenlerinden biri olup artık lüks değil zorunluluktur.
- Etkili ve amacına uyguneğitim öğretim programı hazırlamanın birden fazla doğru yolu olabilir.
- Eğitim programı ve öğretim etkinlikleri hazırlarken farklı zeka alanlarının var olduğu, her türlü etkinlikte göz önünde bulundurulmalıdır.
- Herhangi bir etkinlik sürecinde tü zeka alanlarını aktif hale getirmek gerekmez.
- Değerlendirme süreci ya da yönetimleri öğretimin bir parçası olarak düşünölmeli ve çok yönlü olmalıdır.
- Eğitimin doğru yönlendirme yapabilmesi için çocukların zeka alanları erken yaşta keşfedilmeli.
- Öğrenciler, sahip oldukları baskın zeka türleri ve ilgi alanları doğrultusunda yönlendirilmelidir.
- Çoklu Zeka Kuramı ile hazırlanan etkinlikler ilgi alanları farklı birçok öğrenciye hitap edebileceğinden disiplin sorununu çözebilir.
- Öğretim çeşitli zeka alanlarını işe koşan etkinliklerle donatılarak daha zevkli hale getirilebilir.
- Öğretim etkinliklerinin hazırlayıcısı ve uygulayıcısı olarak öğretmen eğitim süresince hayati öneme sahiptir (Ayaydın, 2015, s. 6-12).

Çoklu zeka kuramını psikoloji alanında inceleyen, kurama güncel ve kapsamlı bir bakış açısı getiren Howard Gardner çoklu zeka kuramının tanımını özetle; “Eğitimde birey merkezli yani insanların farklı bilişsel güçleri ve benzeşmeyen bilişsel tarzları olduğunu savunan bir yaklaşımdır” şeklinde açıklamaktadır” (Gardner,2013, s.54).

Sanat ve tasarım etkinlikleri: Çocuğun yaratıcılığını ve hayal gücünü kullanarak problem çözmesine, eleştirel ve çözüm odaklı düşünmesine olanak tanıyan etkinliklerdir. Sanat etkinlikleri aynı zamanda çocukların kendilerini ifade ederek iletişim becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.

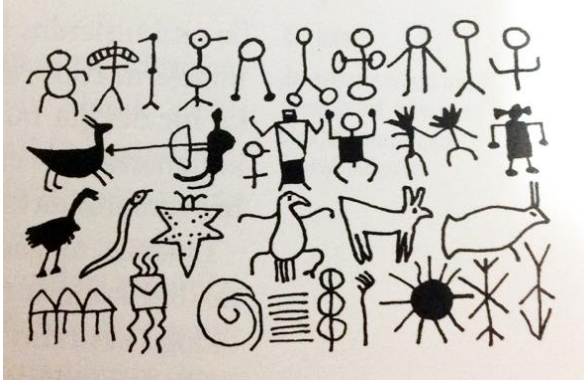
Küçük grup çalışması olarak planlanan, çocukların ilgi ve gereksinimlerine yönelik olarak bireysel olarak da uygulanabilen etkinliklerdir. “Sanat ve tasarım etkinlikleri bir öğrenme merkezinde yapılabileceği gibi gün içinde ayrı bir etkinlik olarak da yer alabilir. Süreç tek bir ürün ortaya çıkarmak amaçlı planlanmayabilir. Grubun sayısına ve özelliğine göre çeşitli etkinliklerle ilgili materyaller hazırlanabilmeli ve çocuğa seçme fırsatı tanınabilmelidir” (URL-6). Okul öncesi eğitim düzeyindeki çocuklara

yönelik olarak uygulanacak grafik çalışmalar, sanat etkinliği başlığı altında yer alabilmektedir.

Görsel algı ve iletişim: Fiziksel ve görsel çevreden gelen her yansıma, algılama kavramını beraberinde getirmektedir, bununla birlikte her düşüncenin, her davranışın da yaşam biçimine, fizik ve sosyal çevreye yansımaları olarak tanımlanabilmektedir. Bu karşılıklı yansımaların tümü ise karşılıklı iletişim olgusunu oluşturmaktadır. İletişim olarak tanımlanan bu yansımalar duyular ile meydana gelmektedir. Bunlardan en etkili olanları ise Görsel (görsel iletişim), İşitsel (işitsel iletişim)'dir.

İnsan bulunduğu çevrede anlamak ve anlatmak zorundadır. Duygu ve düşüncelerin anlatılmasında en önemli öğelerden biri dildir. Fakat insan dil ile kurduğu iletişimde bildiği dil ile sınırlı kalmaktadır. Dünya üzerinde pek çok dil olduğu düşünülürse, görsel iletişim daha sınırlı gibi görünse de daha evrensel boyutlara sahiptir. İletişim belki de sahip olduğumuz en değerli özelliklerden biridir (Uçar, 2004, s. 60).

Görme becerisinin insanoğlunun en önemli duyularından olduğu bilinmektedir. Çevremizde olan biteni önce görerek algılamaya çalışmaktayız. İnsanoğlu bu özelliğini geliştirmek için on binlerce yıl harcamıştır. “Yaklaşık olarak 15000’li yıllardan bize ulaşan en eski mağara resimlerini yapmış olan atalarımız, gördüklerini algılayabilmekte ve resmedebilmekteymiş. Bu resimlerde av resimleri ve insanoğlunun varlığın sembolü olduğuna dair çalışmalar yer almaktadır. Bu resimler imgelerin insan üzerindeki etkisine ilişkin çizilerek yapılmış ilk görsel iletişim örnekleri olarak bilinmektedir. Bu çizimlerin çoğu yerlilerin hayatı ve çevresine dair figürlerden oluşmaktadır” (Uçar, 2004, s. 62). Okul öncesi çocukların da ilk çizdikleri figürlerin kendilerine ve yaşamlarına ait olan nesneleri konu aldığı bilinmektedir. Bu noktada çocukların yapmış olduğu görsel çalışmalardan; ilk insanlar gibi ben bir varlık olarak burdayım, algılarım açık, gördüklerimi, hayal ettiklerimi görselleştirebiliyorum dediği sonucuna varılabilmektedir. Uygulama çalışmaları sırasında, “benim çalışmam”, “benim tasarımı” şeklinde ifadeler kullanmaları da yukarıdaki ifadeler ile anlamlandırılmaktadır.

Resim 1.1. Amerika'nın batısında bulunan yerlilere ait çizimler

Henüz olgunlaşmamış ve saflığını yitirmemiş çocukların düşle gerçek arasında kurmayı başardığı kayıtsız heyecan alışverişi, çocuk resimlerinde ortaya çıkmaktadır. 'Biçimlendirme' içsel tepkisinin belki de en serbest, en içten örnekleri çocuk resimleri olmaktadır. Ama çocuktaki resim yeteneği, çocukluğun diğer birçok saf belirtileri gibi geçicidir. Beğenilen çocuk ressamın büyüdükçe bu işi bıraktıkları görülmektedir. Tansuğ'a göre; "Önemli olan, çocuğun resimlerde gözler önüne serdiği ve kendi kişiliği hakkında işaretler vermekten kaçınmadığı özelliklerini görebilmektir. Çocuklar resimleriyle, gelecekteki yaratıcı fonksiyonlarını, maddi ve ruhsal birliğin uyumunu dinamik bir yolda sağlamanın haberini vermektedirler. Bu durum ileride büyük bir ressam olacaklarını belirtmek değil, sadece eğitimcileri kendi kişisel yapıları ve toplum içinde oynayacakları önemli rol konusunda uyarmaktır" (Tansuğ, 1998, s.69).

Erken çocukluk dönemi çocuk resimlerinde ve görsellerinde, birçok ünlü ressamı imrendirecek düzeyde sanatsal değerlere rastlayabilmekteyiz. Eyüboğlu bu konudaki düşüncelerini edebi üslubuyla şöyle dile getirmektedir: "Mağara devrinden bu yana vahşi kabile sanatında, kıyıda bucakta kalmış sahipsiz halk sanatlarında biz hep bu çocuksu lezzeti bulduk. Bu tadı ressamca incelediğimiz zaman ünü dünyaya yayılmış ressamlarda bulamadığımız değerler bulduk. Başına buyruk çizgiye, hiçbir renk tadı vermeden yaşayan lekeye, tek başına kendini savunan renge bunlarda rastladık ve altlarında imza, başlarında kişilik olmadığı için istediğimiz gibi faydalandık bunlardan" (Eyüboğlu, 1986, s. 223).

Duyu algısının her türlü nesneye bağlı olsun ya da olmasın, görsel biçime ya da imgeye aktarılabilir. Çocuklarda ise bunu elde etmek ise çok zor bir şey değildir. İpşiroğlu'na göre; “Çocuk somut düşünür, düşle gerçeği birbirinden güç ayırır. Ama gördüğünün düşündüğünün resmini yaparsa bunu birkaç çizgiyle dile getirir. Gördüğü somut biçimleri soyutlar. Doğaldır ki bu soyutlama yetişkinlerde olduğu gibi akıl süzgecinden geçen bir soyutlama değildir. Buna gözle düşünmek demek yanlış olmaz” (İpşiroğlu, 1998, s. 33).

Bilindiği gibi çocukların resim yaparken büyükler gibi tasarım hazırlıklarına giriştikleri görülmez. Örneğin, resmine başlamadan önce eskiz yapan bir çocuğa pek rastlanabilindiği söylenmez. Bu yüzden tutumlarında büyüklere göre bazı değişiklikler olabilmektedir. Bingöl bu yaklaşımı; “Çocuk resme başlarken ne yapacağını önceden bütünüyle gözünde canlandıramıyor. Onun için, yetişkinlerin etkisinde kalan çocuklar ilk şaşkınlığı çalışmaya başlarken gösterir ve durmadan: “Nereden başlayayım?” ya da “Buradan başlasam olur mu?” diye sorarlar” şeklinde açıklamaktadır (Bingöl, 1975, s. 21).

Çocuğun ne kadar tasarım aşaması üzerinde fazla zaman harcanmamış olsa da, yapmış olduğu resimlerin sanat kaygısından uzak olduğu söylenebilir mi? sorusuna Gökaydın'a şu şekilde açıklanmaktadır; “Çocuk veya genç herhangi bir ustalık kuralını veya olması gereken gerçeğini dikkate almaz. Bu nedenle de tamamen orijinaldir. Çünkü duygular adeta köpüren bir tazelikte içten dışa doğru taşar. Bu anlatım asla çekingen değildir. Hiçbir duygusal veya ussal çatışma veya çelişki taşımaz. Bir anlık bir düşünce görüntüye çevrilmiştir. Ortaya çıkış ne olursa olsun doğrudur. Bu olgu ve tam kendine güvenden gerçek sanat doğar” (Gökaydın, 2002, s. 27-28).

Okul öncesi bir grup öğrenciyle yapmış olduğum Çoklu Zeka Kuramı temelinde tasarım çalışmalarında çocuklar düşüncelerini proje konusu çerçevesinde büyük bir özenle görüntüye, tasarıma çevirmişlerdir. Çalışmalar sırasında birşey ortaya koyma bir sorunsalı çözmüş olmanın heyecanını da yaşadıkları benim ve okul öncesi öğretmenlerin gözlemleri arasında yerini almıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, çocuk görsellerinin kendine has bazı özellikleri bulunmaktadır. Çocuğu doğru yönlendirmek adına bu özelliklerin bilinmesi gerekmektedir. Başta sanat eğitimcileri olmak üzere tüm eğitimciler ve anne-babaların bu konudan yeterli olarak haberleri olması gerekmektedir. Çalışma süresince sanat ve tasarım konularında okul öncesi eğitmenin desteğe ihtiyacı olduğu gözlemlenen ve dikkate alınması gereken bir diğer durumdur.

Çocukta görsellerin tasarlan süreci, yapılışı ile birlikte yürümektedir. Bu, bir hatırlama da sayılabilir. Örneğin; resim yapmak isteyen çocuk, dağlardan işe başlarsa, dağlar ona güneşi, güneş ağaçları, ağaçlar evleri hatırlatabilmektedir. “Çocuk hatırladıklarını, ayrı ayrı resmini yapacak biçimde tasarlar ve yapar. Böylece resim ortaya çıkmış olur. Şu da var ki, bu tasarımlar, kimi zaman psikolojik nedenler yüzünden, kolay yürümez. Çocuk tasarladıklarına dalar ve çalışmayı bırakır. Çoğu zaman bu bırakış, resmi bitirdiği kanısına dayanır. Bu gibi durumlarda, onu sarsmadan, konunun geriye kalan, unutulmuş yönlerine çevirmek gerekir” (Bingöl, 1975, s. 21). Tez çalışmasında yer alan ön çalışma sırasında çocukların ilgisini çeken konuların tespit edilip o konulara yönelik sanat ve tasarım etkinliklerinin oluşturulması çocuğun dikkatini uzun süre etkinliğe vermesine, merak duygusuyla sonuca yönelik çalışmasına sebep olmuştur.

Çocuğu doğru yönlendirebilmek adına çocuğun neden resim yaptığı, yaşına göre hangi tutumlarda bulunabileceği gibi bazı özelliklerin büyükler tarafından bilinmesi gerekir. Örneğin; “Bazen çocuklar resimlerinde doğadan formlar seçerken kimi çocuklar renkli kalemlerle çeşitli biçim arayışında olurlar. Aslında biri diğerinden daha iyi ya da kötü değildir, sadece farklıdır. Öğrencinin bunu anlamasında öğretmenin yardımı gereklidir. Böylece öğrenci ikisinin farkını anlama üzerine yoğunlaşır. Öğrencinin bu yorumu zamanla resimlerine yansımaya başlar. Böylece öğrenciler etraflarına farklı gözle bakmaya başlarlar” (Gentle, 1993, s. 21). Bu durumdan yola çıkarak yapılan ve yapılacak olan sanat ve tasarım çalışmalarında çalışılan konu belli bile olsa çocuğun renk, biçim, fikir olarak kısıtlanmaması gerektiği düşüncesindeyim. Sanat ve tasarım çalışmaları çocukların farklı şekillerde motive olmalarını sağlayabilir. Boydaş bu durumu şöyle ifade etmektedir; “Çocuklar, birtakım renkleri, formları, biçimleri, yeteneklerine uygun bir maddeyi özgür bir

şekilde kullanma imkân ve avantajına sahip olurlarsa, duygu ve düşüncelerinin yanı sıra, baskı altında olan korkularını ve isteklerini de dile getirilebilir” (Boydaş, 1990, s. 282).

Gombrich ‘Sanatın Öyküsü’ kitabında şöyle bir saptamada bulunmaktadır; “Mağaraların duvarlarındaki resimlerin düzenlice yapılmadığı, tersine, belirli bir düzen anlayışından uzak birbirlerinin üzerine boyandığı görülmektedir” (Gombrich, 2009, s. 41). Bu kalıntılar şöyle açıklanabilmektedir: İlkel avcılar avlarının yalnızca resmini yapmakla, gerçek hayvanların da kendi güçlerine boyun eğeceklerine inanmaktaydılar. “Çizilen ya da suretine sahip olunan şeyin aslını imlediği düşüncesine varılabilmektedir. Günümüzde ise cüzdanımızda resmini taşıdığımız kişinin aslı ile sureti arasındaki ilişkinin bizim sahip olma duygumuzu desteklediği söylenmektedir. Bunlar imgelerin etkisine ilişkin evrensel inanışların en eski örneklerini oluşturmaktadır. Lascaux mağarasındaki çizimlerin görsel iletişimin ilk örnekleri olduğu söylenmektedir” (Uçar, 2004, s. 59). Çocukların da okul öncesi dönemde sahip oldukları nesnelere yönelik çizim ve şekilleri resimleme duygusunun, böyle bir yaklaşımla olabileceği akla gelmektedir. Bu bağlamda yapılan ön çalışmada da bu duyguyu pekiştiren; kendi ambalajını yapma, kendi evini tasarlama, kendi pizza dilimini oluşturmak gibi tasarım konuları uygulama çalışması içerisinde yer almaktadır.

Resim 1.2. Alaska yerlilerinin ava giderken kulübelerinin kapısına astıkları iletişim panosu

Resim 1.3. Kaya üzerine kazılarak imgelerin belirtilmesi

“Kimi zaman soyut elemanların da kullanıldığı bu kaya resimleri, insanoğlunun imaj ile doğrudan iletişimini gösteren elimizdeki en eski belgeler olmaktadır. Gördüklerini benzeterek çizen, şekillere dönüştüren insanoğlu, binlerce yıl aralıksız devam edecek olan görsel iletişim boyutuna yeni bir ivme kazandırmıştır” (Uçar, 2004, s.59).

Görsel iletişim şeklinde oluşturulan mesajların işitsel iletişimden en önemli farkı görsel iletişimin kalıcılığını ve farklı zamanlarda etkinliğini sürdürebilmesi olarak değerlendirilebilir. Bu önemli fark görsel iletişimin kalıcılığını ve belge niteliğinde kullanılmasını öne çıkarmıştır. “İnsanoğlu çevresinde gözlemlediklerini görselleştiren onları yorumlayan hayal gücüyle de farklı boyutlara gelmiş ve soyut çalışmalar yapmıştır” (Uçar, 2004, s. 60).

Yazı öncesi tüm süreçleri incelediğimizde resimsel yaklaşımın, benzeştirme yoluyla mesajları kurgulama biçiminin ne kadar etkin olduğunu gözlemleyebiliriz. “İnsanoğlu 17000 yıl önce çizmeyi, şekil ve sembollerle iletişim kurmayı biliyormuş, fakat bu sesleri işaretlere dökerek alfabeyi kullanmak için 12000 yıl beklemiştir. Bu süreçte de alfabe olarak adlandırılan pek çok şekil ile düşünce yazısı arasında (ideogram) pek çok ayrı yol denemiştir. Bugün dahi davranışlarımızda görsel geçmişin izleri gözlenmektedir. Elimize aldığımız gazeteyi, kitabı önce kapağa bakarak inceleriz” (Uçar, 2004, s. 60). Tüm bunlar görsel algının, anlama boyutundaki önemli yerini doğrular nitelikte örnekler olmuştur. Okul öncesi dönem

eğitim programlarına bakıldığında Türk Milli Eğitimi'nin amaçları yanı sıra, okul öncesi eğitimin amaçları ve ilkelerinde çocuk okuma yazma eğitimine görseller ile hazırlanmaktadır. Bu görseller mesajları kurgulamaya yönelik yaş gruplarına özel tasarlanmıştır. Görsel algının anlama boyutunda öncelikli yerinin olması, eğitimin ilk basamağı olan bu dönemde de görsel ağırlıklı eğitim verilmesinin başlıca nedenlerinden olduğu çıkarımını yapmaktayım.

Görsel tasarım eğitiminde semboller: İşaret ve sembollerle çevrilmiş bir çevrede yaşamak insanı daha duyarlı hale getirmekte ve geliştirmektedir. Günümüz insanı binlerce yıl önceki atalarına kıyasla görsel mesaj bombardımanı ile yüz yüze kalmıştır. Kimi araştırmacıların, gözün fotografik hafızası şeklinde tanımladığı bu özelliğimiz, biz farkında olmasak da gündelik hayatta birçok algı ve araştırma sürecinde bize yardımcı olmaktadır. İşaretler, sembol ve piktogramlar, gündelik iletişimi ve bilgi alış-verişini kolaylaştıran görsel öğeler olmuştur. “Sembol ve İşaretler yardımıyla gerçekleşen iletişimin, yazıyla iletişime göre belirgin farkları

- Akılda Kalıcılığı
- Kolay öğrenebilme
- Hızlı Anlamlandırabilme
- Evrensel anlam ve algı boyutlarına sahip olmalarıdır” (Uçar, 2004, s. 21).

Bu aşamada sembollerin ve piktogramların algıdaki güçlü yerlerinden dolayı okul öncesi eğitimde uygulanacak grafik çalışmalarda da bu basit sembol ve piktogramlardan doğru yerde ve doğru şekilde yararlanılması gerektiği düşünülebilir.

Grafik tasarım bir bakıma semboller sanatı olarak da tanımlanmaktadır. Tasarımcı, yoğun bir kavramsal iletiyi iletme işlevini görsel yapıda tasarlarken sembolik yaklaşımlardan faydalanmaktadır. Bu sayede bir tiyatro oyunu veya hastalık, farklı ve özgün yoldan izleyiciye ulaşabilmektedir. Bu yaklaşım aynı zamanda evrensel bir niteliğe sahip olmuştur. “Semboller kültürler arası etkileşim oluşturabilir, akılda kalıcıdır, az ama öz biçimlendirilmiş sembolik yaklaşımlar daha kolay hatırlanabilmektedir” (Uçar, 2004, s. 59).

Sembollerin ve piktogramların algıdaki güçlü yerlerinden dolayı okul öncesi eğitimde uygulanacak grafik çalışmalarda da bu basit sembol ve piktogramlardan doğru yerde ve doğru şekilde yararlanılması gerektiğini düşünmek kaçınılmaz olmuştur.

Resim 1.4. Sembol ve piktogram örnekleri

1.7. Araştırmanın İçerik Planı

Araştırma sürecinde, araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak ortaya konulan veriler, bu çalışmanın “araştırma hipotezlerini” oluşturmaktadır. Bu doğrultuda elde edilen çıkarım ve sonuçların; araştırma amacına yönelik sistemli ve özgün çözüm önerilerine ulaşılmasında yol gösterici olması öngörülmüştür.

Grafik sanatçılarının ve pedagogların çocuklara yönelik olarak tasarlanan çalışmaların grafik düzenlemesine ilişkin görüşlerinin belirlenmesini ve değerlendirilmesini de kapsayan bu araştırma, beş ana bölümden oluşmaktadır. Bu doğrultuda öncelikle araştırma amaçları doğrultusunda özelleşmiş sorunsal, amaç, önem, sınırlıklar ve tanımlara yer verilmektedir. Bu akışın devamında, kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar incelenmektedir. Sonrasında ise, araştırmanın yöntemi ortaya konulmuştur. Betimsel bir özellik taşıyan araştırmada genel tarama modeli kullanılmaktadır. Verilerin elde edilmesinde nitel araştırma tekniklerinden görüşme ve döküman incelemesinden yararlanılmıştır.

Tez konusu bağlamında Türkiye ve evrensel ölçeğe okul öncesi eğitim yaklaşımları buna bağlı görsel-uzamsal zeka etkinlikleri ele alınmıştır. Tez araştırmasında okul öncesi eğitim yaklaşımları dahilinde görsel-uzamsal çalışmalar dünya ve ülke ölçeğinde incelenirken en kapsamlı ve sınıflandırılmış olarak, görsel-uzamsal zeka etkinliklerinin Çoklu Zeka Kuramı kapsamında yer aldığı sonucuna varılmıştır. Bunun üzerine araştırma ve uygulama çalışması; okul öncesi eğitim programları, görsel-uzamsal zeka ve etkinlikleri, çoklu zeka kuramı; tez konusu kapsamında 5 ana bölüm ve alt bölümlerden oluşmaktadır.

Bu tezin ilk bölümünde çalışmanın hedefi, kapsamı ve yöntemi belirtilmektedir. İkinci bölümünde erken çocukluk dönemi eğitiminin tanımı, tarihi gelişimi ve önemi belirtilmiştir; bu eğitimde görselleri oluşturmada kullanılan materyallerin işlevi incelenmiştir. Akabinde, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Sistemi'nde erken çocukluk dönemi eğitiminin hedefleri, ilkeleri, bu eğitimi uygulayan kurumlar ve bu kurumların açıklamaları belirtilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Ankara ilinde erken çocukluk dönemi eğitim durumu 2012-2013 yılı istatistikleri ile açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde çocuğun gelişimi ve görsel malzemelerde kullanılan grafik öğelerle ilişkisi okul öncesi eğitim ölçeğinde ele alınmıştır. Bu bölümde, yapılan araştırmanın sonuçlarının analizi yapılmıştır. Söz konusu analizlere göre; çalışmaya katılan kişilerin tamamı, okul öncesi eğitim materyallerinde bulunan görsellerin tasarlanırken, çocukların gerçek yaşamlarındaki algı ve davranışlarını göz önünde bulundurmanın önemini vurguladılar. Söz konusu dönem için tasarlanmış olan görsellerde resim ve anlamlı grafiklere önem verilmesi, görsellerin merak uyandırıcı, sade ve çocuğun ilgisini çekici özellikleri içermesi, grafik, karakter, kompozisyon gibi elemanların arasındaki ilişkilerin dengesinin önemini vurguladılar. Görsellerin tasarım sürecinde okul öncesi dönemde çocukların gelişimleri, davranış ve algılarının iyi etüt edilmesi ve dikkate alınması gereklidir. Çocuk gelişiminin algısal süreçleri, bu algısal süreçlerde Türkiye'de nasıl bir görsel eğitim süreci, dünyadaki eğitim yaklaşımları incelenmiş ve elde edilen sonuçlardan, uygulama çalışmasında ve tez çalışmasında faydalanılmıştır. Görsel tasarımların okul öncesi eğitimdeki rolü ve geleceğine ilişkin çıkarımlar elde edilmiştir. Şu anda okul öncesi eğitimde görsel tasarım çalışmaları bazı anaokullarında okul öncesi öğretmenlerince görsel-uzamsal

etkinlikler dahilinde bir tasarım çalışması yapıldığının farkında olarak yada olmayarak yapılmaktadır. Görsel çalışmalar içerisinde yer alan tasarım çalışmalarının daha planlı, dünyadaki gelişmiş okul öncesi görsel eğitim yaklaşımları da göz önünde bulundurularak yapılmasının gerekliliği sonucuna varılmıştır. Özetle belirtmek gerekirse bu çalışmada erken çocukluk döneminde yer alan 60-72 ay arasında çocuklara, Çoklu Zeka Kuramı temelinde görsel tasarım eğitimi çalışma örneği, bir uygulama çalışmasının(ön çalışma) ve yapılan araştırma ve görüşmelerin de sonuçları alınarak oluşturulmuştur.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Öncesi Eğitim

Eğitimin ilk aşaması olan okul öncesi dönem eğitiminin, çocuğun gelişim sürecindeki rolünün anlaşılmasıyla önemi her geçen gün artmaktadır ve çalışan annelerin çalışmayan annelere oranının her geçen gün artması ile başlayan süreç hala gelişmektedir. 6 yaşa kadar olan çocukların eğitimi oluşturan erken çocukluk eğitimi ülkemizde, MEB tarafından denetlenen kurumlardan isteğe bağlı olarak alınmaktadır.

2.1.1. Okul öncesi eğitim ve çalışmadaki yeri, önemi

“En genel anlamda okul öncesi eğitim, çocuğun doğumundan ilköğretime başlayıncaya kadar olan dönemdeki tüm yaşantıları olarak tanımlanabilir. Buna çocuğun istenerek dünyaya gelmesi ve annenin mutlu, sağlıklı bir hamilelik geçirmesini de eklemek gerekir” (Zembat ve Unutkan, 2001, s.54). “‘Erken Çocukluk Çağı’ olarak da adlandırılan, çocuğun doğumundan temel eğitime başladığı güne kadar olan 0-6 yaş arasındaki dönemi kapsayan okul öncesi eğitim; çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli bir yeri olan; bedensel, zihinsel, psikomotor, sosyal-duygusal ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı ve aynı zamanda bu doğrultuda kişiliklerinin şekillendiği bir gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanabilir” (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002, s. 32). Bu dönem (0-6 yaş arası) çocukların hızla büyüdüğü dünya hakkında ilk bilgileri öğrenmeye başladıkları dönemdir.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırlamış olduğu yönetmeliklerde,

‘Okul öncesi eğitim, 0-6 yaş grubu çocuklarının bireysel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun, zengin uyarıcı çevre imkanlarını sağlayan; onların beden, zihin, duygu ve sosyal yönden gelişimlerini, toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bilinçli ve sistemli bir eğitim süreci’ olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımda okul öncesi eğitim, “çocukların doğumdan zorunlu eğitim dönemine kadar, gelişim düzeyleri, bireysel farklılıkları ve yetenekleri göz önünde bulundurularak, sağlıklı bir biçimde gelişimlerinin sağlandığı, olumlu kişilik temellerinin atıldığı, yaratıcı yönlerinin

ortaya çıkarıldığı, onların kendine güven duymalarının sağlandığı, eğitimcilerin ve ailelerin etkin olduğu sistemli bir eğitim' olarak tanımlanmaktadır" (Zembat, 2001).

Yapılan araştırmalarda dünya genelinde okul öncesi dönem programlarına olan talebi anne istihdam oranları belirlemektedir ki Türkiye'de bu programlara olan talep diğer ülkelerden çok daha düşüktür. Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütü (OECD) aile veri tabanı'na göre, "Türkiye'deki 15 yaş altı çocukların annelerinin istihdam oranı yüzde 26'dır. OECD, birçok Avrupa ülkesini, Kuzey Amerika ve Pasifik kenarı ülkeleriyle birlikte Türkiye'yi de kapsayan bu ülkelerin demokrasi ve piyasa ekonomisi verilerini kaydeden bir örgüttür. Türkiye, dünya ortalaması % 65 olan OECD ülkeleri arasında %42 ile en düşük anne istihdam oranına sahiptir" (URL-14).

Hürriyet Daily News'e göre, "Türkiye'nin anne istihdam oranı 2000 yılından itibaren oldukça düşüş göstermiştir. Anne istihdamı, okul öncesi dönem bakım programlarına yönelik talebi belirlese de kaynaklardanda anlaşılacağı gibi Türkiye'de okul öncesi dönem programlarına olan talep diğer ülkelerden çok daha düşüktür" (URL-15).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda okul öncesi eğitim zorunlu değildir ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın amaç ve ilkelerine uygun olarak 4 temel ilkeye bağlanmaktadır.

"Madde 19" - Okul öncesi eğitimi, zorunlu ilköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Bu eğitim isteğe bağlıdır.

"Madde 20" – Okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak.
2. Onları ilköğretime hazırlamak,
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak.
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (Aral, vd, 2000, s. 34).

Erken Çocukluk, doğumdan 8 yaşına kadar olan çocukluğun ilk yıllarını kapsayan dönemin genel adı olmaktadır. Bu dönem, çocukların hızla büyüdüğü ve dünya hakkında ilk bilgileri öğrenmeye başladıkları dönemdir. Erken çocukluk dönemi içerisinde 3 ile 5 yaş arası çocuklar, okul öncesi grubu çocukları olarak

sınıflandırılmaktadır. Erken çocukluk dönemi beyin gelişiminin en hızlı gerçekleştiği dönem olduğu için çocuğun ileri dönemdeki tüm gelişim sürecini etkilemektedir. Yeni beyin görüntüleme teknikleri, beynin, beyin hücreleri ve onlar arasındaki sinapslarda görülen büyümenin yakından izlenmesine imkan tanımaktadır. Bu müthiş gelişme erken çocukluğun, büyük bir eğitimsel öneme sahip zaman dilimi olduğunu göstermektedir.

Shonkoff ise “Çocukların okul yaşamı 6 yaş ve civarında, çocuklar okuma yazma ve aritmetik konularına hazır oldukları düşünüldüğünde başlamaktadır. Yani yaşamın geri kalanını şekillendirecek, öğrenmenin temelini oluşturacak bilgiler 6 yaşında verilmeye başlanmaktadır. Erken çocukluk döneminde ise katılım, öz düzenleme, konuşma, dinleme, etkileşim, gelişen okuryazarlık ve matematik becerilerini kazanmaya yönelik eğitimler verilmektedir” (Shonkoff ve Phillips, 2000, s.126) şeklinde yapmış olduğu açıklamayla erken çocukluk döneminde verilen eğitimin yetersiz olduğunu belirtmeye çalışmaktadır.

Eğitim bilimi üzerine araştırmalar yapan Eğitim bilimcisi Gaston Mialeret’e göre, “‘Okul öncesi eğitimi’ deyimi oldukça yeni ve anlamı oldukça açıktır. Yani ‘okul öncesi’, ‘okuldan önce gelen’ anlamı taşımaktadır. ‘Okul öncesi dönemi’ deyiminin anlamı artık, çocuğun doğumundan ilköğretime girişine, aşağı yukarı altı yaşa kadar olan yaşam süresini içine almaktadır” (Mialeret, 2010, s.24)

Çocuk, dünyaya geldiği andan itibaren çevresiyle girdiği etkileşim sonucunda bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal yönlerden hızlı bir gelişim içine girmektedir. Araştırmaların ve bilimin de tespit ettiği üzere okul öncesi dönem (0-6 yaş), insan gelişiminin en hızlı olduğu, insan kişiliğinin temellerinin atıldığı ve çocuğun yakın çevresinden en çok etkilendiği, temel bilgi, beceri ve alışkanlıklarının ve tutumların kazanılması ve geliştirilmesinde en önemli olduğu yıllardır çıkarımını yapabilmekteyim.

Bu çıkarımdan yola çıkarak “Bu dönemde çocuğa değişik uygulamalarla verilebilecek temel bilgi ve alışkanlıklar kısaca davranış örnekleri onların kişilik gelişimini ve ileri yıllardaki öğrenim yaşamını etkileyecektir. Ayrıca yaşantı zenginliği ve çevre uyarıcıları çocuklar açısından çok önemlidir” (Zembat ve

Unutkan, 2001, s.7). Yaklaşımı da dikkate alınarak çocuklar ile görsel- uzamsal zeka etkinlikleri kapsamında, grafik tabanlı çalışmalar aracılığı ile görsel uyarıcı zenginliği yaratılmaya çalışılmıştır. Çocuklar ile yapılan grafik tabanlı çalışmalar oluşturulurken erken çocukluk dönemi eğitim programları üzerinde son yıllarda yapılan görsel ağırlıklı deneysel çalışmalar incelenmeye çalışılmıştır.

2.1.2. Okul öncesi eğitimin günümüze gelişi

Okul öncesi eğitimin günümüze kadarki gelişimi Dünyada ve Türkiye’de olarak iki başlık altında ele alınarak, araştırma konusuyla örtüşen noktaları belirtilmeye çalışılmaktadır.

Dünya’da erken çocukluk dönemi eğitimi

“Bilimsel olarak çocuk gelişimi hakkındaki ilk örnek Johann Pestalozzi’nin kendi çocuğu üzerinde 1774 yılında yaptığı gözlemlere dayalı çalışmadır. Erken çocukluk dönemi eğitimi ilk olarak sosyal reformistlerin ve doktorların çocuk gelişimi hakkında yaptıkları çalışmalarla ortaya çıkmıştır” (Aral, Kandır, Yaşar, 2001, s. 21). “1837 yılında Almanya’da ilk erken çocukluk dönemi müfredat modeli, Friedrich Wilhelm Froebel tarafından “Kindergarten” (Çocuk Bahçesi) adıyla ilk anaokulunda uygulamaya konulmuştur” (Acar, 2017, s. 2).

Froebel, anaokulunu erken yaş çocuklarına doğanın nasıl tasarlandığını öğretmek için bir metot olarak oluşturmuştur. 4-7 yaş grubuna çiçekler, deniz kabukları, arı kovanları ve kristallerin temel geometrisini göstermek için Froebel’in tasarladığı eğitim sistemi, o yıllarda tasarım açısından bakıldığında altın oranın doğadaki örneklerini basitçe anlatan bir okul öncesi dönem müfredat modelidir (Brosterman, 1997, s.21).

Froebel’in ardından İtalyan eğitimci Maria Montessori 1907’de Roma’da ilk “Çocuk Evi” ni açarak yeni bir eğitim metodu ortaya koymuştur. Zihinsel engelli çocuklarla da ilgilenen “Mostessori, uyguladığı yöntemlerle önemli gelişmeler sağlamış ve kullandığı aynı yöntemlerin normal çocukların gelişimlerinde de daha iyi neticeler verebileceğini savunmuş; çocuk eğitimi alanında büyük katkılarda bulunmuştur” (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s. 51).

“Froebel’in 1840 ve Maria Montessori’nin 1907 yılında açtıkları eğitim kurumlarını örnek alarak farklı ülkelerde de kurumlar açılmıştır. Ayrıca 1911 yılında Londra’da ilk “yuva” hizmete başlamıştır” (Aral, Kandır, Yaşar, 2011, s. 52).

Arnold Gesell ve arkadaşları, Amerika’da 1920-1930 yılları arasında yaptıkları çalışmalarla çocuklardaki motor fonksiyon ve fiziksel gelişimin aşamalarını işaret etmektedirler. “Harriet Johnson ise okul öncesi çocuğun fiziksel gelişimi için eğitimde gerekli araç ve gereçlerin çeşitleri hakkında yeni fikirler ortaya sürmüştür” (Aral, Kandır, Yaşar, 2011, s. 60).

Çocukların zihinsel gelişimlerini araştıran Jean Piaget, okul öncesi dönem eğitimini araştıran en önemli isimlerden biridir. “Piaget çalışmalarında özellikle çocuğun zihinsel gelişiminde, çocuğun fiziksel olarak olgunlaşması kadar çevre faktörünün de etkili olduğunu belirtmektedir” (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s.40).

1960’lı yıllardan bu yana, HighScope, Yaratıcı Müfredat, Zihin Araçları, Reggio Emilia yaklaşımı gibi birçok model ve yaklaşım ile devam etmektedir. “Okul öncesi dönemde son yıllarda yürütülen deneysel çalışmaların önemi çok büyüktür ve iki araştırma “HighScope Perry Okul Öncesi Projesi” ve “Carolina Abecedarian İlerletilmiş Çocuk Bakımı Çalışması” öne çıkmaktadır” (Schweinhart, 2005, s.57).

“1972 yılında başlayan Abecedarian Çalışması ise yoksul ailelerden gelen 111 çocuk ile yürütülmüştür. Seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen bir grup, okul öncesi dönem boyunca tam gün çocuk bakım programına, diğer grup ise evde bakım ve ev dışı bakım programlarına dahil edilmişlerdir. Program dışı grup ile özel çocuk bakım grubu karşılaştırıldığında, yetişkinlikte entellektüel anlamda daha yüksek performans göstermiş ve daha fazla okul bitirmiştir” (Campbell, Dickinson, 2004, s.34).

“Bazı kısa süreli çalışmalar, erken çocukluk programlarının kısa vadeli etkilerinin, uzun vadeye aktarılacak kadar güçlü olduğunu orataya koymaktadır” (Gormley ve diğerleri, 2005; Weiland ve Yoshikawa, 2013; Wong ve diğerleri, 2008).

2010 yılında ABD Sağlık İnsani Hizmetler Bakanlığı, Çocuk ve Aile İdaresi tarafından yürütülen Head Start Etki Çalışması ile araştırma sorularının yönünü okul

öncesi eğitim programının etkili olup olmayacağından ziyade hangi karakteristik özelliklere sahip programın daha etkili olacağı sorusuna çevirmiştir. Burada ortaya çıkan başlıca hipotez, daha kaliteli öğretmen eğitimi ve desteğinin okul öncesi eğitim programlarında etkisinin uzun soluklu olacağı yönünde olmaktadır.

Sosyal bilimler alanında erken çocukluk dönemi eğitimine yapılan katkılar 20. yüzyılın başlarında yapılmıştır. İlk yıllarda yuva ve anaokulu olarak açılan kurumların pek çoğu üniversiteler ve kolejlerin bünyelerinde laboratuvar okullar olarak hizmet vermiştir. Endüstri devriminin sonucu olarak 1960'lı yıllarda çalışan annelerin oranı hızla artmıştır. Erken çocukluk dönemi eğitiminin yaygınlaştırılması için Amerika Birleşik Devletleri'nin liderliğinde kampanyalar başlatılmıştır.

Türkiye’de okul öncesi eğitim

Osmanlı İmparatorluğu ile başlayıp Türkiye Cumhuriyeti’nin ilanı ile devam eden erken çocukluk dönemi eğitiminin gelişim süreci kanunlar ile açıklanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki erken çocukluk eğitimi çalışmaları 15. yüzyıla yani Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar uzanır. Söz konusu dönemde vakıflar aracılığıyla kurulmuş olan “sıbyan okulları” bu tip eğitim kurumlarının ilk örnekleri olmuşlardır. Zaman içerisinde büyükşehirlerde yabancılar ve azınlıklar için söz konusu okul öncesi kurumlar açılmıştır (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s.23).

“Sıbyan Mektepleri ders üniteleri anlamına gelmektedir. Bir kaç adet sıbyan mektebinin bir araya gelmesiyle bugünkü anlamıyla bir okul oluşmaktadır. Osmanlı dönemindeki sıbyan mektepleri mimari planlama ve yerleşim bakımından ortak bir takım özellikler göstermektedir. Yapılar genellikle iki katlı, tek derslikli ve bulundukları parselin köşe noktasında yerleşmiş olarak durmaktadır” (Akyüz, 1994, s.10).

1913 senesinde yürürlüğe koyulan “Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkatı” (Geçici İlköğretim Yasası) sayesinde sıbyan okulları ve anaokulları ilköğretime bağlanmıştır. 1913 ve 1917 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu hudutları dahilinde birçok anaokulu açılmıştır. Bu süreçte hem özel hem de resmi anaokullarında karşılaşılan en büyük engel uygulanmak istenen eğitim sistemini

uygulanması gereken eğitim personelinin yeterli sayıda bulunamamasıdır. Söz konusu uygulanmak istenen eğitim sistemi Froebel okul öncesi eğitim sisteminden alınmıştır (Aral, Yaşar, Kandır, 2011, s.23).

“1915 yılında yürürlüğe koyulan İstanbul’da Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkatı’nda değinilen “Ana Mektepleri” için öğretmen yetiştirmek hedefiyle “Ana Öğretmen Okulu” açılmıştır. Söz konusu ana öğretmen okulu ile Türkiye’de ilk olarak okul öncesi eğitim için öğretmen eğitimi çalışmaları başlamıştır ve 370 kadar mezun veren bu okul 1919 yılında dek faaliyet göstermiştir” (Aral, Yaşar, Kandır, 2011, s.24).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda 80 tane anaokulu bulunmaktaydı. Ülkedeki okur yazarlık oranının artırılması için ilköğretime daha fazla ödenek ayrılması gerekmiştir. Bu nedenle okul öncesi eğitime ayrılan bütçe ilköğretime aktarılmıştır. “1937-1938 öğretim yılında, eğitime çevreden gelen katkılarla devam eden bu kurumlarda böylece kapanmıştır” (Cicioğlu 1985, s. 32).

1960 yılından sonra okul öncesi eğitim alanında dikkat çekici gelişmeler ortaya çıkmaktadır. 5 Ocak 1961 tarih ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nda okul öncesi eğitime değinilmiştir. 1962 yılının Şubat ayında gerçekleşen Yedinci Milli Eğitim Şurası’nda okul öncesi eğitimin önemi ve hizmet kriterleri belirtilmiştir. Şura çalışmalarından sonra 1962 yılının Haziran ayında “Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu kararları takiben zaman içerisinde ülkemizde resmi ve özel kuruluşlar tarafından açılan yuva ve anaokulları yaygınlaşmıştır. Söz konusu kurumlara devam eden çocuk sayısı belirgin bir şekilde artmıştır (Aral, Kandır, Yaşar, 2011, s.34).

“1973 yılı 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” öğretimin tüm kademelerini bütün olarak benimsemiş; zorunlu eğitim çağına gelmemiş çocuklar için bir eğitim sistemi olarak tanımlamış, amaç ve görevlerini açıkça belirlemiştir” (Akyüz, 1994, s.45).

“1992 yılı 3797 sayılı kanun ile “Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü” Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatının bünyesinde yeni bir birim olarak kurulmuştur” (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s.34). Tüm bu gelişmeler bize anlatıyor ki; Ülkenin içinde bulunduğu zor koşullar (okur yazarlığın çok düşük olması, savaşlar geçirmesi vb.) okul öncesi eğitim kurumlarına gereken desteğin verilmesini engellemiştir. Bu kurumlara günümüzde de gereken önem verilmeyip,

okul öncesi eğitim çağındaki çocukların sayısı ile doğru orantılı imkan sağlanmamaktadır.

2.1.3. Okul öncesi dönemin genel özellikleri

6 yaşına kadar geçen süreçte tüm gelişim branşlarında büyük ilerlemeler kaydedilir. Sosyal gelişim ve kişilik gelişiminin ihmal edilmesi halinde ileriki yaşlarda telafi edilemeyecek sorunlar ortaya çıkabilir. Okul öncesi dönem çocuklarında bulunan olumlu ya da olumsuz özellikler yetişkinler tarafından eksiklik olarak algılanabilmektedir. Fakat söz konusu özellikler çocukların gelişimleri için hayati önem arzedeabilmektedir.

Erken çocukluk döneminin sahip olduğu temel özellikler aşağıdaki yedi temel başlık altında sınıflandırılmaktadır:

Ben merkezcilik

Erken çocukluk döneminin önemli özelliklerinden birisi ben-merkezciliktir. İnsanoğlunda kendini beğenme ve ben-merkezcilik özellikleri az da olsa vardır. “Başkalarının yargılarına değer vermeme, her şeyi kendi çıkarına kullanma gibi ben-merkezcilik özellikleri belirli bir düzeyi geçtikten sonra problem teşkil etmektedir” (Adler, 1985, s. 149). Bir çocuğun ben-merkezcil davranması kendisi dışındaki varlıkları görmezden geldiği anlamına gelmez. “Çocuklar özellikle de dört yaşından itibaren aile içerisindeki bazı kuralları öğrenir, onları kısmen paylaşır hatta çok sevdiği kişilere fedakârlık yapar” (Piaget, t.y, s. 202; Dubow, Miller, 1996, s. 117). “Çocuktaki katı ben-merkezciliğin yaklaşık yedi yaşlarına kadar devam ettiği gözlenmektedir” (Piaget, 2002, s. 206; Oruç, 2011, s. 65-132; Dökmen, 2005, s. 152). “Yedi yaşları ise ben-merkezciliğin kırılmasında bir dönüm noktasıdır. Bu dönem çocuğu diğer insanların kendisine hizmet etmek, güneşin kendisini aydınlatmak ve ağaçların kendisini gölgelendirmek için var olduğunu düşünür; hatta Allah’ı ihtiyaçlarını karşılayan bir varlık olarak algılar” (Piaget, 2002, s. 209). Fakat ben-merkezcilikten çocuğun bütün yönleriyle bencil ve diğer insanları kabul etmeyen bir dünyaya sahip olduğu sonucuna varılmamalıdır. Bu özellik çocuğun başkalarının

bakış açısıyla olayları değerlendirmemesi şeklinde ele alınıp incelenmelidir. Çocuk hayatı kendi bakış açısıyla yorumlayan ve ele alan bir varlıktır.

Yukarıda yapılan açıklama ve tanımlardan yapmış olduğum uygulama çalışmaları esnasında çocukların; “Ben yaptım, bence bu şekil böyle, bence bu böyle olmalı, benim tasarımımda bu böyle” şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler çalışmanın yapılmış olduğu Ceviz Çocuk Özel Okul Öncesi Dönem Eğitim Merkezi’nde, okul öncesi eğitimciler ile birlikte izlenip, takip edilmiştir ve alanın uzmanlarınca ben merkezilik özelliği olarak yorumlanmıştır.

Merak - öğrenme isteği

Erken çocukluk döneminde çocuklar, özellikle üç ve dört yaşlarında, yeni karşılaştıkları her şeyi sorma isteğinin en yoğun olduğu dönemdedirler.

Tam da bu yaşlar çocuğun “ne?, niçin?, neden?, kim?, nerede?” şeklinde kişisel ve sosyal gelişimini sağlayacak ve güçlendirecek soruları en fazla yoğunlukta sorduğu süreçtir. “Çocuk çevresinde gördüğü her şeyi öğrenmek ister. Buna bağlı olarak da gelecek hayatında kullanacağı ‘şemalar’ oluşturacağı bu aşamada çocuk sorularına kısa ve öz cevaplar arar. Çocuk ilk aşamada verilen cevapları sorgulamaz ve bunlara hemen inanır” (Starbuck, 1908, s. 189). Kısacası çocuk bu dönemde aldığı yanıtlara hemen inanabilmektedir, onları uygulamaya koymaya çalışır ve sorgulama ihtiyacı hissetmez. Çocuğun kolay inanırlığı göz önünde bulundurulduğunda, inandığı şeyin hayal veya gerçek olmasını sonucu değiştirmez. Bu anlamda da çocuk izlediği uçan bir çocuk görüntüsünü kendisi üzerinde de uygulamaya çalışabilmektedir.

Animizm ve antropomorfizm

“Animizm güneş, ay, ağaç vb. diğer varlıkların da insanlar gibi canlı olduğuna inanmak olarak tanımlanırken” (Piaget, 2007, s. 171-187), “antropomorfizm Allah, melek gibi soyut varlıkları somut, insani özelliklere göre düşünme olarak tanımlanır” (Tamminen, Vianello, Ratcliff, 1992, s. 60-70). Çocuğun somut düşüncelerden soyut düşüncelere geçtiği aşamada animizm ve antropomorfizm aracı rol üstlenir.

Çocuklar yapmış olduğu çalışmalarda animizm özelliğinin bir göstergesi olarak güneş ay ve ağaçlara da insani özellikler katarak göz, ağız, burun, kol,bacak çizmektedirler.

Uygulama çalışmalarında tasarım elemanlarının üzerine de ağız, burun çizerek onlara insana benzetme noktasında yeteneklerini göstermişlerdir.

Karşılıklılık, sosyalleşme

Erken çocukluk döneminde çocuklar ben merkezci olsalarda diğer insanların farklı düşünce ve yapıları sahip olduklarını algırlarlar. Bunun sonucu olarak her insanın kendisinininkine benzer dünyası olduğunu anlamaya başlar. Şerif bu durumu, “Karşılıklılık diğer çocuklarla girilen etkileşimlerle gelişir” şeklinde açıklamaktadır (Şerif, 1996, s. 403). Sosyalleşme diyebileceğimiz bu etkileşim aslında bir yeterlikliktir.

“Yeterlilik için sosyalleşme sadece çocuğun bilişsel becerilerinin gelişimi açısından değil, öğretme ve öğrenme ortamında etkileşimsel bir süreç bütünü olarak ve bu süreçteki her kişinin buna yüklediği anlamlarla ele alınır” (Oruç, 2011, s. 111-134; Kağıtçıbaşı, 2007, s.67).

İnsanın doğmasıyla beraber sosyal bir çevreyle etkileşime girmesi bu sosyal çevre sayesinde öğrendiklerinin artması diğer bütün canlılardan ayrılmasındaki en büyük etkidir. İbn Haldun, insanın sosyalleşmesinin içgüdüsel bir davranış olduğunu vurgulamak için “insan yaratılışı gereği sosyal bir varlıktır” demiştir. İnsan, sosyalleşmenin gözlemleyicisi değil, aynı zamanda alıcısı ve uygulayıcısı durumunda olmaktadır.

Çoklu Zeka Kuramı temelli uygulama çalışmalarının, çalışmalar esnasında çocukların birbirleriyle ve çevreleriyle kurmuş oldukları iletişim ve etkileşim ile okul öncesi dönem karşılıklılık ve sosyalleşme özelliğinin geliştirilmesine katkı sağlandığı gözlenmiştir.

Modelleme süreci

Modelleme yoluyla öğrenme, insanların tecrübeleri ya da yaratılıştan gelen bilgileriyle değil sadece sosyal çevresinde gözlemleyerek öğrenmeyi gerçekleştirdiği (observational learning), yetişkin alışkanlıklarının da önceki zamanlardan gelen ödül-cezalar oldukları düşüncesinden gelen sosyal öğrenme kuramının temel öğrenme yaklaşımıdır.

Albert Bandura, “Skinner’ın geliştirdiği ve bütün davranışların sonradan öğrenme ürünü olduğunu ispata çalışan edimsel koşullanma kuramını kabul etmekle birlikte, insanların neredeyse bütün davranışları gözlemleyerek ve model alarak öğrendiğini belirtmektedir” (Akers, Krohn ve Lanza, 1979, s. 636; Bandura, 1989, s. 1178).

Bandura’ya göre “kişinin öğrenimlerini ve kişiliğinin büyük oranda gözlemlenen davranışlardan etkilendiği ve bu şekildeki davranışların, hem kişinin öğrenimlerini hem de kişilik gelişimini gerçekleştirdiğini öne sürmektedir” (Bandura, 2989, s.1178). Diğer adı sosyal çevresinde gözlemleyerek öğrenme olan bu teori, insanı hayatını kurarken ve kendisine idoller ararken sosyalleşme sürecini ve kültürlemeyi kullanan bir varlık olarak tanımlar. Hiçbir teori insan davranışlarını bütün dış etkenlerden bağımsız değerlendiremez. Çünkü insanoğlu ne dış çevreden bağımsız ne de dış çevreye bağımlı bir varlıktır. Kısacası “Kişilik gelişimi ve sosyal gelişimde önemli olan insanın olumlu bir çevre ve bu çevre şartlarında iyi bir kontrol mekanizması kurmasıdır” (Bandura, 1989, s. 1175, 1179). Bu açıdan zihin, hareket, diğer kişisel ve çevresel faktörlerin tümünün göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

“Bandura modelleme yoluyla öğrenmede muhtemel üç süreçten bahsetmektedir; (1) Birçok sosyal örnekten genel özellikleri almak. (2) Alınan bilgileri bileşik kurallarla bütünleştirmek. (3) Bu kuralları yeni davranış kurallarını üretmek için kullanmak. Bu şekilde gerçekleşecek modelleme hem kişiye ortak öğrenmeler sunar, hem de daha yaratıcı düşünme imkânı sağlar” (Kağıtçıbaşı, 2005, s.278; Bandura, 2001, s. 275). Modelleme süreci aynı zamanda uzmanlığı ve uzmanları gerektirmektedir. Srutchfield ve Krech; “modelleme yoluyla öğrenmenin ve uzmanlara başvurmaının aslında bir ihtiyaç ve zorunluluk olduğunu belirtmektedir” (Krech ve Srutchfield,

1980, s. 217). Bu yaklaşımdan yola çıkarak çalışmama konu olan Çoklu Zeka Kuramı temelli görsel uzamsal zekaya yönelik grafik tasarım etkinliklerinde grafik tasarım uzmanı tarafından ön tasarım eğitimi okul öncesi eğitmeni ile birlikte verilmiş ve tasarım çalışmaları uygulanmıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda bakıldığında okul öncesi dönem bir grup çocuk ve uzmanlar ile bir modelleme süreci örneği gerçekleştirilmiştir.

Çocuğa göre anne ve baba; öğrenciye göre ise öğretmen ve kitaplar o alanın uzmanları konumundadır.

Öyleyse genel anlamda bilgi ve tecrübeler kişiye, otorite kabul edilen başka kimseler aracılığıyla aktarılır ve kişinin bu konudaki algıları da otorite olarak kabul edilen nesnelerin doğruluk derecesine bağlıdır. O halde kişinin anne-babası, arkadaşları, komşuları, okuduğu kitaplar, gördüğü filmler, dinlediği radyo programları gittiği ibadet mekanları, diğer birçok insan, insan grupları ve insan eliyle meydana gelmiş eserler eğitimin temel eksenini oluşturmaktadır (Krech ve Srutchfield, 1980, s. 209).

Televizyon çocuğun basit gündelik davranışlarına varacak kadar hayatının tüm bölümlerini etkileyen bir dış etken olarak onun üzerinde egemenlik kurmaktadır. Çocuğun gelişiminde söz konusu kültürel öğeler pek tabii ki önemlidir. Sadece bu kültürel öğelerle çocuğun gelişim ve öğrenmelerini sağlamak tam anlamıyla doğru bir değerlendirme olmayacaktır.

Bandura'nın modelleme sürecine benzer bir yapıda Kelman da "Processes of Opinion Change" adlı çalışmasında model alma ya da uyma davranışlarında üç basamaktan bahsetmektedir;

- İtaat ve taklit (compliance),
- Özdeşleşme (identification)
- Benimseme (internalization) olarak kavramlaştırdığı bu süreç insan davranışlarının birçoğunu açıklar durumdadır (Kelman, 1961, s.62-66).

İtaat ve taklit

"Taklit; Bireyin çeşitli faktörler aracılığıyla kendisine öğretilen görüş ve değerleri sanki kendi görüş ve değerleriymiş gibi kabul etmesidir" (Cüceloğlu, 2002, s. 359).

"Taklit, hem kişilik gelişiminin hem de kültürel aktarımın en etkin yönlerinden birini oluşturur. Çünkü aile ve milletlerdeki ortak karakter özellikleri büyük oranda

taklitten kaynaklanır” (Adler, 1985, s. 130). “Taklit edilen davranışlarda ‘rasyonel’lik aramak yanıltıcı olabilmektedir. Çünkü insanlar doğruyu, yanlışı, örf ve adetleri herhangi bir akıl ölçüsüne vurmadan öğrenmektedirler” (Turhan, 1997, s. 113). “Bir toplumda herkesin aynı durumda veya farklı zamanlarda belirli uyarıcılara ortak tepkiler vermesi taklide dayalı modelleme ile olmaktadır” (Bear, Sherman, Peterson, 1967, s. 406). “Ancak şunu da unutmamak gerekir ki taklit etraflica kopyalanmış belirli davranışlar serisi değil aksine uzun bir etkilenme süreciyle model olarak benimsenen kişinin davranışlarını tekrardır” (Bandura,1969; Milgram, 1965).

Taklit edilen davranışlar incelendiğinde, genelde gözlemlenen ve pratik etkinliklere dayanan davranışlarda taklit etmenin etkin olduğu görülmektedir. “Özellikle okul öncesi dönem çocuklarının sözlü telkinlerde %20, motor davranışların kabulünde ise %67 oranında yetişkinleri taklit ettikleri tespit edilmiş, ayrıca saldırgan davranışların hızlı bir şekilde taklit edildiği gözlemlenmiştir. Bütün bu veriler bireyin farklı ortamlarda farklı davranışlar göstermesini açıklayabilecektir” (Hogg ve Reid, 2006, s. 7).

“Davranışın taklit düzeyinde kalması bireysel ve toplumsal ön yargıları güçlendirmesinin yanı sıra olayların ve durumların içeriğinden habersiz olma ve yüzeysel değerlendirmelerde bulunma gibi dezavantajlı durumlar da oluşturur” (, Hogarth, Einhorn, Klempner, 1977, s. 160). Bu durum ise kişinin gerçeklere karşı duyarsızlaşması, gerçekleri kabul etmemesi ve alternatif görüşleri kabul etmemesi gibi sistematik bazı problemlerin yolunu açar. Güngör ise “Taklit düzeyinde kalan davranışların, kültürün maddi unsurlarında egemen olabilmesine karşın kültürün manevi unsurlarında ise tam bir yanılgıya yol açabileceğini” belirtmektedir (Güngör, 1996, s.15) Okul öncesi dönem çocuklara kavramların kültürel ve içsel anlamlarını öğretmek açısından da grafik etkinliklerin önemli olduğunu yapılan çalışmalar ile de gözlemlenmiştir. Çocukların yapmış oldukları tasarımlarda, iç güdüsel olarak ya da arkadaşını taklit ederek kullanmış olduğu kırmızı ve turuncu rengin aslında dikkat çekmek istediği noktada kullanıldığının farkına varılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Özdeşleşme

“Özdeşleşme, kişinin diğer bir kişi ya da gruba benzeyebilmek için onun gibi davranmasıdır” (Kağıtçıbaşı, 2005s. 52). Kişi kendisine zevk ve memnuniyet veren kişi veya grupların davranışlarını kabul eder. Arzulanan bir ilişkiyi kurma ve onu devam ettirme özdeşleşmede etkili olur. Kişinin kurmak ve sürdürmek istediği ilişki farklı şekillerde oluşabilir. Birey model olarak etkilendiği kişi veya grupların davranışlarının tamamını ya da bir kısmını alabilir. Birey seçtiği rolü diğer bireylerin rolleri açısından değerlendirir ve bu etkileşim sürdüğü sürece kişi kendini diğer bireylerin rolleriyle açıklar. “Kişi sevmeye ya da gerçekte diğer insanın kendisi olmaya çabalar. Model olarak benimsenen kişi ne söylerse onu söyleyerek, ne yaparsa onu yaparak ve neye inanırsa ona inanarak bu ilişkiyi sürdürür” (Cüceloğlu, 2002; Kelman, 1961, s. 62, s. 359). Birey istenen bir modeli örnek almayı veya örnek idollere benzemeyi arzular. Kişi aynı zamanda diğer kişilerden aldığı hareket ve tutumlarında seçici olabilmektedir. “Özdeşleşmenin taklitten ayrılan yanı bireyin gerçek yaşamda uyum sağladığı görüş ve davranışlara inanıp inanmamasıdır. Bu nedenle “özdeşleşmeyle uyulan görüşler dışsal kaynaklara ve sosyal desteğin bağımlılığına göre değişir. Bireyin değerler sistemiyle bütünleşmez” (Kelman, 1961, s. 64).

Benimseme ve kendine mal etme

Bu modelleme sürecinde kişi taklit ettiği davranışı kendi değerlerine uyumlu olduğu için kabul eder. Kişinin birtakım davranış, görüş ve düşünceleri şiddetle benimsemesinin başlıca sebebi kendi değerlerinin gerektirdiğini ve sorunlarına çözüm olduğunu düşünmesidir. “Model olarak benimsenen etkenin niteliği, düşünce ya da davranışın içselleştirilmesinde önemli bir rol oynar. Fakat burada önemli olan nokta model olarak benimsenen varlığın güvenilirliği olmaktadır” (Kelman, 1961, s. 65). Kendi dışındaki insanların düşünce, görüş, beklenti ve yönlendirmeleri etkili değildir. Birey davranışları benimserken örf ve adetler, inançlar, ahlak ve gelenek-göreneklerden kendi değerleri çerçevesinde etkilenir.

Kağıtçıbaşı’na göre, “modellemedeki bu üç aşama kişiye yarar sağlamaktadır. Taklit ile kabul görme, ödüllendirilme ve cezalandırılma; özdeşleşme diğer insanlara

benzemeye çalışma, onlar gibi olma ve benimseme ise doğruyu anlama ve uygulama gereksinimi gibi alanlarda kişiye fayda sağlar” (Kağıtçıbaşı, 2005, s. 56). Çocuğun gelecek hayatında olumsuz sonuçlara yol açabilecek davranışlar, taklit düzeyinde kalan, içerikleri sorgulanmayan ve benimseme düzeyinde uygulanmayanlardır.

Bu yaklaşımlarda okul öncesi eğitim yazılı kaynaklarından da faydalanılarak çalışmalar sırasında tasarımlarda yer alan renk, şekil vb. elemanlar ile; taklit, özdeşleşme, benimseme gibi özellikler gösteren çocuklarda o biçimi ve rengi neden kullandığı konusunda düşünceler elde etmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

2.1.4. Okul öncesi dönem eğitiminin önemi

Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen yılları kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında önemli roller oynayan; bedensel, psikomotor, sosyal – duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, ailelerde ve kurumlarda verilen eğitimle kişiliğin şekillendiği gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s. 32).

6 yaşına kadar olan kritik dönemde aile ve okul öncesi eğitim kurumlarında verilen eğitim çocukların sağlıklı birer birey olarak büyüyüp yetişmelerinde büyük önem arz etmektedir. Ailede başlayan eğitim süreci zaman içerisinde çocukların gelişimleri için gerekli olan diğer ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilmektedir. Okul öncesi eğitim kurumları çocukların akranlarıyla sosyalleşmeleri sayesinde gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlar. “Bu kurumlarda çocuğa sunulan eğitim ortamı, uygulanan eğitim yaklaşımı ve programı; çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamaya destekleyici nitelikte olmalıdır” (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s.45).

Okul öncesi eğitim kurumlarının nitelikleri de kurumların kavram ve fiziki şartları kadar büyük önem taşımaktadır.“....Ayrıca okul öncesi eğitim çocuğun, özbakım ihtiyaçlarını karşılamayı öğrenmesine; cinsel kimliğini kazanarak benlik kavramını geliştirmesine; grup etkinlikleriyle paylaşma, işbirliği, yardımlaşma, dayanışma gibi sosyal becerileri kazanmasına; dil becerilerini ve kendine olan güven duygusunu geliştirmesine; akıl yürütme ve yaratıcılığının gelişmesine ve elverişsiz çevre

koşulları sebebiyle eğitiminden yoksun kalan çocukların diğer çocuklarla eşit eğitim olanaklarına sahip olmasına olanak tanır.... (Aral, Kandır, Yaşar ve diğerleri, 2002, s.46).”

Okul öncesi eğitim alan çocuklar ile almayan çocuklar arasındaki akademik ve sosyal pozitif başarı farklılıkları araştırmalar ile sabittir. Araştırmalar okul öncesi eğitime ne kadar erken yaşta başlanırsa yaratacağı pozitif gelişimin o kadar yüksek olacağı belirtilmektedir. Çocuğun gelişim ve sosyalleşme sürecinde sunulan eğitim ne kadar nitelikli olursa gelecek yaşamında sağlıklı bir birey olma şansı o kadar artmaktadır.

Geleceğin yetişkinleri olacak çocukların erken yaşlarda eğitilmesinin gerekliliği artık tüm dünyada kabul edilmiş önemli gerçeklerden biridir. Bugüne kadar yapılan araştırmaların genel sonuçları göstermiştir ki, iyi bir okul öncesi yaşantısı, çocuğun gelişimine olumlu katkıda bulunacaktır. İşte bu önemli ihtiyacı karşılamak için kurulan “okul öncesi eğitim kurumları, belirli bir program çerçevesinde 0 – 6 yaş dönemindeki çocukların zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerini en iyi şekilde tamamlatmaya ve çocukların evden ilkokula yumuşak bir geçiş yapmasını sağlamaya çalışmaktadır” (MEB, 1993, s.8).

Okul öncesi eğitim kurumu, çocuğun çok yönlü gelişimini amaçlamanın yanısıra onun gelişme düzeyi ve ilgilerini gözönünde bulundurup, ihtiyaçlarına cevap vermesi beklenmektedir.

2.1.5. Okul öncesi eğitimde ailenin, okul ve öğretmenin rolü

Aile çocuğun büyüyeceği çevreyi ve ortamı oluşturduğu için gelişiminde en büyük role sahiptir. Okul öncesi eğitimde ailelerin rollerine göre birçok farklı program bulunmaktadır. Eğitim süreçlerinde çocuğun ailesinin katılımı çok önemlidir. Ailelerin çocuklarını okula bırakıp aldıkları zaman dışında kurumla ilişki kurmamaları doğru değildir. Ailelerin eğitim programlarının hazırlık ve uygulama aşamalarında müdahil olmaları gerekmektedir (Şener, 2001).

Okul öncesi öğretmenleri

Okul öncesi öğretmenleri eğitim ortamını oluşturduğu ve kendi donanımlarıyla çocukların eğitimine yön verdikleri için çok önemlidirler. Öğretmenlere çocukları gözlemleyip güçlü ve zayıf yönlerini saptayıp, ilgi alanlarını ve yeteneklerini belirleyip aile ile koordinasyonlu bir şekilde çocuğun eğitimini organize etme görevi düşmektedir. Bu doğrultuda “çocuklarla iyi iletişim kurabilen, onları anlayan ve onların güvenliğini kazanmış bir birey olması, okul öncesi eğitimde öğretmen için sağlaması gereken önemli bir olgudur” (Şener, 2001).

Piaget’in çalışmalarında çocukların çevrelerindeki sosyal ve ekonomik değişikliklere hızlı uyum sağlayan birer süreç oldukları ve bunun çocukların çevreleriyle etkileşime geçme dürtüsünün sonucu olduğu vurgulanmıştır. “Çocuğa sunulan her yeni ortam ve ortamın içeriği, çocuğun çevresel yeteneklerini geliştirip becerilerini genişletmesi için yeni fırsatlar sağlayacaktır” (Özkubat, 2013, s. 63). Okul öncesi eğitim merkezleri çocukların kendilerini geliştirdikleri bir mekandır.

Sonuçta sunulan bu çalışma ile çocukların gelişimi ve psikolojisi için faydalı ve pozitif etkiler yaratmak hedeflenmektedir. Şener’e göre “gelişim, bir çocuk için kişisel hareketlerinin malzeme ve olaylar üzerindeki sonuçlarını gözlemlediğinde gerçekleşir. Ancak bu etkileşimin niteliği, eğitim aldığı fiziksel çevrenin kendi niteliği kadar, çocuğun öğrenme deneyiminin gerçekleşeceği ortamın zenginliğine de bağlı olmaktadır” (Şener, 2001). Çevresindeki değişiklikler ile etkileşim içinde olan ve bu değişikliklere hızlı cevap verebilen, keşfetmeye ve tecrübe etmeye meyilli olan çocuklar için aile, öğretmen ve okul üçgeninden oluşan okul öncesi eğitim ortamı çok önemli bir rol üstlenmektedir.

2.1.6. Türk Milli Eğitim Sistemi'nde okul öncesi eğitimin günümüze gelişi

Okul Öncesi Eğitim Türkiye Cumhuriyeti Eğitim Sistemi içerisinde 1973'den itibaren Milli Eğitim Temel Kanunlarında yer alan maddeler ile ifade edilmektedir. Günümüze kadar kanunlarla örgün eğitimin içinde yer almakta ve isteğe bağlı olarak tanımlanmaktadır.

1973 yılı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ve "1983 yılı 2842 sayılı Kanun ile yürürlüğe koyulan değişikliklerle sekiz yıllık zorunlu temel eğitim belirlenmiştir (URL-8). "222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda zorunlu ilköğretim altı ve ondört yaşları arasında yapılır. Söz konusu sekiz yıllık zorunlu eğitim devlette ücretsiz, özel kurumlarda ücretli olarak öğrenim yaşına erişmiş kız ve erkek çocuklara verilir" (Şener, 2001).

"1973 yılında yasa ile öngörülmesine karşın ilkokul ve ortaokul eğitiminin birleştirilmesi 1997 yılına kadar gerçekleştirilememiştir" (Baloğlu, 1990, s. 13). "1997 yılı 4306 sayılı Kanun (İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1997) ile sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yasallaşmıştır. 1997-1998 eğitim-öğretim yılında "kesintisiz sekiz yıllık zorunlu eğitim"; 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu(1961) ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na değişiklikler ve ilaveler getiren kanun ile tüm ülkede uygulanmaya başlamıştır" (Şener, 2001). 1739 sayılı Kanun çerçevesinde, "Türk millî eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar". Yine aynı kanunla, çocukların okul öncesi eğitimi isteğe bağlı hale getirilmiştir.

Türkiye'de uygulanmakta olan okul öncesi eğitim

Annenin ekonomiye katılımındaki küresel artış, ailelerin çocuk bakımı konusunda dışarıdan destek alım talebini arttırmaktadır. Son zamanlarda yürütülen beyin gelişimi ve erken çocukluk programlarının etkililiğini belirleyen araştırma bulguları gösteriyor ki dünyanın heryerinde yüksek kaliteli erken çocukluk eğitiminin önemi giderek artmaktadır. Bu gidiş erken çocukluk eğitim programlarının artmasına ve bu

programlarda kalite problemini ortaya çıkarmaktadır. “Erken çocukluk dönemi eğitiminde talebi karşılamada, yüksek kaliteli programların maliyeti daha yüksek olduğundan, bu programların yaygınlaşmasında devletin kaynakları ile ailenin ihtiyaçları arasında farklılık doğmaktadır. Elbette basit çözüm ihtiyacı olan tüm çocuklar için yüksek kaliteli erken çocukluk programları temin etmek üzere yeterli harcama yapılmasıdır” (Acar, 2017, s. 4). Bu noktada ülkemize yönelik aşağıdaki verilerde değerlendirildiğinde yüksek kaliteli okul öncesi programların araştırılıp uygulaması şöyle dursun okul öncesi eğitim programlarına katılım oranlarının düşük olduğu gerçeği ile karşılaşmaktadır.

Dünya ülkelerindeki okul öncesi eğitim programlarına katılım oranları günümüzde her zamankinden fazladır. Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütü (OECD) 2010 yılında; 6 yaş altı çocuklar için resmi bakım ve okul öncesi eğitim programlarına katılım oranlarını belirlemiştir. “Ortalama OECD katılım oranları 3 yaş altındaki çocuklarda %33, 3-5 yaş arasındaki çocuklarda %81, 5 yaşındakilerde %92dir. Türkiye’nin oranları ise dünya ortalamasının altında kalarak oldukça düşüktür; 3 yaş atında kimse kaydedilmemiştir; 3-5 yaş aralığındaki çocuklarda oran%27, 5 yaşındakilerde %59 şeklindedir”(Acar, 2017, s. 10). Türkiye’nin düşük katılım oranları anne istihdam oranları ile tutarlıdır ve diğer Ortadoğu ve İslam ülkeleriyle aynı çizgidedir. Okul öncesi programlara katılım oranları ne kadar düşük olsa da katılan oranın okul öncesi eğitimde kalite arayışı gerçeğinde mevcuttur. Özellikle özel kreşlerde dünyadaki okul öncesi dönem eğitim yaklaşımlarına (Montessori, High Scope, Reggio Emilia, Çoklu Zeka Kuramı gibi) ilgi ve yönelim artmaktadır.

Erken çocukluk dönemi eğitimi ile ilgili hizmetler ve MEB ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından açılan kreş, gündüz bakım evi ve çocuk yuvalarında verilen eğitim; Başta MEB olmak üzere ilgili bakanlıklar ve kurumlar tarafından belirli yasa, tüzük ve yönetmeliklere göre düzenlenmektedir.

Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından yukarıda bahsedilen kurumlar okul öncesi eğitimin niteliklerini artırmak ve bu eğitimi yaygınlaştırmak için desteklenmektedir. Söz konusu çalışmalar şöyledir; Türkiye Cumhuriyeti - UNICEF İşbirliği 2001-2005 yılları Ülke Progamı Ana Uygulama Planı dahilinde başlatılan

Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Projesi ile çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerinin doğru oluşabilmesi için ebevenlerin çocukların öğrenme ve gelişim başarılarının artırılması için gelişim alanında bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Dünya Bankası ile imzalanan İkraz Anlaşması çerçevesinde uygulanan 2. Faz Temel Eğitim Programı “Okul Öncesi Eğitimin Desteklenmesi ve Yaygınlaştırılması” projesi dahilinde de Erken Çocukluk Dönemi Eğitiminde kalitenin artırılması çocukların ilköğretim sürecine hazırlanması ve beş yıllık kalkınma planlarının sekizincisinde ön görüldüğü gibi okullaşma oranının 2005 yılı sonuna kadar %25’e yükseltilmesi amaçlanmıştır. “Mobil Anaokulu” projesi ise 2004 yılında erken çocukluk eğitiminden yararlanamayan çocukların bu proje için özel üretilmiş otobüsler vasıtasıyla eğitimden faydalanmaları sağlanmıştır. Aynı yıl yürürlüğü giren projelerden “Okul Öncesi Eğitimde Öğretmenden Öğretmene Bilgi ve Deneyim Paylaşımı Projesi” ve bilişim teknolojilerinden faydalanarak erken çocukluk eğitiminin yaygınlaşmasına çalışan “Bilişim Teknolojisi ile Okul Öncesi Eğitim” proje çalışması yapılmıştır.

Türkiye’de okul öncesi eğitime bakıldığında katılımın az fakat okul öncesi eğitime katılan oran ile birlikte eğitimin kalitesini arttırıcı çalışmalar da yapıldığı sonucuna varılmaktadır. Okul öncesi eğitime katılımı arttırmak ve okul öncesi eğitimi geliştirmek için çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile çalışmalar ve projeler yürütülmüş ve yürütülmektedir. İleriye yönelik, daha kapsamlı dünyadaki okul öncesi eğitim yaklaşımlarını kapsayan okul öncesi eğitim kurumlarının sayısını ve işlevini arttırmaya yönelik çalışmalar yapmalı ve projeler geliştirilmelidir. Bu anlamda yapmış olduğum çalışma ile Çoklu Zeka Kuramı temelinde görsel uzamsal zekaya yönelik hazırlanan grafik çalışmalar ile grafik tasarım disiplini içerisinde okul öncesi alan görsel-uzamsal eğitime katkıda bulunulmaya çalışılmaktadır.

Okul öncesi eğitimin amaçları

Evrensel amaçlar çerçevesinde kabul edilebilecek görüşler; Toplumsal, eğitici ve gelişimsel amaçlar olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilmektedir. Toplumsal amaçlar çerçevesinde: Çalışan annelerin çocukları ile ilgilenmek; her çocuğun bireysel gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla eğitimlerini sağlamak; Çocukların

sosyalleşmesine ve çevreleriyle iletişide bulunmalarına katkıda bulunmaktadır. Eğitici amaçları ise: Çocukların çevreye olan duyarlılıklarını artırmak ve duyularını geliştirmektir. Gelişimsel amaçları ise çocukların doğal gelişimlerini baz alarak gelişimleriyle ilgili tecrübelerine değer vermek olarak belirtilmektedir.

Ülkemizde ise; Erken Çocukluk Dönemi Eğitiminin amaç ve görevleri, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi'nin temel ilke ve amaçlarına uygun olarak; Çocukların duygu, zihin ve beden gelişimlerini ve olumlu alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak; çocukları ilköğretim sürecine hazırlamak; elverişsiz şartlardaki aile ve çevreden gelen çocuklar için müşterek bir yetiştirme mekanı yaratmak; çocukların dilimizi güzel ve doğru konuşmalarını sağlamaktır (URL-7).

Yukarıda verilen amaçlara ek olarak; Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nin 6. Maddesi çerçevesinde okul öncesi eğitimin amaçları belirtilirken: “Çocukların; Atatürk, vatan, millet, bayrak, aile ve insan sevgisini benimseyen, millî ve manevî değerlere bağlı, kendine güvenen, çevresiyle iyi iletişim kurabilen, dürüst, ilkeli, hak ve sorumluluklarını bilen, çağdaş düşünceli, saygılı ve kültürel çeşitlilik içinde hoşgörülü bireyler olarak yetişmelerine temel hazırlamak amacıyla çaba göstermek ve çocuklara yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini, hayal güçlerini, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışlarını kazandırmak hedefleri de dahil edilmektedir” (URL-7).

“Eğitimin amacı; öncelikle öğrencinin düşünce ve yaratıcı gücünü geliştirmeye yönelik sistemler kullanmak olmalıdır. Eğitimin alt basamağı olan öğretim, öğretim programı, eğitim süreci içinde yapılan herşey eğitimin evrensel amacına paralel olmalıdır” (Ayaydın, 2002, s.9). “Okul Öncesinde Çoklu Zeka Uygulamaları (Spectrum Project) bireysel farklılıkların erken yaşlarda nasıl belirlenebileceği ve gelişimsel becerileri hakkında bilgi sahibi olmanın ailelere ve öğretmenlere faydalı olabileceği fikri, okul öncesi çocuklar üzerinde yoğunlaşılmasının dayanaklarını oluşturmaktadır” (Gardner, 1993, s. 86-111). Yukarıdaki tanımlamalardan çıkarılacağı üzere Çoklu Zeka Uygulamaları eğitimin ve okul öncesi eğitimin amacına yönelik geliştirilen bir proje olması sebebiyle de çalışmamda temel olarak alınmaktadır.

Okul öncesi eğitimin temel ilkeleri

Hayatın temeli olan erken çocukluk döneminde öğrenme hızının çok yüksek olduğu araştırmalar ile sabittir. Her yaş grubunun genel gelişim özellikleri müşterek olsa da çoklu zeka kuramının bir yaklaşımı olan her çocuğun kendine has özelliklere sahip olma durumuda unutulmamalıdır.

Okul öncesi eğitimin dayandığı temel ilkeler şöyledir:

Çocuğun eğitiminde aile ve çocuk dahil edilerek çocuğun gereksinimleri belirlenip buna göre hazırlanacak program aynı zamanda ailelerin ve içinde bulundukları çevrede dikkate alınarak düzenlenmelidir. Çocukların dilimizi doğru ve akıcı konuşmaları önemlidir. Eğitim mekanları, eğitimde fırsat eşitliği anlayışına göre gerekliliklerin karşılanması amacı ile hazırlanmalıdır. Etkinlikler düzenlemek için yapılan hazırlıklarda çocukların gereksinimleri ve okulun olanakları göz önünde bulundurulmalıdır. Oyun çocuklar için en başarılı öğrenme yöntemi olarak kabul edilmektedir. Kabul edilen eğitim anlayışında çocukların bildiklerinin üzerine deneyimlerini katmaları ve özgüvenlerinin geliştirilmesi amaçlanır. Çocuklar üzerinde baskı ve kısıtlama ile çocukların kişiliklerinin zedeleneceği şekilde iletişim kurulması zararlıdır. Çocukların özgüven gelişimi dahilinde özgür davranışlar geliştirmeleri desteklenmelidir. Çocuklar yardıma ihtiyaç duydukları anda ebeveynlerinin rehberliği, desteği ve güven verici davranışlarını almalıdırlar. Erken çocukluk dönemi eğitimi ile çocuğun saygı, sevgi, hoşgörü, yardımlaşma, işbirliği, sorumluluk, dayanışma ve paylaşma davranışlarının geliştirilmesine çalışılır. Temel ilkelerden bir başkasıda çocukların kendilerinin ve başkalarının duygularını hissetmesinin desteklenmesidir. Aynı zamanda çocukların hayal güçlerinin eleştirel düşünme yeteneklerinin ve iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesine çalışılır. Yukarıda sıralanan ve okul öncesi eğitimde benimsenen ilkelerin verimli uygulanması açısından, çocuğun gelişiminin ve okul öncesi eğitim programının düzenli olarak değerlendirilmeye tabi tutulması gerekmektedir.

Milli Eğitim temel kanunu okul öncesi dönem eğitim mevduatı'nın 19. maddesi “Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar, eğitim isteğe bağlıdır şeklinde açıklamaktadır” (URL-7).

Okul öncesi eğitiminin temel amaç ve görevleri de mevduatın 20. Maddesinde; milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak
2. Onları ilk öğretime hazırlamak
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır şeklinde belirtilmektedir (URL - 7).

MEB Okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliğine göre Türk Milli Eğitim Sistemi'nde örgün eğitim okul öncesi dönem ile başlar. Bu Yönetmeliğin amacı, "Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî ve özel, okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumlarının Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak görev ve işleyişi ile ilgili usul ve esaslarını düzenlemektir" (URL-7). Bu Yönetmelik, 5/1/1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu, 30/5/1997 tarihli ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile 25/8/2011 tarihli ve 652 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 7' nci ve 27' nci maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

MEB Okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliğinde; ders etkinliklerine katılım: "Öğrencilerin, sınıf veya okul içinde yaptıkları; eleştirel düşünme, problem çözme, okuduğunu anlama, araştırma yapma gibi bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanındaki becerilerini kullanmasını ve geliştirmesini sağlayan, performansını değerlendirmeye yönelik çalışmaları şeklinde açıklanmaktadır" (URL-7).

Aynı yönetmelikte proje; "öğrencilerin grup hâlinde veya bireysel olarak istedikleri bir alan veya konuda inceleme, araştırma ve yorum yapma, görüş geliştirme, yeni bilgilere ulaşma, özgün düşünce üretme ve çıkarımlarda bulunmaları amacıyla ders öğretmeni rehberliğinde yapacakları çalışmalar şeklinde açıklanırken, uygulama sınıfı kavramı ise okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk gelişimi ve eğitimi alanında 36-66 aylık çocukların eğitiminin yapıldığı uygulama birimini ifade etmektedir."

Yapmış olduğum bu tez çalışması ile okul öncesi bir grup öğrenci ile ders etkinlikleri içerisinde Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zekaya yönelik çalışmalar grafik

tasarım tabanlı proje çalışmaları şeklinde çocuklar ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmamda öğrencilerin grup hâlinde veya bireysel olarak, grafik tasarımın güncel hayat içindeki parçalarından yola çıkarak, inceleme, araştırma ve yorum yapma, görüş geliştirme, yeni bilgilere ulaşma, özgün düşünce üretme ve çıkarımlarda bulunmaları hedeflemektedir.

Okul öncesi eğitim kurumları ve tanımları

Esas hedefi eğitim olan okul öncesi eğitim kurumları; “okul öncesi 0-6 yaş arası çocukların bedensel, psiko-motor, zihinsel, dil, sosyal, ve duygusal gelişimlerini güvenli ve sağlıklı bir ortam içinde gerçekleşmesini sağlayan, iyi hazırlanmış eğitim programları yoluyla yönlendiren, uzman ve eğitici kadroya sahip olan sosyal kuruluşlardır” (Aral ve diğerleri, 2002).

Okul öncesi eğitim kurumları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1994 yılında uygulamaya koyulan okul öncesi eğitim ile ilgili programlar baz alındığında hizmet verilen yaş ve uzmanlık alanlarına göre üç grupta incelenir.

1. Kreş
2. Anaokulu
3. Anasınıfı

Kreş

Üç yaşa kadar olan çocuklar için hizmet veren eğitim kurumları kreş adı altında sınıflandırılmaktadır. Burada “uygulanan programlar çocukların bakımlarına, beslenmelerine, bedensel ve ruhsal gelişimlerine uygun olarak hazırlanmaktadır” (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002).

“Temel güven duygusunun büyük ölçüde kazanıldığı bu kritik döneme hitap eden kreşler; yalnızca bakım yerleri olarak nitelendirilmemeli, bakım ve eğitimin birarada yapıldığı kurumlar olarak değerlendirilmelidir” (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002). Yapılan araştırmalar sonucunda çocukların güven duygusunu yaşamlarının ilk iki yılda kazandığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçtan hareketle çocukların ilk iki yıl

ebeveynleriyle, üçüncü yıldan itibaren hem ebeveyn hem de küçük gruplar ile ilişki içerisinde olması gerekmektedir. Üçüncü yıldan itibaren büyük sorumluluk öğretmende ve görevli personellerdedir.

Anaokulu

Anaokulu; 4-5 yaş (36-60 ay arası) çocukların eğitimi amacıyla açılan kurumlardır. “Çocukların gelişimlerine yönelik öğrenme yaşantıları, uyarıcı çevre düzenlemeleri yapılarak yaratıcı etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve grup oyunları aracılığıyla desteklenmelidir” (Aral, Kandır, Yaşar, 2002). Anaokullarında çocukların bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine ve çocukların elverişli mekanlarda toplumsallaştırılmasına çabalanılmaktadır.

MEB Okul Öncesi Eğitim Programı çerçevesinde anaokullarında yürütülen programın çocukların gelişimsel gereksinimlerini karşılayıp tüm gelişim alanlarındaki davranışlarını üst seviyelere taşınması amaçlanmaktadır.

Ana sınıfı

Ana sınıfı; 6 yaş (61-72 ay arası) çocuklarının eğitim gördüğü, örgün eğitim kurumlarının bünyesinde hizmet veren erken çocukluk dönemi eğitim kurumlarıdır. Ana sınıfları elverişsiz çevrelerde yetişmiş çocukların bu eğitimden faydalanmasına imkan tanır. “Anaokulları gibi ana sınıfları da çocukların tüm gelişimlerini sistemli ve planlı bir eğitim programı çerçevesinde şekillendirmektedir” (Aral, Kandır, Yaşar, 2002, s.12).

Kuruluş amaçlarına göre okul öncesi eğitim kurumlarının çeşitleri

MEB ve SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu)’in ilgili bölümleri tarafından denetlenen okul öncesi eğitim kurumları; çeşitli yasa ve yönetmeliklerle özel ya da resmi kuruluşlarca farklı adlarla açılır.

Bağlı oldukları kuruluşa ve amaçlarına göre sınıflara ayrılan okul öncesi eğitim kurumları aşağıda sıralanmıştır:

1. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumları;
 - a. Bağımsız anaokulları
 - b. İlköğretim bünyesindeki ana sınıfları
 - c. Kız Meslek Liseleri bünyesindeki uygulama anaokulları ve ana sınıfları
2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı okul öncesi eğitim kurumları;
 - a. Çocuk yuvaları
 - b. Çocuk bakımevleri
 - c. Çocuk kulüpleri
 - d. Çocuk evleri
3. Üniversitelerin bünyesindeki okul öncesi eğitim kurumları
4. Çalışma Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitim kurumları
5. Vakıf, dernek ve kooperatiflere bağlı okul öncesi eğitim kurumları (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002, s.10).

Yukarıda adı geçen tüm kurumların yönetim, kurulma amacı, eğitim programları ve donanımları açısından yukarıda da belirtildiği üzere farklılıkları bulunmaktadır.

Türkiye’de okul öncesi eğitimin genel durumu

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonraki süreçte okul öncesi eğitimin genel durumu hızlı bir gelişim göstermiştir. Örneğin 1923 yılında Türkiye genelinde toplam okul öncesi eğitim kurumu sayısı 80 iken, 2005 yılında bu sayı 200 kat artarak 16.016 olmuştur. Yine aynı tarih aralığında 5.880 olan öğrenci sayısı 73 kat artarak 434.771 olmuştur. Öğretmen sayısı ise 136 iken 20.030 olmuştur yani 161 kat artmıştır (Acar, 2017, s. 4).

Çocuğun zeka gelişiminin yaklaşık %60’ı 6 yaşına kadar oluşur. Bu yüzden okul öncesi eğitim çocukların gelişimleri için büyük önem taşımaktadır. Çocukların gelişim aşamalarının tamamında başarılı olaması, yaşitlarıyla koordine olması ve sosyalleşmesinde söz konusu kurumların rolü büyüktür. Öğretmen ve ailenin kurum bünyesinde sürekli iletişim halinde ortaklaşa çalışmalar yürütmeleri halinde eğitimin daha verimli olacağı kanısına varılmaktadır. Deneyimleyerek keşfeden çocuklara sunulan fiziksel çevrelerin imkan ve özellikleri ne kadar kaliteli ise çocukların gelişimi aynı oranda olumlu olmaktadır.

Erken çocukluk dönemi eğitimi bireylerin sağlıklı yetişmeleri için gerekli ve önemlidir. Bu sebeple okul öncesi dönem çocuklarına sunulacak görsel materyallerin daha nitelikli hale getirilmesi gerekliliği ortadadır. Aynı zamanda okul öncesi eğitim merkezlerinin, çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarını karşılaması, araştırma yapmak, keşfetmek, düşündüğünü oluşturmak gibi bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanındaki becerilerini kullanması ve bunları geliştirmesi sağlanmalıdır. Bu kapsamda uygulanan görsel materyallerin alanın uzmanlarıyla kurgusunun en baştan çalışılması gerekliliği doğmaktadır. Okul öncesi dönem görsellerine yönelik en kapsamlı çalışmalar Çoklu Zeka Kuramı tabanlı görsel uzamsal zeka etkinlikleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle çocuklar ile gerçekleştirilen grafik çalışmalar Çoklu Zeka Kuramı temelinde ve görsel uzamsal zeka içerisinde yer alan etkinliklerde verilen grafik çalışmalar paralelinde uygulanmaktadır.

2.2. Çocuk Gelişimi

Görsellerin yorumlanmasında çocukların yaş ve gelişim düzeyleri önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle yukarıdaki bölümlerde sınıflandırılan gelişim aşamalarının bu çalışma kapsamında önemi yadsınamayacak düzeydedir. “Örneğin 12 yaşından küçük çocuklar görsel bir materyali parça parça algımlarken, 12 yaşından büyük öğrenciler görseli bütün olarak algılayabilmektedir. Gerçek resimler 12 yaşından küçük çocukların dikkatini kolayca dağıtmakta, karmaşık görsellerde bu yaş grubu çocuklar tarafından kolay algılanamamaktadır” (Ekici, 2014, s.51). “12 yaşından büyük öğrenciler, renkli resimleri siyah beyaz resimlere, gerçek resimleride çizimlere tercih etmektedirler” (Myatt ve Cater, 1979, s. 161).

Çocuk gelişimi en genel tanımıyla, çocuğun kendi içerisinde, sosyal, fiziksel, kültürel çevresi ve algıları yardımıyla yapılandırdığı bir süreçtir ve sürekli-dir. Çocuk gelişimi üzerine çalışmalar çocukların büyüme, düşünme, hissetme ve davranış biçimlerinin yetişkinlerden tamamıyla ayrıldığını ortaya koymaktadır. Günümüzde tıp, psikoloji, eğitim, sosyoloji, antropolojinin bulunduğu pek çok farklı bilim dalı “çocuk” özelinde çalışmalar yapmaktadırlar. Çocukların farklı yaşlardaki ilgi ve kabiliyetlerine göre sınıflandırılmasını okul öncesi dönem çocuklarını aşağıdaki gibi tanımlanamaktadır;

- Üç - dört yaşındakiler aile ilişkileri dikkatlerini çeken başlıca konu olur. Ebeveynlerini taklit etmeye başlarlar; deneyimleri aracılığıyla dünyanın mantığını kavramaya çalışırlar.
- Beş - altı yaşındakiler fiziksel çevrelerinde neler yapıldığına ilgi duyarlar, keşfetmeye meraklıdırlar. Gerçekçi tanımlar yapmaya başlarlar ve deneyimlerini yeniden yaratmak için öğrenmek çevrelerindeki malzemeleri kullanmaktadırlar (Dichtelmiller, 2001, s. 51).

“Geçmişte çocuk yetişkinin minyatür bir örneği olarak kabul edilirken günümüze doğru gelindiğinde özellikle de gelişmiş toplumlarda yetişkin ile çocuğun yaşamlarının ayrıldığı ve kurumsallaşan çocukluk kavramının yetişkinlerin dünyasından kopmaya başladığı görülür. Çocukluk kavramı yüzyıllar içerisinde değişmiş ve bugün de halen değişmektedir” (Köker, 2007, s. 16).

Çocuğun gelişimi aslında büyüme denilen olgunlaşmayı temel alır ve sinir sistemindeki olgunlaşma doğrudan gelişimi etkilemektedir. “Çocuk gelişimi, çocuğun yeteneklerinde zaman içerisinde oluşan değişimleri, işlevlerdeki gelişimleri” (Werner, 1949, s. 102); “sadece belli verilerin niceliksel değişimini değil, çocuk davranışının strüktürel organizasyonunu ve bu yönde niteliksel değişimleri de ifade eder” (Piaget, 1962, s. 51).

“Kısaca gelişim, yalnızca sayısal ölçümlerle açıklanmayarak, bünyesinde birçok yapı ve işlevi barındıran, bütünleştiren karmaşık bir olgu olmaktadır. Bütünleşme sebebiyle de gelişimin her evresi kendinden bir sonra gelen evreyi direk olarak etkilemektedir” (Yavuzer, 2000, s.36).

“Okul öncesi çocuğun gelişimi; çocuğun fiziksel, zihinsel ve algısal gelişimi olarak 3 ana başlık altında incelenmektedir” (Çakır, 2004, s.12). Söz konusu 3 başlık, çocukların olgunlaşma süreçlerinde kazandıkları yetileri, birbirinden ayrı fakat bağımlı olan süreçler dahilinde açıklar. Okul öncesi dönem Çoklu Zeka Kuramı temelli görsel uzamsal zeka çalışmalarında da bu gelişim dönemleri incelenerek çocuğun gelişim aşamalarına göre çalışmalar yapılması hedeflenmiştir.

Çocuğun fiziksel gelişimi

Çocukların sonradan kazandıkları becerilerde fiziksel gelişim büyük önem taşımaktadır. “İlk iki yılda sinir sistemi ve beynin gelişip olgunlaşması çocuğun duyum ve tepkilerinin şekillenmesi ve gelişmesinde önemli rol oynar” (Çakır, 2004, s.11).

Tüm sinir hücreleri ve kasları çocuklar doğduklarında oluşmuş durumdadır.Çocuk büyüdükçe sinir hücreleri de büyür ve kasları çoğalır. “Kısaca sinirsel gelişim, çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren başlar ve gelişimini ilk birkaç yıl içinde tamamlar” (Çakır, 2004, s.12).

Beyin yetişkinliğe kadar uzanan bir gelişim sürecine sahiptir. Bu süreç dahilinde merkezi oluk beyni özgün işlevleri olan iki bölüme ayırır. Merkezi oluğun ön bölümünde motor gelişim geride ise duyuşal gelişimi işlenir; “Piaget çocuğun bilişsel ve zihinsel gelişiminin ilk iki yılını Duyusal-Devinimsel Dönem olarak tanımlar ve bu temel işlevsel bölümlenmenin çocuğun gelişimi için etkin bir rol oynadığını vurgular” (Çakır, 2014, s.13).

Çocukların fiziki hareket yeteneklerinin gelişimi motor gelişime bağılıdır. Davranışlarının ve uyaranlara verdikleri tepkilerin gelişimi ise duyuşal gelişime dayanır.

Çocuğun zihinsel gelişimi

Piaget, gelişimi edinimlerin birikmiş bir sonucu değil aşamalı bir oluşumu olarak görmektedir. “Bu aşamalı oluşum yani gelişim, başta yeni doğanın iç güdülerıyla gerçekleştirdiği yalın davranışların, daha sonra şemalar aracılığıyla örgün eylemlere dönüşüp, bu somut aktif eylemlerin de zaman içinde çocuğu içsel, soyut eylemlere, kısaca işlemsel düşünmeye götürdüğü bir olgu olarak görülmektedir” (Köker, 2007, s. 26).

Piaget, zihinsel gelişimin ise organizmanın dünyaya kalıtımsal olarak getirdiği ve tüm yaşamı boyunca değişmez birtakım biyolojik işlevlere dayandığını belirtir. “Bu değişmez işlevler ikiye ayrılırlar: Örgütlenme (organization) ve uyum sağlama

(adaptation). Örgütlenme, organizmanın sahip olduğu yapı ve süreçleri, psikolojik ya da fiziksel sistemler içinde bütünleştirmesi veya eşgüdümlemesi; uyum sağlama ise organizmanın dış dünya ile ilişkilerinde, gerek kendi içinde gerekse çevresiyle giderek daha üstün bir denge içinde olmasını sağlama anlamındadır. Uyum sağlama işlevinin yürütülmesine özümleme (assimilation) ve uyum (accomodation) süreçleri yardım etmektedir” (Çakır, 2004, s. 12).

Piaget zihinsel gelişimde iki temel sürecin yardımının bulunduğunu belirtir. Varolan şemaları yeni nesnelere geçirmek veya yeni tecrübelerle girişmeyi “özümleme”; çevrelerindeki yeni tecrübelerden faydalanarak şemaları değiştirip problem çözmeye ise “uyma” tanımını yapar.

“Özümleme ve uyma” organizmanın yaptığı her harekette bulunur. Fakat farklı zihinsel hareketlerde söz konusu süreçler farklı oranlarda karşımıza çıkar. “Benmerkezcil düşünce (egocentric) özümleme sürecinin uyma sürecine göre daha ağır bastığı eylemlerde varolup; uyma sürecinin özümlemeye göre daha ağır bastığı zihinsel eylemlerde ise organizmanın dışarıdan gelen etkilere koşulsuz bir uyma göstermesi görülmektedir” (Çakır, 2004, s.13).

Piaget’in yaptığı araştırmalar neticesinde ortaya çıkmıştır ki zihin yapılarının gelişimlerinde niteliksel olarak farklı yapılar sergileyen dört dönem vardır.

Bunlar:

- Duyusal Devinimsel Dönem
- İşlem Öncesi Dönem
- Somut İşlemler Dönemi
- Soyut İşlemler Dönemi’dir.

Duyusal devinimsel dönem (0-2 yaş)

Çocukların iki yaşına kadarki dönemlerinde uyaranlara hareketsel tepkiler verdikleri gözlenmiştir. Çevreleriyle kurdukları ilişkilerden başlayarak söz konusu hareketsel tepkiler uyum sağlama ve örgütlenme işlevleri yoluyla değişimler görür ve organizmalarının doğuştan gelmeyen ilk şemaları oluşur. “Önceleri bebekler nesnelerin varlıklarını kendilerine ait duyum ya da tepkilerden ayırt edemezler ve bu

sebeple bebeklerin verdikleri ilk tepkilerin çoğu kendi bedenlerine ait olup, duyuşal-devinim dönemine özgü bir benmerkezciliğin göstergesi olarak yorumlanmaktadır” (Çakır, 2004, s.14).

“Duyuşal-devinimsel dönemde çocuğun doğuştan getirdiği güdüşel iki davranışa rastlanır. Bunlardan ilki emme refleksidir; ikinci davranış ise, birincisi gibi bir refleksdir; çocuğun bir nesneyi kendiliğinden kavramaya veya yakalamaya çalışmasıdır. Bu refleksler çocukta genetik olarak programlanmış olup soyun evrimi boyunca edinilmiştir” (Piaget, 2002, s. 51).

Başka bir şekilde ifade edersek, “bebekler doğuştan kalıtım yoluyla birtakım zihinsel yeteneklere sahip olmayıp, bunun yerine çevreye tepki ya da yanıt verme şekillerine sahiptirler. Bu yanıtların başında çevreye uyum gelmektedir” (Yavuzer, 2000, s. 45). Çocukların bu süreçte edindikleri reflekslerin yanında; vücutlarının farkına varma süreci ve cisimleri duyum ve tepkilerinden ayırt edebilmektedir. Fiziki olarak orada bulunmayan cisimlerin veya durumların canlandırılması, bir başka değişle simgeleme (representation) işlevinin elde edilmesiyle de duyuşal-hareketsel dönemin sonuna gelmektedir.

İşlem öncesi dönem (2-7 yaş)

Bir önceki aşama yani duyuşal-hareketsel dönemde başlamış olan simgeleme işlevinin gelişmesi işlem öncesi dönemde gerçekleşir. “Bu dönemde düşünce, tamamen algılanan duruma bağımlıdır ve mantıksal düşünme işlemi tam olarak gelişmemiştir. Düşünce henüz kendi içerisinde yön değiştirebilir ya da tersine çevrilebilir bir sistem olma özelliğine erişememiştir” (Çakır, 2004, s.12).

Çocuk söz konusu dönemde adı niteliksel özdeşlik olan; cisimlerin yer, biçim ve zaman değişimleri karşısındaki özdeşliklerini düşüncede muhafaza edebilirken, çizimlerin nesnelerin özelliklerinin sürekliliğini algılayamamaktadırlar. “Bu dönem, işlemsel düşünceye hazırlık oluştururken bünyesinde sembolik işlevlerin gelişimi ve belirtildiği üzere niteliksel özdeşlik kavramının kazanılmasını içermektedir” (Çakır, 1999). Örnek vermek gerekirse söz konusu dönemde çocuklar kendilerini bir

başkasının veya tanıdığı başka bir cismin yerine koyabilmektedir. Böyle durumlar ile daha çok oyun sırasında karşılaşmaktadır.

Somut işlemler dönemi (7-11 yaş)

“Yedi yaşına kadar çocuklar nesneleri tek bir yönden benzerliğe göre, örneğin Şekil benzerliğine göre gruplayarak bir arada toplarlar. Çocuklar, nesneleri şekil, büyüklük ve renk gibi çok yönlü gruplama yetisine somut işlemler dönemine kadar sahip olmamaktadırlar” (Bernstein, 2000).

7 yaş ile başlayan 11 ve 12 yaşlarına kadar devam eden döneme somut işlemler dönemi denir. Bu dönemde tersine çevrilebilirlik ve korunum gibi kavramları kazandıkları için çocuklarda esas zihinsel işlemlerin başadı kabul edilir. “Çocuk kendi düşüncesinin öznel bir yorum olduğunu kavrayamamakta ve salt gerçek olarak kendi düşüncesini kabul etmektedir” (Çakır, 1999). Ancak bu süreç zarfında türütülen çalışmalar tamamen fiziksel gerçekliğe dayalıdır ve soyut kavramlar üzerine fikir yürütme gerçekleşmez.

Soyut işlemler dönemi (11yaş - ergenliğin sonuna kadar)

Çocuklar söz konusu dönemde yalnız düşüncelerinin gerçekte olan şeylerin yansıması olduğunu düşünmeyip aynı zamanda düşündüklerinin gerçekte gerçekleşebileceğini farkeder. Söz konusu dönem çocukların zihinsel gelişimindeki son dönem olarak kabul edilir. Bu dönemde somut olgular ile olgular üzerine yapılan yorumların farklarını ayırt eder. “Bir benmerkezlilik bu dönemde de söz konusu olmakla beraber dönemin sonuna doğru bunun aşılp daha gerçekçi bir uyumun sağlandığı düşünülmektedir” (Çakır, 1999).

Öğrenme – öğretme sürecinde materyal kullanımının beklenen etkiyi sağlaması için görsel materyalde kullanılacak olan görsel öğelerin hedef kitle tarafından doğru olarak anlamlandırılması oldukça önemlidir. Bu nedenle çocukların gelişim aşamalarının incelenmesi ve bu dönemlere yönelik görsel okur yazarlık becerilerinin geliştirilmesi gerekir. “Görsel okuryazarlık; resimsel ve grafiksel imgeler ile sunulan

bilgiyi okuma, anlama, yorumlama ve bunun gibi mesajlar yaratabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır.”(Heinich ve diğerleri, 2002; Ekici, 2014 , s. 161).

“Görsel okuryazarlığın, görselleri yorumlama (kod çözme), görselleri yaratma (kodlama) olmak üzere iki boyutundan söz edilmektedir” (Ekici, 2014, s.161; Kabakçı 2007). Kod çözme aşamasında görsellerin doğru bir şekilde okunması, anlamlanması ve sözel mesajlara çevrilmesi gerçekleştirilmektedir. Bir diğer ifadeyle bu aşamada verilmek istenen mesaj çocuk tarafından fark edilip ve gelişim dönemine göre algılanmaktadır. “Kodlama aşamasında ise çocuk tarafından algılanan görsel öğenin geçmiş yaşantılar ve önceki öğrenmeler ile eşleştirilerek anlamlandırılması gerçekleştirilmektedir. “Görsellerin yaratılmasında (kodlama) nesnelerin gerçek öz nitelikleri, geçmiş deneyimlerimiz, gereksinimler, davranışlar ve ön yargılar etkili olmaktadır” (Genç ve Sipahioğlu, 1990, s. 35).

Çocuğun algısal gelişimi

Öğrenmenin gerçekleşmesinde öğrenenin öğrenme malzemesi ile zaman geçirmesi en temel gerekliliklerdendir. Okullarda ise öğrenme sistemli bir biçimde gerçekleşmektedir. Öğretmenler önceden belirlenen hedefler doğrultusunda öğrencilerin öğrenme süreçlerini hedeflemekte, planlamakta, yönetmekte ve değerlendirmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenme malzemeleriyle nitelikli zaman geçirmesine yönelik büyük sorumlulukları bulunmaktadır. Öğrenme için zamanın nitelikli bir şekilde oluşturulması aşamasında birçok yoldan söz edilmektedir. Bunlardan birisi öğrenme materyallerinden yararlanmaktır. Bu materyalin öğrenme sürecini oluşturabilmesi için öğretmenlerin yaşantının temelini oluşturan algı süreçlerini, çocuğun gelişim evrelerinin ve bu evrelerin algı sürecine etkilerini iyi bilmesi ve öğrenme materyallerini bu süreçlere uygun biçimde tasarlaması ve kullanması gerekmektedir. Öğretim materyalini tasarlama süreci algının özelliklerine dayanmaktadır. Bu nedenle bu bölümde çocuk algısının gelişim özelliklerine paralel olarak sahip olduğu özellikler algıda seçme, nesne algılama, algıda derinlik gibi temel özellikler üzerinde durulmaktadır.

“Organizmanın içinde bulunduğu andaki yaşantısı sırasında edindiği duyuşal bilginin beyin tarafından örgütlenip yorumlanmasına algı denmektedir. Duyu organlarımız

tarafından bize gelen bilgiler algısal süreçlerce örgütlenip yorumlanır” (Gerrig ve Zimbardo, 2012; Morris 1996; Ekici, 2014, s. 85). Bebekler doğduklarında sadece bir kısım algısal sürece sahiptir fakat birkaç yıl içerisinde algısal gelişimleri hızla gelişir. “Doğuşta biçim algısı, şekilleri tanıma ve ayırt etme yeteneği mevcuttur ve biçim algısının oldukça gelişmiş olduğu saptanmıştır. Bebeklerin derinlik algısını ise çevreyi dolaşmaya başlamalarıyla kazandıkları düşünülmektedir” (Koç, 1999).

Çevresini dikkatle izlemesi algının muhteviyatında olan başka bir mevzudur. “Bebekler 8. haftadan sonra çevreleri ile ilgili birtakım bilgiler edinerek gelişme gösterirler ve etraflarında olan bazı olaylar dikkatlerini çekmeye başlar. Piaget, nesne ya da olayların zihinde temsil edilebilmesini şema olarak tanımlamaktadır” (Çakır, 2004, s.13). Piaget’in algı teorisinin önemli kavramlarından biride algısal etkinliklerdir. Söz konusu etkinlikler ile algısal hatalar düzelir, yanılsamalar telafi edilir. Örnek olarak iki yaşındaki bir çocuk nesneleri farklı açılardan görmesine rağmen kendine ait olan bir cismi tanıyabilir. Çocuklar işlem öncesi yıllarda algısal etkinlikleri sayesinde gerçek dünyaya düşüncelerinden daha iyi uyum sağlayabilmektedirler. Algısal değişmezlik kavramı ise bir diğer önemli kavramdır. “Algısal değişmezliğin kazanılmasıyla; çocuk değişmez nesnelerin değişen etkileri ile baş etmeye başlamaktadır. Algısal değişmezlik korunumun bir aşamasını oluşturur ve korunum sayesinde çocuk objelerin değişmez özelliklerinin sabit olduğunu kavramaktadır” (Çakır, 2004, s.12).

“İnsan algısındaki en büyük ağırlık görsel duyum üzerinde bulunmaktadır” (Morgan 2009; Ekici, 2014, s. 86). Bu nedenle algının; nesne algılama, algısal örgütleme yasaları, şekil zemin ilişkisi, yakınlık, süreklilik, benzerlik, basitlik, derinlik, algısal değişmezlik özellikleri görsel duyuma yöneliktir.

Eğitimde görseller anlamı somutlaştırma, güdüleme, tekrarlama, simgeleme, düzenleme, açıklama ve dönüşüm gibi işlevler üstlenmişlerdir. görsel materyallerin öğrenme ve öğretme sürecine sağladığı yararlar şu biçimde sıralanmaktadır:

- Öğretilmek istenen nesne ve kavramlar ile düşünceleri somutlaştırır,
- Öğrenenleri güdüler,
- Dikkat çekicidir,
- Öğrenme ve öğretme etkinliklerinde çeşitlilik sağlar,

- Çoklu öğrenme ortamları sağlar,
- Bireysel gereksinimlerin karşılanmasına yardımcı olur,
- Önceki bilgileri hatırlamaya yardımcı olur,
- Öğrenmek için harcanan çabayı azaltır,
- Öğrenilen bilginin farklı formatlarda tekrar edilmesini sağlar,
- İçeriği zenginleştirir,
- Zamandan tasarruf sağlar,
- Farklı algılamaları ortadan kaldırır (Ekici, 2012, s. 160,; Heinich, Molenda ve Russel, 1990).

Bu yaklaşımlardan yola çıkarak da okul öncesi dönem öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılacak grafik tabanlı görsel materyaller yoluyla daha kalıcı ve daha anlamlı öğrenmeler gerçekleştirilebilir kanısına varılmaktadır.

Okul öncesi dönemde çocuğun sanatsal gelişim süreçleri

Düzensiz çizme ve karalama dönemi

“İlk çocukluk döneminde kâğıda yapılan ilk işaret ve çizgi giderek birer sanat evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar gelişimini sürdürür. 18 ay dolaylarında çocuğun ilk karalama girişimleri dikkatimizi çeker. Karalama evresi yaklaşık dört yaşına kadar devam eder” (Yavuzer 2010, s. 32). Söz konusu ilk karalamalar ve çizgiler çocukların sanatsal gelişimleri açısından önemlidir. Çocukların ilk karalamaları amaçsız olmakla birlikte birçok gelişimci bu amaçsız hareketlerin ileri süreçlere hazırlık veya oyun olarak nitelerler. “Çocuk bu denetimsiz karalama ve çizimlerden sonra, denetimli ve amaca dönük karalama ve işaretlemelere yönelmektedir” (İlhan, 2009, s. 88). Karalama döneminde başlattığı çizgiler, bacaklar, kollar, gövde, kafa veya yüz oluşturmakta ve vücudun genel oranları çoğunlukla gerçekten uzak olmaktadır. Çocuklar kendilerince önemli olan şeyleri orantısız ve çok büyük çizerler. Perspektife dikkat etmemektedirler. “Bu dönemde çocuklar, benzer olduğunu düşündüklerini yan yana koyarak ya da bir araya getirerek, dünyalarını düzenlemenin yeni yöntemlerini öğrenmektedir” (Sever, 2008, s. 48).

Çocukların resimli kitaplar ile tanışması aynı döneme rastlar. Çevresindeki cisimleri basitçe gösteren, net boyanmış resimli görseller çocukların ilgisini çekmektedir. Kitaplardaki resimler çocuklara soru sorarak farklı amaçlar için kullanılır. “Örneğin

kitaptaki bir çiçek resmi koklanabilirliği, bir kedi resmi, kedinin miyavlamasını, bir kuş resmi, kuşun uçabilirliğini çocuğa hatırlatabilmektedir. Böylece çocuğun imgelemi zenginleştirilebilir. Resimdeki şekillerin renkleri çocuğa söylenerek renkler yavaş yavaş öğretilenmektedir 3–4 yaşlarında çocuklar, parçaların bir bütünü oluşturduğunu kavramaya başlamaktadır” (Sever, 2000, s. 49; İlhan, 2000, s.12).

Şema öncesi dönem

“Sanatsal gelişim açısından okul öncesi dönem 4–7 yaş arası; ikinci evre şema öncesi dönem olarak adlandırılmaktadır. Genelde dört yaş civarında çocuklar oldukça tanınabilecek biçimler çizmeye başlar” (Yavuzer, 2010, s. 41). 5-6 yaş civarında çocuk duygu ve düşüncelerini ortaya koyacak girişimlerde bulunmaktadır. “En sevdiği konu insan figürüdür. Burada çocuk tipik bir baş ve ayaklarından oluşan adam figürünü ortaya koyar ve yakın çevresinde ilişkin olduğu çok sayıdaki objeyi çizmeye başlamaktadır. Bu objeler kâğıt üzerinde gelişi güzel yer alabilmektedir” (Vural, 2009,s. 34).

Çocukların özgürce çizgi denemeleri yapmaları ileriki aşamalarda düşündüklerini çizdikleri resimler ile ifade etmelerini sağlar. Bu sebeple ebeveynlerin söz konusu karalam döneminde yasaklamak yerine çocukların kendilerini ifade edebilecekleri mekanlar yaratmaları gerekir.

5 yaşındaki çocukların çoğunluğu amaçlı resim yapmaktadır. Ancak çizdikleri insan figürlerinde kafa genellikle büyüktür. Yaş ile birlikte kalem kontrolü de gelişmekte ve bu gelişim çizim kalitesini de etkilemektedir. Çocuk 6 yaşına geldiğinde, daha gerçekçi resimler yapmaya başlamaktadır. Örneğin, kadınlar uzun saçlı elbiseli ve makyajlı; erkekler kısa saçlı, pantolonlu, kısa bıyıklı olarak tasvir edilir. Çizdikleri mekânların içinde nesneleri yerleştirmelerinde de bir ilerleme göze çarpar, ayrıntılar zamanla çoğalmaktadır. Sayfanın orasına dağıttığı figür ya da öğeler bir merkez çevresinde toplanmaya başlamakta ya da yer çizgisi dediğimiz alttaki çizgi üzerine anlamlı biçimde dizilmektedir. İlerleyen her yaşla birlikte resme boyun, parmaklar, kulaklar ve göz bebekleri gibi özellikler eklenmektedir. Tek boyutlu olan yüz, iki boyutluluk özelliğine sahip olmakta ve gövdenin çeşitli kısımları arasındaki oran değişmektedir” (İlhan, 2009, s. 91; Yavuzer, 2010, s. 42).

Çocuklar makas, kalem ve fırça kullanarak şema öncesi dönemde el ve parmaklarını ne kadar rahat kullanabildiğini ortaya koyar. Renkleri kullanırken çok cesurlardır.

Canlı renkli, parlak sanat araç ve gereçlerine ilgi duyarlar. “Nesnelerin gerçek renkleri yerine, daha çok sevdikleri renkleri tercih ettikleri görülmektedir. Boyama işinden büyük zevk almakla birlikte, genellikle yukarıdan aşağı, soldan sağa geniş fırça darbeleri şeklinde boyamayı gerçekleştirmektedirler” (Artut, 2007, s. 46). Çalışma kapsamında bu dönem özellikleri ve uzmanların yaklaşımları doğrultusunda ele alınarak, bir grup okul öncesi öğrenci ile yapılan grafik çalışmalar da renkli kalemler, çeşitli kağıtlar, tasarım etkinliğine yönelik renkli materyaller kullanılmaktadır.

Bu dönemde çocukların çizgilerine negatif yorumlar yapılması çocukların kendilerini ifade etme şevkini kırar. “Marifet iltifata tabidir” atasözündede anlatıldığı üzere olumlu yapılan yorumlar çocuklarda daha çok ve estetik çizim yapma konusunda istek uyandıracaktır.

“Okul öncesi dönemde çocuğun sanatsal gelişimini destekleyen önemli bir unsur da, görsel tasarımlar olabilmektedir. Gardner’ın da belirttiği gibi, görsel sanatlar, insanı görsel düşünmeye yönelttiği için önemlidir. Ona göre sanat anlamın kavranabilmesini ve ifade edilebilmesini sağlayan özel bir düşünme biçimidir” (URL-9). Resimli görseller okul öncesi çağda çocukların söz konusu düşünme biçimini benimsemesinde önemli etkindir.

Okul öncesi dönem görsellerinde, tasarımın amacı çocuğun algısal gelişim süreci içerisinde; onlara mesaj iletmek, estetik duyarlılıklarını geliştirmek, görsel ve yazıları algılayabilmek ve düşünceyi görselleştirme olmalıdır. Tasarım süreci; tipografi, resimleme ve sayfa düzeni gibi çeşitli öğeler ile ilgilidir. Sürecin başarılı olması bahsedilen öğelerin estetik bütünlüğüne bağlıdır.

2.2.1. Çocuk gelişimine ilişkin dünyadaki yaklaşımlar

Dünyadaki erken çocukluk eğitimi reformcuları, öğretmen merkezli eğitime alternatif olabilecek çocuk merkezli farklı eğitim modelleri araştırmışlardır. Tüm bu müfredat modelleri çocukların gelişimine odaklanmış, daha çok çocuk merkezli olup farklı müfredat gelişim gruplarınca geliştirilmiş kendilerine ait tarihçeleri bulunmaktadır. Eğitim modellerinin kendilerine ait yayını, görsel-işitsel materyalleri

ve web siteleri mevcuttur. Bu modeller, öğretmen desteğinin nasıl ve ne düzeyde sağlanacağı konusunda farklılık göstermektedir. Bu modeller 1907’de Dr. Maria Montessori’nin geliştirdiği metottan başlayarak, 1993’te oluşturulan Zihin araçlarına kadar 20. Yüzyıl boyunca gerçekleştirilmiştir.

Okul öncesi dönemde her yaş grubunun genel gelişim özellikleri ortak olmasına rağmen, her çocuk kendine özgü bir yapıya sahiptir. Bu özellik okul öncesi dönemin çıkış noktası ve temel ilkeleri arasında yer almaktadır. Normal gelişim gösteren çocuklar çoklu zeka alanlarının tümüne sahip olmakla birlikte, farklı sosyo kültürel ortamlarda yaşamlarını sürdürdükleri için farklı zeka alanları gelişmiş olarak okula başlamaktadırlar. Okul öncesi eğitimin desteği ile hem bu farklılıklar belirginleşir hemde farklı zeka alanına sahip çocukların bu alandaki potansiyelleri yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak maksimum düzeyde gelişme özelliği bulabilmektedir. Tüm bu eğitim programları içerisinde tüm zeka alanlarını destekleyici etkinliklere yer vermek gerekmektedir. Bu noktada tüm zeka alanlarını destekleyen eğitim yaklaşımı 1980 yılında Howard Gardner tarafından geliştirilen Çoklu Zeka Kuramı temelinde yer almaktadır. Çalışmalar erken çocuklukta zeka eğitimi temelinde “Project Zero” adı altında Harward Üniversitesi Eğitim Lisansüstü bölümünde başlatılmaktadır. İlk olarak “Spektrum Projesi” olarak küçük çocukların zeka profillerini ve çalışma tarzlarını ölçmeye yönelik bir proje olarak başlamıştır. “Proje kapsamında; başta sanat olmak üzere, bilimsel düzeyde yaratıcılığı ve kavramayı arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. O güne dek bu alanda bir çalışma yapılmamasından dolayı projeye “Zero”(sıfır) adı verilmiştir. Proje her çocuğun bir ya da daha fazla yetenek geliştirme potansiyeli taşıdığı varsayımıyla yola çıkmaktadır” (Gardner, 2006, s. 113) . Okul öncesi çocuklara odaklanan proje; bireysel farklılıkların erken çocukluk dönemi eğitiminde güvenilir şekilde nasıl saptanabileceği ve bu erken tesbitlerin öngörü değerinin ne olduğu konusu ve bunun gibi okul öncesi görsel eğitime katmış olduğu birçok artı sebebiyle, çocuklarla yapılan grafik tasarım çalışmaları bu kuram temeline dayandırılmaktadır.

Okul öncesi dönemde tarihsel süreç içerisinde eğitimde gerçekleştirilen temel metodlar bir başka deyişle erken çocukluk müfredat modelleri ise şu şekilde sıralanmaktadır; Bu eğitim yaklaşımları, 1907’de Maria Montessori’nin geliştirdiği

metottan başlayarak, 1993'te oluşturulan Zihin araçlarına kadar 20.yüzyıl boyunca geliştirilmişlerdir.

Froebel erken çocukluk gelişim merkezi modeli

“1779 yılında Johann Friedrich Oberlin Doğu Fransa’da bir erken çocukluk gelişim merkezi açmıştır. Alman Friedrich Froebel anaokulu- kindergarten- çocuk bahçesi sözcüğünü 1837 yılında ilk modern erken çocukluk müfredat modelini tarif etmek üzere bulmuştur” (Weston, 1998). Bu merkezde diğer insanlar tarafından çocukların oynadığı oyunlar küçümsense de bu merkezde oyunlar öğrenmeye geçiş olarak görülmektedir. Froebel, hediyeler dediği küpler, toplar; meslekler dediği, yazamaya, çizmeye ve boyamaya yönelik malzemeler ve oyunlar, şarkılar, danslar ve öyküler gibi etkinlikler geliştirmiştir. Froebel anaokulları 3 ile 5 yaş arası çocuklara hizmet vermiştir ve hala da bazı ülkelerde bu eğitim devam etmektedir.

Montessori modeli

“1907 yılında Dr. Maria Montessori 1907 yılında İtalya’nın Roma şehrinde, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklar için, bir çocuk evi açmış ve burda Montessori Metodunu ortaya koymuştur” (Montessori, 1964). Söz konusu program geliştirilirken Froebel, Rousseau, Pestalozzi, Sequin ve Itard’ın yöntem ve felsefelerinden etkilenen Maria Montessori çocukların gelişim ve öğrenmelerinin duyarlı dönemlerden geçtiğine ve bu dönemlerin sadece çocuğa bırakılmaması gerektiğini düşünür. “Bu duyarlı dönemler çocuğun elde edebileceklerine sınır koyar ve bu noktada Piaget’in çocuklar için koyduğu muhakeme ve düşünme sınırları “gelişim evrelerine” benzemektedir” (Şener, 2001).

Çevrelerinde gelişen herşeyi kaydetmeye meyilli olan 3-7 yaş arasındaki çocukların ilişkili- ilişkisiz şeyleri ayırt etmeye başlama bilincine bağlı olan bu döneme “bilinçli emici zeka dönemi” denir. Montessori’nin sistemi eğitimi; harekete geçirici, duyumsal ve dil olmak üzere üçe ayırır. Çocuklara bir takım temel kavram ve teknikler öğretmeyi hedeflediği için Piaget’in kendi kendine keşife dayalı yaklaşımından ayrılır. Söz konusu program esas olarak çocukların öğrenme yollarının yetişkinlerinkiyle aynı olmadığını ve küçük çocukların kapasitelerinin çok

yüksek olduğunu savunur. Çocuklara özgürce hareket etmeleri ve seçimler yapmaları için fırsat verilir.

“Çocuklar özel dersler içeren programlar, kendi materyallerinden sorumlu olmaları gibi bir düzen ve gözlem sürecine dahil olmaktadır. Program genel anlamda çocukların görüş, duyuş, dokunuş, koku ve tat duyularının algılarını örgütleme, geliştirme, ve rafine etmelerinde yardımcı olmayı hedeflemektedir” (Şener, 2001).

Bu modelde öğretmen çocuğun gereksinimlerini bulan onu gözlemleyen ona ortak olan ve terbiye eden bir rol üstlenir. “Öğretmen aynı zamanda malzemeleri tek taraflı kullanmayı bilip; çevreyi hazırlayıp; çocuk, çevre ve malzemeler arasında dinamik bir bağ oluşturup bilgi veren ve kayıtları tutup bunlar sonucunda gerekli değişiklikleri yapan ve 3 yıl süresince aynı grupta çalışan kişidir. Ebeveynler ve diğer öğretmenlerle diyalogunu iyi oluşturup bir bağlantı kurucu rolünü de üstlenmektedir. Ebeveynler ise öğretim ortamının yani çevrenin hazırlanmasında katkıda bulunabilmektedirler” (Şener, 2001).

Çocuk geliştikçe öğretmen gözlemleyerek daha az müdahale eder. Bu yaptığı gözlemler çocuk için gereksinimleri belirlemede önemli bir olgudur.

“Uzun süreli profesyonel gelişimi kolaylaştıran ortam sürecinin bir bölümü olan belgeleme, çocuğu takip etmeyi, öğretmenler arası işbirliğini kolaylaştırmayı ve ebeveynleri çocuğun gelişim sürecindeki deneyimlerinin aktarılması konusunda yardımcı olmaktadır” (Şener, 2001).

Reggio Emilia modeli

İtalya'nın kuzeyinde bulunan Reggio Emilia 130.000 kişilik bir şehirdir. Eğitim programını oluştururken Ciari, Dewey, Piaget, Vygotsky'nin felsefe ve metodlarından etkilenen Loris Malaguzzi, kentsel erken çocuk eğitim sistemini geliştirmiştir. “Uygulanan bu sistem son 30 yıl içerisinde Reggio Emilia yaklaşımı olarak bilinen ayrı bir felsefeyi, müfredatı geliştirip evrimleştirmiştir” (Şener, 2001).

“Reggio Emilia Yaklaşımı; üç ilkeye dayalıdır: (1) Çocukların yaratıcı, entellektüel ve iletişim potansiyelleri kabul edilmelidir. (2) Okullar işbirliği ile çalışan sistemlerdir. Çünkü çocukların iyi olma halleri öğretmenlerin ailelerin iyi olma halleriyle doğrudan ilişkilidir. (3) Şüphe ve belirsizlikler öğretmenler için çocuklara öğretme açısından çok önemlidir ve öğrenme sebebidir” (Edwards, Gandini ve Forman, 1998, s. 67). Okul program olmaktan öte, ilişki kurarak öğrenme yeridir. Fiziksel mekan, eğitim açısından çok önemlidir. Fiziksel mekanda, çocukların fotoğraflarının ve sanat eserlerinin sergilenmesi önemlidir. Müfredatın belirlenmiş olduğu ders programları yoktur ancak, program çocukların iyi sorular sormasını ve keşfetmesini sağlayacak ortamlar yaratmaya uygun olmaktadır. Malaguzzi çocukların genellikle beklendiğinden fazlasını yapabildiklerine inanmaktadır ve Reggio sınıflarında yaptıkları çalışmalar da bunu göstermektedir.

Bu yaklaşıma göre okullarda, çocukların kendilerini ifade etmelerine yardımcı olmak için sanatçılar ya da sanat eğitimcileri yer almaktadır. “1980’lerde, Reggio Emilia sponsorluğunda, çocukların eğitim süresince yaptıkları keşifler dünya genelinde sergilenmiştir” (Acar, 2017, s.8).

“Reggio Emilia sisteminin özellikle önemli olan görüşü; çocukların toplumsal ve fiziksel çevrelerinin kalitesinin onların gelişimlerini ve öğrenmelerini destekliyor olmasıdır” (Sanoff, 1994, s.15).

Model dahilinde öğretmen çocukların her sorusuna cevap vermeyip çocuklara rehberlik ederek cevapları kendi kendilerine bulmayı öğrenmeye teşvik eder. Üç yıl süreyle aynı çocuk grubuna rehberlik eden öğretmen çocuklar için bellek konumundadır. “Ayrıca atölye görevlisi ve bir grup pedagog öğretmenin ebeveynlerle ve toplumla ilişkilerinin desteklenmesinde ona yardımcı olur. Aynı deneyimlere sahip iki ayrı öğretmen her öğrenme biriminde hazır bulunur” (Şener, 2001).

“Reggio Emilia yaklaşımında eğitimciler, çocuğun gelişimini toplumsal bir sorumluluğun da parçası olarak kabul ederek kentle entegre olmuş bir yerde konumlanmanın okulla ilgisi olan herkesin daha rahat odaklanıp iletişim kurmasına yardımcı olacağına inanmaktadırlar” (Sanoff, 1994, s.16).

“Belgeleme kimlik olgusu ve hafızayı destekler ve her aşamada çok önem taşımaktadır. Çocuğun ilgi alanlarının belirlenip müfredat oluşturulmasında, ayrıca ebeveynleri de çocuğun gelişiminden haberdar edip katkıda bulunmalarını sağlamakta ve arşiv oluşturmakta kullanılmaktadır”(Şener, 2001).

Waldorf modeli

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından sigara fabrikasındaki işçi çocuklarının gelişimleri için endişe eden Emil Molt, Rudolf Steiner ile temasa geçer ve Waldorf eğitimi Steiner tarafından kurulur. Sınıf ayrımına karşı olan Waldorf eğitim yaklaşımı Kuzey Amerika'da 125'den fazla ve dünya üzerinde 600'den fazla okulda uygulanan bir bağımsız okul sistemidir (Şener, 2001).

Çocuklar insanları hayvanlardan ayıran dik yürümek, konuşmak ve düşünmek gibi 3 temel yeteneğe taklit yoluyla kavuşurlar. Steiner bu yeteneklerin çocuklarda nasıl geliştiğini ve ebeveynler ile öğretmenlerin bu süreci nasıl etkileyebileceğine vurgu yapar. Steiner'e göre ileride fiziksel olarak ortaya çıkan şeylerin aslında önceki dönemlerde ruhun derinliklerinde saklı olmasıdır.

Çocuğu, gelişen ve büyüyen bir birey olarak algılayan Waldorf eğitimi, çocuğun gelişim tabiyatının ve süreçlerinin anlaşılmasını baz alır. Waldorf'a göre gelişim sadece kalıtsal ve çevresel değil aynı zamanda bireyseldir. Söz konusu bireysellik insanın hedeflerine ulaşması için güç bulmasını sağlar.

Söz konusu sistem, herhangi bir akademik direktif içermez aksine özgünlük içerisinde sanatsal yaklaşımla, sanat ve bilimi kaynaştırır, entelektüel gelişimi ahlaki ve duygusal olarak dengeler. “Ritmik hareket’in çocukların gelişiminde, hareket sanatı olarak kabul edilmesi, beden dengesini ve koordinasyonunu desteklediği için önemi büyüktür (Şener, 2001).”

Waldorf eğitimin bir “sanat” olduğuna inanır ve çocukların tamamen eğitilmesi için kalplerine, isteklerine ve akıllarına erişmenin çok önemli olduğunu savunur. Teorik ve pratik öğeleri sentezleyip bilişsel ve duygusal gelişimi destekler. “Gerçeklerin ezberlenmesi ve tekrarlanmasına dayanan geleneksel yöntemleri kabul etmez ve

yaratıcılığın temeli olan hayal gücünün her derste akademik, bilimsel ve sanatsal entegrasyonunu ön planda tutar” (Şener, 2001).

HighScope modeli

“HighScope modeli, çocukların aktif öğrenme ve gelişmelerini desteklemek için yetişkinlere yönelik geliştirilmiş bir müfredat ve değerlendirme sistemidir” (Epstein, 2013).

David Weikart (1931-2003) ve arkadaşları, Perry Okul Öncesi Projesi’nde kullanılmak üzere geliştirmişlerdir ve müfredata ilişkin materyaller 1971 yılından beri yayınlanmaktadır.

“HighScope modeli çocukların düşünen ve sorumluluk sahibi bireyler olduğu temeline dayandırılmaktadır. Açık uçlu eğitim materyalleri temin edilmekte, farklı öğrenme modellerini desteklemek için sınıfı, çeşitli etkinlik alanlarına bölebilmektedirler” (Acar, 2017, s. 7). Çocuklar bu eğitim modeli ile keşfeder, sorular sorar, problemler çözer. Sınıf arkadaşları ve yetişkinler ile iletişim kurma yolunda geliştirilmektedirler.

HighScope eğitim yaklaşımında anne-babaların tüm eğitimlerin ve etkinliklerin kararlarına müdahil olma olanakları vardır. HighScope eğitimcileri, etkinliklerde çocukların denetçileri değil ortaklarıdır. Çocukların daha sonraki öğrenim hayatlarında temel taşı olacak mantıksal ve dilsel becerilerini geliştirebilecekleri materyal ve tecrübeleri öğretmenler vermekle yükümlüdür. Söz konusu materyaller ve tecrübeler; çocuklarla kontrolü paylaşma, kuvvetli olan yanlarına önem verme, doğru ilişkiler kurma, sosyal zıtlıklarda sorun çözme yaklaşımını benimseme şeklinde sıralanabilmektedir.

Dğer yandan eğitimciler “Okul Öncesi Çocuk İnceleme Belgesini” kullanarak çocuk bireylerin gelişimlerini takip edebilirler. Günlük etkinliklerde sergiledikleri davranışlar, gelişimleri için önemli ise anlık olarak kaydını tutup, günlük planlama toplantılarında paylaşırlar.

“Bu konuda yürütülen bir çalışma, bu programa katılan çocukların okula daha hazır olduklarını; programın uzun vadede eğitimsel, ekonomik açıdan olumlu etileri olduğunu ve suç oranlarının düşürülmesinde ciddi katkı sağladığını ortaya koymaktadır” (Schweinhart, 2006).

Yaratıcı müfredat modeli

“Yaratıcı müfredat beşinci baskısını yapmış olmaktadır” (Heroman ve diğerleri, 2013). Temelinde, çocukların, okuryazarlık ve matematik becerilerini kapsayan on ligi alanına yer vermektedir. Diana Trister Dodge, müfredatın geliştiricisidir. Modelin ilk yayını 1978 yılında çıkmıştır. Çocukların başarılı gelişim göstermeleri için oluşturulan beş kuruluş ilkesi; (1) olumlu etkileşimler ve ilişkiler, (2) sosyoduyusal yeterlilik, (3) yapılandırmacı ve amaca yönelik oyun. (4) fiziksel ortamda öğrenme etkileşimleri, (5) öğretmen- aile işbirliği şeklinde 5 kenarlı bir çerçeveye oturtulmaktadır. Öğrenme ortamı, çocukların ne öğreneceği, ilgi, öğrenme ve aile işbirliği çocukların nasıl gelişeceği ve ne öğreneceğine ilişkin temele oturtulmaktadır.

Zihin araçları metodu

Lev Semyonovich Vygotsky’nin (1896-1934) Sosyal Yapılandırmacı Yaklaşımı’nı temel alarak, Deborah Leong ve Elena Bodrova (2006) tarafından geliştirilmiş bir erken çocukluk müfredat modelidir. Vygotsky kültürel- tarihsel bir yaklaşımı benimsemiştir ve bu yaklaşım ile birey ve insan tarihini bir araya getirmektedir. Odak noktası işaret ve sembollerin kültürel araçlarını kullanarak, dahay yüksek zihinsel işlevlere ulaşmak olmaktadır. Eğitimin amacı, çocukların kültürlerine yönelik temel araçları elde etmelerine yardımcı olmaktır.

Bu yaklaşıma göre çocuk yardım olarak bireysel gelişimini daha ileri götürebilmektedir. Öğretmenler ve çocuklar sosyal bir ortamda, bilgiyi birlikte inşa edebilmektedirler. Öğretmen, çocuğun yardım olarak gösterdiği gelişim ile yardım almadan gösterdiği gelişim arasında, çocukların gelişim iskelesini kurmaktadır. Gelişme süresinde alınan yardım çocuğun gelişimsel başarıya ulaşmasını sağlamaktadır. Seçkisiz örnekleme yöntemiyle Zihin Araçları’na yönelik programa katılan çocuklarla, diğer okul öncesi programlara katılan çocuklar karşılaştırıldığında bazı araştırmalarda, programın çocukların öz

düzenleme başarısı üzerinde başarısı bulunurken, bazılarında ise bu etki bulunamamıştır (Acar, 2017, s. 7-9).

Okul öncesi eğitimde geliştirilen temel eğitim modellerinin önermekte olduğu, fiziki çevre kompozisyonu, öğretmen yaklaşımları ile söz konusu yaklaşımların çocukların gelişimlerdeki yerinin detaylandırıldığı bu bölümde Froebel, Waldorf, Montessori, Reggio Emilia ve High-Scope, Yaratıcı Müfredat, Zihin Araçları eğitim modelleri çalışma kapsamında ele alınmaktadır. Bu modellerde yer alan, sanatsal ve görsel açıdan öne çıkan eğitim yaklaşımları ve çocuklar üzerinde yaratmış olduğu etkiler ayrıca ele alınmaktadır. Bölümün akışı dahilinde, eğitim modellerinin temelinde yatan fikirler, ortam kurguları, öğrenci, ebeveyn ve öğretmen üçlüsünün eğitim sistemindeki pozisyonları ve rolü aktararak verilmeye çalışılmaktadır. Çalışma kapsamında çalışmanın her aşamasında ve ön çalışmada bu yaklaşımlar dikkate alınarak, olumlu materyaller katılmaya çalışılmıştır.

2.2.2. Okul öncesi dönemde çocuğun sanatsal gelişimi ve bu eğitim sürecinde çocuk görsellerinin önemi

Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 142 ülke tarafından imzalanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sözleşmenin 29. maddesine göre sözleşmeye taraf olan devletlerin eğitimleri çocukların yetenekleri, kişilikleri, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik olmalıdır.

Diğer yandan söz konusu devletler çocukların sanatsal ve kültürel faaliyetlere özgürce katılabilme haklarına saygı duymaları, söz konusu faaliyetler için fırsatlar yaratmaları ve çocukları teşvik etmeleri çocukların boş zamanlarını değerlendirmeleri açısından önemli bulunmuştur. Bir çok ülkede çocukların gelişimleri bütün yönleriyle önemsenmektedir. Bunun sebebi çocukların meraklarının en yoğun olduğu dönemin okul öncesi dönemi olmasıdır. Söz konusu dönemin en büyük özelliği çocukların çevrelerini keşfetmek amacıyla bağız denemeler yapmaları, soru sormaları, cesaretli bir şekilde birşeyleri yapmaya çalışmalarıdır. Çocukların bu cesaretleri karşısında deneyimlerini özgürce yaşama fırsatının tanınmasıdır. Bu fırsatlar yaratıcılık, duyuşsal ve bilişsel yönlerden

gelişmesini sağlar. Bunun bir sonucu olarak çocuklar çevrelerini değerlendirirken özgün, toleranslı ve seri düşünme yollarını kullanırlar.

“Okul öncesinde çocukların sanatsal gelişimlerine, özellikle yaratıcı gelişimlerine ilişkin düşünceler, daha çok, onların işlerine gösterdikleri, bağımsız, özgün-doğal yaklaşımı ile kendini gösterir” (Artut, 2007, s. 33).

Yaratıcılık; farklı yönlerden düşünmeyi, çevrenin insana dayattığı kısıtlamalardan kurtulmasını ve yeni tecrübelerle açık olmasını gerektirir. Böylece yorumlamak, irdelemek, çok yönlü düşünerek olaylar ve nesneler arasında çeşitli ilişkiler kurmak yaratıcılığın hayati özelliklerindendir. Bu özelliklerin tümünün çocukta oluşabilmesi için uygun bir ortama ihtiyacı vardır.

“Hochberg ve Brooks’un çocukların grafik simgeleri algılamaları konusunda yaptıkları araştırmalar sonucunda çocukların sadece resime bakarak, söz konusu resmin orijinal olup olmadığını irdelemeden resimdeki objeyi tanıdıkları sonucuna ulaşmışlardır” (Jersild, 1979, s. 511).

“Çocuğun sanatsal etkinlikleri rahatlamasına, yaratıcı, insani duygu ve düşüncelerinin gelişiminde etkili olan önemli, sonsuz bir kaynaktır” (Artut, 2007, s.1). Söz konusu etkinlikler çocukların hayata farklı birçok açıdan bakma özelliği kazandırmasının yanında estetik duyarlılıklarını ve çevrelerindeki olayları farklı açılardan değerlendirebilmelerini sağlar.

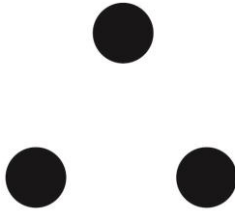
“Çocuklarda estetik tutumun gelişmesi için estetik bir sürecin yaşanması gerekir. Estetik süreç pasif yaşamaktan çok, aktif katılımı gerektirir. Estetik süreçte sadece duymak, bakmak, tatmak ve dokunmak yetmez; dinlenenin anlaşılması, bakılanın görülmesi; koklananın, tadılanın ve dokunulmanın hissedilmesi ve farkında olunması gerekir” (İlhan, 2002, s. 11).

“Sanatsal gelişim bakımından uygun koşullar sağlandığında normal çocuklar da yetenekli çocuklar gibi sanatsal gelişim gösterebilirler. Fakat bu süreç yetenekli çocuklara göre daha yavaş ilerler” (Milbrath, 1998, s. 4).

Okul öncesi dönemde çocukların sanatsal etkinliklerindeki değişim ve gelişimler yaratıcı düşüncelerinin gelişimine paralel ilerler. Söz konusu değişim evreleri aşağıdaki maddeler şeklinde sıralanmakla birlikte, çocukların bu aşamaları farklı yaşlarda tamamlamalarının çeşitli nedenleri de bulunmaktadır. “Bunlar; çocuğun kültürel ve sosyo ekonomik kimliğinden, ön öğrenmeler ve geçmiş yaşantılarından, toplumsal etkenlerden, ailevi ve diğer nedenlerden kaynaklı olabilmektedir” (İlhan, 2009, s. 87).

Görsellerin yorumlanması ve yaratılması sürecinde bir değişken olan çocuğun kültürel ve sosyo ekonomik kimliğidir. Örneğin denize ilişkin bir görselin denizi hiç görmemiş bir çocuk ve deniz kenarındaki bir ilde yaşayan bir çocuk tarafından farklı algılanacağı söylenebilir.

“Görsellerin yorumlanmasında ön öğrenmeler ve geçmiş yaşantılar da oldukça önemlidir. Çünkü her görsel deneyim bir zaman ve mekan bağlamı içinde yer almaktadır. “Kişinin şimdiki zamanda gördükleri aslında daha önce gördüklerinin bir sonucudur” (Genç ve Sipahioğlu, 1990). Örneğin çocuğun üçgen şeklinde dizilmiş aşağıdaki şekilde yer alan üç noktayı, üçgen olarak algılamasının sebebi daha önce görmüş ve öğrenmiş olduğu “üçgen” kavramı olmaktadır.

Resim 2.1. Noktalardan üçgen şekli

Bir grafik etkinliğinde görsel ile yapılan sözel açıklamalar da görsellere farklı anlamlar yüklememize neden olabilmektedir. “Örneğin altta yer alan görselle birlikte “Kumsal okadar sıcaktı ki kendimizi sıcaktan korumalıyız” ifadesi kullanıldığında şeklin bir güneş şemsiyesi olabileceği, Kırılarda kendimize yiyecek birşeyler aradık.” İfadesi kullanıldığında da bu şeklin bir mantar olabileceği şeklinde yorumlar yapılmaktadır”(Çam, 2004, s. 22).

Resim 2.2. Şemsiye-mantar

Görsellerin algılanması üzerinde etkili olan bu değişkenler grafik çalışmaların hazırlanması sürecinde dikkate alınmıştır. Çünkü grafik etkinliklerinin görsel öğrenme - öğretme sürecinde etkin bir şekilde kullanılması etkinlikte yer alan görsellerin öğrenciler tarafından doğru kodlanmasına (anlamlandırılmasına) bağlı olduğu sonucuna varılmaktadır.

2.2.3. Okul öncesi dönemde çocuğun sanatsal gelişiminde görsel ifadelendirme becerisi

Grafik tasarımda görsel ifadelendirme becerisi; zihinde tasarlanan bir düşüncenin, bir problemin çözümü, somutlaştırılması, biçimlendirilmesidir. “Tasarım zihinde canlandırılan biçim, duyuların ya da belleğin anlığa sunduğu görüntüdür. Bütün sanat dallarının temelinde tasarım olgusu bulunmaktadır” (Becer, 2006, s. 32). “Tepecik’e göre tasarımın tam olarak ifade edilmesi için zihinde tasarı halindeyken olgunlaşıp geliştirilmesi gerekmektedir. “Grafik kelimesi kavramı genel anlamı ile tüm sanatsal, teknik ve endüstriyel resim, yazı ve çizimleri, çoğaltma tekniklerini, baskı için boyama ve çizim teknikleriyle yapılan resimleri kapsayabilmektedir” (Odabaşı, 1997,s. 17). Tasarımda anlamlı bir görüntünün yaratılması için tasarım ilkelerinden yararlanılır. Bir tasarımda bu ilkelerden biri, birkaçı ya da hepsi bir arada kullanılabilir. “Grafik tasarımda görsel ifadelendirme çalışmalarında; denge, orantı ve sözel–görsel hiyerarşi, görsel devamlılık, bütünlük ve vurgulama temel ilkeleri göz önünde tutulmalıdır. Tasarım hazırlanırken denge, orantı ve görsel devamlılık bir bütünlük içerisinde iyi bir vurgulamayla verilmelidir” (Becer, 2006, s. 83).

İnsanın yaşamına ağırlıklı olarak erken çocukluk çağında giren resimli kitap kavramı, çocukların ilk karşılaştıkları anlatım materyali olarak kabul

edilebilmektedir. Çocuklar erken çocukluk çağında yazılardaki sembolleri anlayamamaları fakat resimleri anlamlandırmalarının sebebi görmenin kavramsal düşünmeden de önce gelen bir algılama biçimi olmasıdır. “Resimlerin çocuğun anlam oluşturmada tıpkı yazı gibi bir işlevi vardır. Çocuğu renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran kitaplar, onun hissetmesini, algılamasını, hayal kurmasını, anımsamasını, düşünmesini, yaratmasını ve tasarımlama gücünü geliştirmektedir” (Sever, 1995, s.14-15).

Yaklaşık olarak 1,5 yaşında iken, çocuklar ilk karalama girişimleri ile dikkat çekerler. Hayatlarında karşılaştıkları nesneleri gösteren resimli, boyalı görsellerden hoşlanmaları bulundukları dönemin bir özelliğidir. “Çocuğa sorulacak bazı basit sorularla görseller farklı amaçlar için kullanılabilir. Örneğin kitaptaki bir çiçek resmi, koklanabilirliği ve renkleri tanımayı; bir kedi resmi, kedinin miyavlamasını, bir kuş resmi, kuşun uçan bir canlı olduğunu ona hatırlatabilir. Böylece çocuğun imgelemi zenginleştirilebilir” (İlhan, 2000, s. 401). “Çocuk bir yandan gelişi güzel çizgiler çizerken, diğer yandan yetişkinlerin çizdiği resimleri görerek etrafındaki grafiksel yetiyi fark etmektedirler” (Yavuzer, 2010, s. 35). Bu bağlamda yapılan ön çalışmada da çocuklara tasarım materyalleri verilerek, görsellerin, çalışma sonunda ortaya çıkan tasarım ürünlerinin, yorumlatılması yolu ile fikir yürütmelerinin ve hayal etmelerinin önü açılmaya çalışılmaktadır.

Okul öncesi dönemde çocuk yaratıcı düşüncelerini geliştirecek yetilere sahip olmaktadır. “Okul öncesi dönemde çocuk; meraklıdır, sorular sormakta, çevresini keşfetmek için çeşitli denemelere girişmektedir, cesaretle her şeyi yapmaya çalışmaktadır” (İlhan, 2009, s. 87). “Çocuğun biçimleri, dokuları ve renkleri tanımasında, görsel belleğinin gelişmesi ve böylece farklılıkların ve benzerliklerin ayırımını yapabilir duruma gelmesinde okul öncesi dönemde kitaplar aracılığı ile sunulan resimler ve diğer grafik düzenlemeler önemli bir etkiye sahip olmaktadır” (Güleç ve Gönen, 1997).

Çocuklara yönelik görselleri tasarlarırken amaç; onlara mesaj iletirken, düşüneyi görselleştirme, çocukların estetik duygularını geliştirme ve görselleri algılanabilir

kılmaktır. Söz konusu tasarımların amacına ulaşması görsellerdeki estetik bütünlüğün ne oranda sağlandığına bağlıdır.

Resimler görsel tasarımların büyük bir bölümünü oluşturur çünkü sözlü anlatımın iletildiğinden daha fazlasını iletebilmektedir. Bir hikayenin diline, resmin sanatsal gücünde eklenince çocukların estetik bilinçlerini daha çok geliştirmektedir. Kitapların çocukların yaşlarına, ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına içerik bakımından uygun olması önemsenmelidir. Çocuklar için hazırlanan tasarım çalışmalarında da aynı duyarlılığın gösterilmesi gerekmektedir. “Çocukla ilgili hazırlanan görsellerde, çizer konunun çocuğun belleğinde bıraktığı izlenimi yakalayıp, onun algılanan etkisini çoğaltıp, çocuğun düş gücüne daha geniş boyut ve renk kazandırabiliyorsa o görseller değerli ve görevini yerine getirmiş demektir” (Turan, 2000, s. 167). Bu doğrultuda çalışma içerisinde hazırlanmış olduğum görsellerde; nokta, çizgi, doku, renk, biçim, boyut ve yüzey gibi öğeler bakımından genel tasarımıyla bir bütünlük oluşturmaya özen gösterilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarda görsel ifadelendirme becerilerinin geliştirilmesi için hazırlanan grafik çalışmalarda, grafik sanatçıların görüşleri alınarak tasarımın nasıl olacağı konusunda süreçler belirlenmelidir. Sanatçıların görselleri tasarlama sürecinde; tasarımda bütünlük oluştururken; Boyuta, renge, dokuya, , sayfa düzenine, tipografi vb. konularda karar verilirken çıkış noktası olarak seçilen düşünceler ve kaygıların çocukların gelişim süreçlerine ne tür katkılar sağlayacağını bilinmesi çok önemlidir

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi, erken çocukluk döneminde çocuk yayınları alanında yüksek lisans düzeyinde yeterli sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen söz konusu yayınların grafik tasarımlarını gerçekleştiren sanatçıların konu ile ilgili görüşlerinin alınmamış olması büyük bir eksikliklerdir.

Ülkemizde de 1950’lerden sonraki dönemde okul öncesi için çocuk kitaplarını ve yayınlarını resimli hazırlamanın gerekliliği anlaşılmış, kitle iletişim araçlarının da gelişmesi ile birlikte bu konu çeşitli şekillerde ele alınmaya başlanmıştır. Sözü geçen yıllardan itibaren çocuk yayınlarında nicel yönden bir gelişme gözlenmektedir. Buna karşılık nitelik bakımından, özellikle de çocuk yayınlarının grafik tasarımı

konusunda, eşit düzeyde bir gelişmenin olmadığı söylenebilmektedir. “Belediye, başkentli çocuklara okunmuş gazeteleri toplattı, bunları geri dönüşüme sokarak bir milyon adet kitap bastı. Baskı işini Genel-İş Sendikası işçileri üstlendi. Tam bir imece söz konusuydu. On bir kitap yayınlandı. Bunlardan belli başlıları; Sevdalı Bulut, Bir şeftali Bin şeftali, Arabalar Beş Kuruşa idi” (Çelik, 2010).

1994 yılında Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği adında özellikle çocuk ve gençlik yayınlarının yurt içinde ve yurt dışındaki okuyuculara sağlıklı bir şekilde ulaştırılması için bir dernek kurulmuştur. Yetmiş ülkede örgütlenen Uluslararası Çocuk Kitapları Kurulu’nun (IBBY) üyesi olan derneğin üyelerinin büyük bir bölümü çocuk kitabı yazar, çizer ve tasarımcılarından oluşmaktadır” (URL-13).

Son yıllarda nitelikli çocuk yayınları hazırlanmasına yönelik artan bir uğraş bulunmaktadır. Güzel sanatlar fakülteleri’nin grafik tasarım bölümleri ile Eğitim Fakültelerinin Resim-İş Öğretmenliği bölümlerinde söz konusu yayınların tasarımlarıyla ilgili çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Kitapların tasarımından basımına kadar olan tüm süreç büyük bir titizlikle yürütülmektedir.

Geçmiş yirmibeş yılda, erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitapları konusunda çok sayıda lisansüstü tez ya da sanatta yeterlik çalışması yapılmıştır. Çocuklara yönelik kitapların grafik tasarımlarıyla ilgili grafik tasarım uzmanlarının görüşleri alınmamaktadır.

Grafik tasarımın kendine özgü birtakım ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkeler; denge, oran-orantı ve görsel hiyerarşi, görsel devamlılık, bütünlük ve vurgudur. Bu ilkeleri çocuk kitaplarında kullanırken çocukların ilgilerini, ihtiyaçlarını bilmek gerekir.

Görsel ifadelendirmede grafik tasarımda kullanılan ilke ve elemanlar

Tasarım ilkeleri, bütün görsel sanat ve tasarım dallarında geçerli olan ortak ilkelerdir. Bu ilkelerin sayısı üslup ve anlatım biçimine bağlı olarak değişmektedir. “Grafik tasarım ilkeleri tasarım sürecinde oluşturulması düşünülen tasarıma yönelik estetik ve işlevsel gerekliliklerin bütünü olarak tanımlanabilir” (Becer, 2006, s. 62).

Tasarım ilkeleri, resim, logo içinde bireysel elemanların tek tek düzenlenmesinde ve sayfanın genel metin ve grafik düzenlemesinde ve etkili ve hoş giden yolların bulunmasında fikirler verir. Tasarım ilkeleri basit bir sayfa tasarımının ne kadar etkili ve dikkat çekici olduğunu belirleyebilmektedir.

Görsel iletişim teorisi ve görsel ifadelendirme becerisindeki yeri

4 yaşından küçük bir çok çocuğun bildiği “Alfabe Şarkısı” (The Alphabet Song) düşünüldüğünde diğer şarkılardaki gibi resimleri çağrıştıracak bir ifade içermez. Ancak “Twinkle Twinkle Little Star” şarkısında bahsedilen milyonlarca yıldızın içerisinde parlayan küçük bir yıldız hayal ederiz. Alfabe şarkısında ise buna benzer bir çağrışım yoktur. Çocukların çağrışımlara ihtiyaçları vardır, soyut ifadeleri somut bir olguyla karşılaştırma ihtiyacı duyarlar. Çocuklara yönelik kitaplar onların bu ihtiyacına çözüm olur. “Örneğin ingilizcedeki A harfi “Apple” (elma) olarak tasvir edilir. Alfabenin her harfine karşılık gelen bir resim çocukların zihninde soyutta somuta geçen bir görsellik olarak oluşur. Aynı şekilde kırmızı rengi düşündüğümüzde aklımıza meyve olarak elma gelir. Sadece “A harfini” görmek bize bir meyveyi görmek için yeterli olabilir” (URL-16).

“Erken çocukluk dönemindeki çocuklar için resimler yazılardan daha fazla şey ifade eder. Ancak belli bir süre sonra harfler çocuklara görsellerin dünyasını açmaktadır. Örnek olarak “E L M A” harflerinin bir araya gelmesi çocuklar için bir meyvenin resmidir. Zaman içerisinde cümlelerde kullanılan kelimelerin resimleri ile diğer bir kelimenin resimlerinin birleşmesiyle yeni imgeler yaratmaya başlanır” (URL-16). Bu zaman sürecinde bir çocuk gözünde resim ve kelime arasında fark bulunmamaktadır.

İnsanların algıları görsel olarak sosyalleşir. İnsan beyni dünyayı algılamak için gördüklerini tamamlamak ister ve bunu okuduğu kelimelerden değil görsellerin içerinden yapar.

“New York Üniversitesi’ndeki eğitim psikoloğu Jerome Bruner’in çalışmalarına bakıldığında insanlar duyduklarının %10’unu, okuduklarının %80’inin ve

gördüklerinin %80'ini hatırlarlar” (URL-16). Sosyal yaşamın evdeki, okuldaki ve işteki tüm bireyleri aşağı yukarı bir bilgisayar kullanıcısı olduğu için görsel ve yazınsal anlamda pasif izleyici rolünü de farkında olmadan üstlenmektedirler. Çocuklarda görsel ve yazınsal iki sembolik yapı arasında ise uzun bir bariyer bulunmaktadır. Kelimeler ve resimler çocuklar büyüdükçe tek bir olgu gibi algınacak ve iletişimin güçlü, hatırlanabilir haline dönüşeceklerdir.

Okul öncesi görsel ifadelendirme eğitiminde görsellerin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken hususlarda öne çıkan unsurlar

Grafik Tasarımcılar, Okul Öncesi Dönem öğretmenleri, pedagoglarla yapılan görüşmelerde ve yapılan araştırmalarda; çocuğun sanat eğitiminin okul öncesi dönemden itibaren başlaması gerektiği ve görsellerin işlevsel olarak kullanılabileceği belirtilmektedir. Söz konusu düşünceye göre, çocukların gelişimlerinde değişik dönemler olduğunu, okul öncesi çağıın da gelişimleri açısından kendine has özelliklerinin bulunduğunu, böylece çocukların söz konusu dönemdeki gelişim niteliklerinin, hazırlanan eğitim görsellerinin tasarım sürecinde mutlaka göz önünde bulundurulması konusunda aynı fikirdedirler.

Bu konuda bir grafik sanatçısının düşünceleri aşağıdaki gibidir:

“Bu dönemde çocuğun algılamakta zorlanacağı bazı kavramlardan, görsellerden veya uygulanan teknolojiiden kaçınmak, tasarımı çocuğa göre yalınlaştırmak, onun düzeyine göre yapmak gerekir. Kitaplarda çocuğun o günkü ve gelecek yaşantısında sarsıntı yaratmayacak, onu çok büyük bir hüzne sürüklemeyecek, duygu durumu karmaşası yaşamasına neden olmayacak görseller yaratılmalıdır, özellikle tasarımda toplumsal yapıdaki bazı olgulardan, (örneğin, şiddet gibi) kaçınmak gerekir.”

Yavuzer de gelişim süreci içinde çocuk, kendine özgü bir kişiliğe sahip bir bireydir. Çocuğun yetişkin insandan farklı oluşu, sadece bir basamak farkından değil, aynı zamanda bir nitelik ve zihniyet farkından gelmektedir. Çocuk eksik bir yetişkin değil, fakat zihni, fizyolojik, duygusal ve sosyal gereksinimlerini tamamlamak isteyen, sözcüğün tam anlamıyla bir bireydir. Bu nedenle, okulöncesi dönem çocuk görsellerini tasarlarken, çocukları yetişkinlerin küçük örnekleri olarak görme yerine, kişiliklerine saygı anlayışı ile hareket edilmesi gerekir. Bu konu ile ilgili olarak bir sanatçı düşüncesini şöyle dile getirmiştir:

“Okuyucu kitlesi olan çocuğun, çocuk olarak görülmesinden çok, birey olarak görülmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü yarına karar verecek yetkililer onlardır.”

Bazı sanatçılar çocuklara yönelik kitapların tasarımlarının ne şekilde yapılması gerektiğine dair soruya kendi hayatlarından örnekler vererek yanıtlamışlardır. Çocuklara yönelik kitaplar tasarlayan bir sanatçının kendi hayatından ve çocukluk dönemindeki duygularını dikkate alması çocuklarla duygusal bir bağ kurmasıdır. Sanatçıların çocuklarla duygusal bir bağ kurması tasarımını yapacağı kitapların çocukların gerçek yaşamlarına uygun olması için önemli bir gerekliliktir.

Aynı konuda diğer bir sanatçının yorumları ise şu şekildedir; “İnsanların işini layığı ile yerine getirmesi gerektiğine inanıyorum. Benim kendi çocukluk döneminden sakladığım hala birçok kitap, dergi var. Mesela Doğan Kardeş’i saklarım. Çünkü gerçekten dönemin baskı kalitesinin elverdiği ölçüde kaliteli bir baskıya sahip, resimlemesi oldukça başarılı ve bunların nitelikli içeriklerle buluştuğu bir eserlerdir. Ancak hatırlayamadığım birçok eser daha var. Bence zaten bu eserin bunca yıl sonra bile hatırlanabiliyor olması onun ne denli başarılı bir çalışma olduğunun ispatıdır.”

Görüldüğü üzere eski görsel yayınlar yıllar sonra bile sevgi ve ilgi oluşturabiliyor. İnsanın başka görselleri okuma ve görsel oluşturma becerisini, sanata sevgisini ve ilgisini etkileyebiliyor. Fakat bu ilgiyi çocukta oluşturmak düşünüldüğü gibi basit bir iş değildir. İnsan çocuk da olsa yetişkin de olsa görsel okuması onda kendinden birşeyler bulmasına bağlıdır. Bu durum; bazen çocuğun, tasarımda kendi yaşamından kesitler bulmasıyla, bazen görselde ki bir karakterle özdeşleşmesiyle, bazen de tasarımın çocukta estetik duyarlıkları harekete geçirmesiyle gerçekleşmektedir. Grafik Tasarımcılar çocukta belirtilen ilişkileri uyandırılmasında yayıncılar çocuk görsellerinin baskısının ve illüstrasyonun, tasarımın niteliği ile yakından ilgili olduğunu belirtmektedirler. Çocuklara sunulan görsellerin boyutları ile ilgili olarak; dikdörtgen formattansa kare formatın, tasarımın konusuna uygun şekilde ve boyutta daha büyük olmasının yararlı olacağı konusunda görüşler yer almaktadır. Sanatçılar, okul öncesi görsellerde boyutların iki kişinin beraber okuyabileceği büyüklükte olması fakat hacimsel olarak küçük olması gerektiği konusunda aynı fikirdelerdir.

Çocuklara yönelik görsellerin tasarımında en önemli noktalardan birisi renk seçimidir. Renkler çocuklar için farklı duygular ve mesajlar taşıyabilir. Özellikle kendi çizimlerinde kullandıkları renkler o anki psikolojik durumlarıyla alakalı bilgi verir. Bu sebeple çocuklara yönelik görselleri hazırlayan sanatçıların renklerin insan psikolojisi üzerindeki etkileri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Yapılan bir akademik araştırmada sanatçılar, okul öncesi dönem için tasarlanan görsel yayınlarda; karmaşık renklerin olmamasının, zıt renklerin okul öncesi dönemde kullanılmamasının, bunun yerine daha parlak olmayan renklerin tercih edilmesinin, keskin siyah konturlardan kaçınarak kolay anlaşılır tasarımların yapılmasının önemini vurgulamaktadırlar.

Görselleştirmede en önemli nokta görselleştirmenin çocuk gerçekliğine uygun olmasıdır. Görüşme yapılan bir akademisyenin konu ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“Okul öncesi dönemde çocukta sınırsız bir hayal gücü var. Hatta onun düşsel bir evrende yaşadığını söylememiz yanlış olmayacaktır. Onu o düşünce ve hayal gücü içerisinde zorlamak ama yine de gerçek yaşamla ilişkilendirebileceği şekilde düşünmesini sağlamak önemlidir. Çünkü sınırsız hayal gücüne sahip olduğu o dönemden çıkacak ve başka bir basamağa geçecek. Çocuğun bunu sağlıklı bir geçişle yapması lazım Dolayısıyla gerçekçi resimler okulöncesi çocuğa uygun olmadığı yargısına ulaşabiliriz. Soyut resimlerde uygun değil ama soyutlanmış resimler çocuğun bu gereksinimini gidermeye uygun olabilecektir.”

Çok yakın bir tarihe kadar çocuklara yönelik kitaplarda kullanılan görsellerin işlevinin, yalnızca bakarak edinme sonrası anlamın kavranması olduğu kabul ediliyordu. “Günümüzde ise görselin artık görünenden başka bir şey, anlamsal bir bütün olduğunu anlayışı yaygındır. Bu anlayışa göre, ne sadece eserin dış güzelliği ne de sadece öz güzelliği tek başına yeterli olmayacaktır. Bu nedenle çocuk kitabı resimleyen sanatçı, resimlerini anlam ve iletileri ile sanatsal bir kaygı bütünü olarak yaratmalıdır” (Özer, 2007, s. 429).

Çocuklar zaman içerisinde doğdukları kültürün bir bireyi olmaktadır. Yani; Dili, düşüncesi, yaşama biçimi ve manevi değerlerinin oluşmasında yaşadığı kültürün etkisi vardır. Çocukların toplumsallaşmalarının önemli bir etkenidir. Çocuklar genelde ait olmadıkları kültürlerin örneklerini algılamakta zorlanırlar. Bu sebeptendir ki çocuklara yönelik görseller hazırlanırken çocukların etkileşimde oldukları kültür dikkate alınmalıdır. Fakat çocukların sürekli çevrelerinde gördükleri yaşantıları, sürekli tekrarlayan bir görsel çocuklar için ilgi çekici bir iletişim aracı olmaz. “Çocuklarla sloganlaşmış genel yargıları paylaşmayı ilke edinen görsel yayınlar, çocukların duygu ve düşünce dünyasını sıradanlaştırmaya neden olur” (Sever, 2000, s. 19). Aynı kural okul öncesi eğitimde kullanılan görsel tasarımlar için de geçerlidir.

Bu sebeple çocukların estetik duyarlılıklarını besleyebilen, hayal güçlerini geliştirebilen ve ilgilerini çekebilen bir tasarım olmalıdır.

Uzmanlara göre resimli kitaplarda çocuklar tarafından anlaşılabilir konuların üzerine kurulduğu bir ana düşünce olması gerekir.

Okul öncesi çocuk kitapları üzerine yazılan bir tezde; okul öncesi süreçte sadece resimlerden oluşan yayınlar tasarlanabileceği gibi, resim ve tipografiyi harmanlayan yayınlar da tasarlanabilir. Metinlerin çocuğun okumaya olan merakını artıracak belirtilmektedir. Bu görsel yayınlar tasarlanırken yazıya resimlerden daha az yer verilmesi önemlidir. Çünkü yazı sembollerini (harf ve rakamlar) anlayamadığı için başarısızlık duygusu yaşama olasılığı yükselecek ve kitaplara karşı antipati besleyecektir şeklinde bir görüş yer almaktadır.

2.3. Çoklu Zeka Kuramı Görsel Zeka Etkinlikleri ve Okul Öncesi Eğitim

2.3.1. Çoklu Zeka Kuramı

Bu yeni bakış açısını, zekayı neyin oluşturduğunu ilişkin alışıldık kanıları bir an için askıya almanızı ve düşüncelerinizin insan oğlunun yeteneklerini, özgürce gözden geçirmesini isteyerek açıklamaya çalışacağım. Parlak bir satranç oyuncusu, şampiyon bir atlat, başarılı bir ressam veya keman virtözü; böyle özel icracılar özel bir ilgi ister ve dikkati hak etmektedirler. Peki Satranç oyuncusu, ressam, kemancı

veya atlet zeki midir? Öyleyse zeka testlerimiz neden onları tespit etmeyi başaramaktadır? Zeki değilse bu müthiş başarıları kazanmalarını sağlayan nedir? Genel olarak çağdaş zeka kurgusu neden insan emeğinin geniş alanlarını hesaba katmamaktadır? Howard Gardner bu soruları ele almak için 1980 li yılların başında çoklu zekâ kuramını ileri sürmektedir. Çoklu Zeka Kuramı isminin de işaret ettiği gibi insanın bilişsel yeterliliğinin zekalar dediğimiz bir dizi yetenek, hüner veya zihinsel beceri üzerinden daha iyi tanımlanabileceğine inanmaktadır. Bütün normal bireyler bu becerilere bir ölçüde sahiptir, ama kişiler becerilerin derecesi ve oluşturdıkları bileşimin niteliği açısından farklılaşmaktadır. Bu zeka kuramı tek tip zeka anlayışlarından daha insancıl, daha gerçeğe uygundur ve insandaki “zeka” davranışlarını daha layığıyla yansıtmaktadır. Böyle bir kuramın önemli eğitimsel sonuçları da bulunmaktadır. Gardner’e göre zeka; bir sembol sisteminde-önemli bilgi formlarını alan ve ileten, kültürün icad ettiği bir anlam sisteminde - kodlanmaya elverişli olmalıdır. “Dil, Resim ve matematik insan hayatının idamesi ve üretkenlik için gerekli üç evrensel sembol sistemidir” (Gardner, 2006, s.18).

Gardner Çoklu Zeka Kuramı’nda ileri sürdüğü her zekayı, o zekada olağanüstü yetenek gösteren kişilerin biyografisi üzerinden veri, kaynak taraması yaparak anlatmaktadır. Gardner bu zeka türlerini insanları sınıflandırma yolu olarak kullanılmak için değil, insanların önemli içerikleri öğrenmelerine yardım etmek için harekete geçmeleri adına belirlediğini vurgulamaktadır. Çoklu Zeka Kuramı, Zeka kavramını, insanın bilişsel kapasitesinin her çeşidini kapsayacak şekilde genişletmeye çalışmaktadır.

Gardner çocukların istisnai yeteneklerinin erken yaşta saptanabilme ve okul öncesi çocuklar tarafından sergilenen yetenek profillerini birbirlerinden açık bir biçimde ayırt edebilme olasılığını ele almak için spektrum değerlendirme yaklaşımını kullanmıştır. Bu yaklaşım ile çocuklardaki güçlü ve zayıf alanlar erken tespit edilirken eğitsel sonuçları da incelenmektedir. Spektrum projesi küçük çocukların zeka profillerini ve çalışma tarzlarını ölçmeye yönelik buluşçu bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Proje Harvard Project Zero adlı bir grup tarafından uygulanmıştır. Bu grup başta sanat olmak üzere çeşitli bilimsel disiplinlerde yaratıcılığı ve kavramayı artırmak amacıyla çalışmalar yapan eğitsel bir araştırma grubudur.

Spektrum, her çocuğun bir veya birden fazla alanda yetenek geliştirme potansiyeli taşıdığı varsayımıyla yola çıkmaktadır. Projenin okul öncesi çocuklara odaklanması, çalışmamda, çoklu zeka kuramını temel olarak almamın nedenlerinden olmaktadır. Feldman spektrum yaklaşımını mantıksal ve matematiksel becerilere kuramsal olarak bakmak yerine, bilişsel yaratıcılıkla sonuçlanabilecek yetileri inceledik, bir dizi cümleyi tekrar etme yetisini incelemek yerine, çocuğun bir hikayeyi anlatma ve deneyimi tarifleme yeteneğine baktık şeklinde açıklamaktadır. Spektrum yaklaşımının uygulanmasında sınıfta çocuklar her türlü zekayı harekete geçiren zengin materyallerle çevrelenmektedir. Fakat materyallerden etiketlenerek zekalar doğrudan uyarılmaya çalışılmamaktadır. Spektrum projesinde incelenen bilişsel yetenek alanları; Sayılar, bilim, müzik, dil, görsel sanatlar, hareket, sosyal alanlar şeklinde sıralanmaktadır. Görsel sanatlarda sanatsal faaliyet örnekleri; çizgi, şekil, renk, mekan, ayrıntı, temsil ve tasarımı kapsayan ölçütlere göre yılda iki kez gözden geçirilip ve değerlendirme şeklinde yapılmaktadır. Bu çalışma alanlarında amaç, çocukları en güçlü oldukları alanda dahi yapmak değil, her çocuğun kendine özgü olduğunu vurgulamaktır. Çocuğu tanımanın yanı sıra onun güçlü ve zayıf yönlerine uygun deneyimler, öneriler almak da hedeflenmektedir.

2.3.2. Çoklu zeka kuramı; görsel-uzamsal zeka alanı

Gardner, zekayı; “bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürüne şekil verme ya da problem çözme yeteneği”olarak tanımlamaktadır. Bir özelliğin zeka olabilmesi için dört ölçüte cevap verebilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. “Bunlar; Bir dizi sembole sahip olması, kültürel yapıda değeri olması, aracılığıyla mal ve hizmet üretebilmesi ve içinde problem çözebilmesi şeklinde sıralanmaktadır” (Demirel, 2002, s. 15).

“Görsel zeka (Spatial Intelligence); resimler, imgeler, şekiller ve çizgilerle düşünebilme, üç boyutlu nesneleri algılayabilme ve muhakeme etme yeteneğidir” (Gardner, 1993, s. 21).

Görsel zeka alanı gelişmiş öğrenci:

- Renklere karşı çok duyarlıdır,

- grafik, harita, tablo türü materyalleri daha kolay algılar,
- yaşlılarına oranla daha fazla hayal kurar,
- resim yapmayı ve boyamayı sever,
- yap-boz gibi görsel oyunlardan hoşlanır,
- görsel hafızası güçlüdür, daha önce gittiği yerleri hatırlar,
 - bulmaca çözmekten hoşlanır,
 - kitapların öncelikli olarak resimlerini inceler,
 - görselleştirilmiş bilgiyi daha kolay öğrenir,
 - üç boyutlu çalışmalar yapmaktan hoşlanır,
 - daha önce gördüğü nesne ya da olayları zihninde canlandırabilir,
 - çevresindeki görselleri daha hızlı algılayabilir,
 - yaşlılarına oranla çizgisel gelişimi daha ileridir,
 - sanatsal etkinliklere karşı duyarlı davranır,
 - kitaplarının, defterlerinin ve diğer malzemelerinin üzerine resimler çizer, bireyin çevresini objektif olarak gözlemlemesi, algılaması ve değerlendirmesi ve bunlara bağlı olarak da dış çevreden edindiği görsel ve uzamsal fikirleri grafiksel olarak sergileme kabiliyetlerini içermektedir (Saban, 2005, s. 8).

Görsel - uzamsal zekaya sahip insanlar; yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim ve desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlı olmaktadır. Dolayısıyla, “görsel-uzamsal zekası güçlü olan kişiler varlıkları, olayları ve olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak, en iyi şekilde öğrenmektedirler” (Saban, 2005, s. 8).

Görsel zeka alanı için hayal gücünün öneminin yadsınamayacağı herkesçe bilinen bir gerçektir. Hala gücü ile beyin hayal edilen zihinsel imgelere anında karşılık vermektedir. Görsel stratejiler geliştirmek, çoklu zeka kuramını sınıfta kullanmak için son derece değerli araçlar olabilmektedir. Çünkü bu tür etkinlikler, sekiz zeka alanını da içermektedir.

Armstrong’a göre eğitimde hayal gücü bir araç ya da motivasyon gücü olarak kullanılmamaktadır ki bunu şu cümlelerle anlatmaktadır;

Okulların çoğu hayal gücü yüksek çocukların bu yeteneklerinin eğitimde kullanılmasına olanak tanımamaktadır. Çünkü öğretmenler, bütün dikkatlerini sayılara, kelimelere ve soyut kavramlar üzerine odaklamakta; imgeleri, resimleri ve metaforları yeterli görmemektedirler. Bu çocukların çoğu normal eğitim düzeninde harcanabilmektedir. Kimse onların bu hünerlerinin farkında değildir ve eğitimde nasıl kullanılacağını bilincinde de değildir (Armstrong, 2000B, s. 100).

Birçok önemli büyük icat da izlenim, görebilme veya hayal gücüyle oluşan anlamayla başlamıştır. Örneğin; Einstein, İzafe Teorisi'ne ışın demetine bindiğini hayal ederek başlamaktadır. Leonardo Da Vinci teknoloji harikası helikopterleri, icat edilmeden yüzlerce yıl önce hayal etmekte ve çizmektedir. “İnsanların çeşitli alanlardaki gayretleri hayallerde elde edilen bilgiler yoluyla ilerlemektedir” (Campbell, Dickinson, 2004, s. 111).

Bu bilgiler ışığında da hayal gücünün dolayısıyla görsel – uzamsal zekanın eğitimde önemli olduğu görülmektedir. “Bunun sonucu olarak görsel sanatlar eğitiminin önemi de giderek daha çok belirginleşmektedir. Çünkü hayal gücü ve yaratıcılığı geliştirmek, görsel sanatlar eğitiminin amaçlarından biridir” (MEB, 2000, s. 5). Ayrıca, çeşitli zeka türleri görsel sanatlar eğitiminde kullanılabilmektedir. Özsoy’a göre; görsel sanatlarla ilgilenen öğrenciler tercihlerini düşünmenin görsel – uzamsal, kinestetik ve içsel tarzıyla sergileyebilirler.

Güçlü görsel – uzamsal zekaya sahip öğrenciler desenler, haritalar ve işaretler yoluyla çok daha iyi anlayabilmektedirler. Bedensel – kinetik zekası güçlü öğrenciler, elleriyle çalışmayı ve dokunarak, hareket ederek ve nesnelerle etkileşime girerek bilgiyi işlemeyi tercih etmektedir. İçsel zekası güçlü olan öğrenciler, kendi ilgilerini ön plana çıkararak, kendi kendilerine yansıtmacı çalışmayı tercih edebilmektedir. Matematiksel - mantıksal zekası güçlü öğrenciler sanat eleştirisi ve estetikle bağlantı kurmayı tercih edebilmektedir (Özsoy, 2003, s. 93).

Bu çalışmada da görsel zeka alanına yönelik öğrenme – öğretme ortamları hazırlanırken amaç; bütün öğrencilerin görsel zekalarını geliştirebileceği ortam ve etkinlikleri onlara sunarken, aynı zamanda görsel zekası güçlü yani bu alanda özel becerilere sahip öğrencilerin yeteneklerini daha ileri düzeye ulaştırmaktır.

2.3.3. Çoklu Zeka Kuramı; görsel - uzamsal zeka ve okul öncesi eğitim

Çalışma kapsamında yapmış olduğum kaynak taramalarında, okul öncesi eğitim programlarına bakıldığında zaman Türk Milli Eğitimi'nin amaçları, okul öncesi eğitimin amaçları ve ilkeleri çoklu zeka kuramının amaç ve temel ilkeleri ile tamamen örtüştüğü sonucuna varılmaktadır. Yaşamın temeli olan ve öğrenme hızının çok yüksek olduğu okul öncesi dönemde her yaş grubunun genel gelişim özelliklerinin

ortak olmasına rağmen her çocuk kendisine özgü bir yapıya sahip olmaktadır. Bu özellik aynı zamanda okul öncesi dönemin çıkış noktası ve temel ilkelerinden olmaktadır.

Normal gelişim gösteren çocuklar çoklu zeka alanlarının tümüne sahip olmakla beraber farklı ortamlarda yaşamını sürdürdüğü için farklı zeka alanları gelişmiş olarak okula başlamaktadır. “Okul öncesi dönemde çocuk her yönüyle gelişim gösterdiği için zeka alanları ile ilgili teşhis koymak yanlıştır. Doğrusu eğitim programlarında tüm zeka alanlarını destekleyici etkinliklere yer vermektir” (Karadağ, 2012, s. 7).

Karadağ Çoklu Zeka Kuramının okul öncesi döneme nasıl uygulanacağına yönelik;

Yapılan çalışmalar da Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve okul öncesi eğitim kurumlarının yönetmeliğine (2002) uygun olarak günlük plan bölümüne amaçlar ve kazanımlar esas alınarak Çoklu Zeka Kuramını öğretmenler günlük planlarında kullanabilirler. Amaçlara ulaşmak için etkinlik seçiminde tüm zeka alanları göz önünde bulundurulmalı ve her etkinlik bir zeka alanını değil birkaç zeka alanını desteklemeli şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca her zeka alanı için uygun öğrenme yöntemlerine dikkat edilmelidir (Karadağ, 2012, s. 10).

şeklinde yapmış olduğu açıklamalar ile yol göstermekte ve uyarılarda bulunmaktadır. Bu açıklamalar benim çalışmamda yer alan görsel zekaya yönelik hazırlamış olduğum etkinliklerin hazırlanma ve uygulama, sonuçların değerlendirilmesi aşamalarında bana yol göstermektedir.

Çoklu zeka alanlarının belirlenmesinde Çoklu Zeka Kuramı her türlü teste karşı olmaktadır. Okul öncesi eğitimde kullanılan çocukları tanıma teknikleriyle öğretmen zeka hakkında ipuçları elde edebilmelidir. “Okul öncesi eğitimde çocukları tanımada en sık kullanılan ve pratik olan teknik “gözlemdir” (Karadağ, 2012, s.8). Her çocuğu, tanıma aşamasında ne kadar başarılı olunursa, onun gereksinimine cevap verebilecek programların hazırlanması ve uygulanması da o kadar başarılı olmaktadır.

Görsel - Uzamsal Zeka genel tanım olarak; boşluğu zihinde canlandırma, üç boyutlu düşünebilme yeteneğidir. Detaylı bir tanımlama yaparsak; Resimlerle, şekillerle düşünebilme, görsel dünyayı algılayabilme, şekil, renk ve dokuları zihin gözöyle

görebilme ve bunları sanatsal forma dönüştürebilme yeteneğidir. Çocuğun psiko-motor becerilerinin gelişmesiyle başlamakta, el, vücut, beyin koordinasyonunun gelişimi, küçük kas gelişimi çalışmalarıyla devam etmekte ve geliştirilebilmektedir.

Görsel - uzamsal zeka alanının ipuçları;

- Görerek, gözleyerek öğrenme,
- Grafik, şekil, resim, harita ve modellere duyarlı olmak
- Dinlediklerinden zihinsel objeler, resimler, hayaller üretmek,
- Çizmek, resim yapmak, boyamak ve modeller oluşturmaktan zevk almak,
- Üç boyutlu ürünler hazırlamaktan hoşlanmak,
- Origami ve maketler hazırlamak, bir objenin farklı açılardan perspektiflerini anlayabilmek, onu zihninde canlandırabilmek.
- Öğrendiği bilgileri somut ve görsel sunuşlara dönüştürebilmek,
- Görsel gösterimleri sevmek şeklinde sıralanabilmektedir.

Alanla ilgili etkinlikler araçlar;

- Akıl haritaları
- Flaş kartlar
- Görsel oyunlar
- Bilgisayar
- Fotoğraflar
- Tepegöz-asetat
- Boyalar
- Artık malzemeler
- Grafikler
- Şemalar
- Kartpostallar
- Resimli Kitaplar
- Modeller
- Gezi-gözlem
- Sanat Etkinlikleri
- Görsellerştirme ve hayal kurma etkinlikleri şeklinde sıralanabilmektedir.

Görsel Uzamsal Zeka 3-6 yaş çocukların eğitimleri için belirlenen amaçlar ve bu amaçlara ulaşmak için kazanılması beklenen davranışlar

Çizelge 2.1. Psikomotor alan

Amaç	2	Farklı büyüklüklerdeki nesnelerle çeşitli hareketler yapabilme
Kazanım	2	Çeşitli nesneleri belli bir mesafedeki amaca atma
	3	Hareket halindeki nesneleri durdurma
	4	Farklı büyüklüklerdeki topu belli bir ritimde zıplatma
Amaç	3	El ve göz koordinasyonu gerektiren hareketleri yapabilme
Kazanım	4	Nesneleri uygun şekilde takma, çıkarma
	5	Küçük kas becerilerini gerektiren bazı araçları kullanma (öz bakım, ev işleri, okul etkinlikleri vb.)
	6	Değişik araçlar kullanarak şekiller çizme
	7	Çeşitli malzemeleri değişik şekillerde kullanma
	8	Nesneleri yeni şekiller oluşturacak biçimde bir araya getirme
	9	Nesneleri değişik malzemelerle bağlama
	10	Değişik malzemeleri istenilen nitelikte kesme
Amaç	6	Küçük kaslarını kullanarak güç gerektiren hareketleri yapabilme
Kazanım	2	Yumuşak materyallere elleriyle şekil verme
	3	Yumuşak materyallere çeşitli nesneleri kullanarak şekil verme

Çizelge 2.2. Sosyal-duygusal alan

Amaç	10	Çevresini estetik bakımdan düzenleyebilme
Kazanım	1	Çevresinde gördüğü rahatsız edici durumları (kirlilik, düzensizlik, dağınıklık) fark etme
	2	Çevresinde gördüğü rahatsız edici durumları kendi estetik görüşüne uygun olarak değiştirme
	3	Çevresini düzenlemede farklı yolları deneme
Amaç	11	Estetik özellikler taşıyan özgün ürünler oluşturabilme
	3	Resim, el işi vb. Sanat etkinliklerinde özgün ürünler yapma
Amaç	12	Çeşitli sanat dallarındaki eserlerin özelliklerini fark edebilme
Kazanım	1	Eserlerin özelliklerini algıladığı şekilde söyleme
	2	Eserlerin özellikleri konusunda kendi görüşlerini söyleme

Çizelge 2.3. Bilişsel alan ve dil alanı

Amaç	1	Gözlem Yapabilme
Kazanım	1	Değişik durumlarda gözlemlediklerini söyleme (boyut, renk, biçim, işlevi koku, ses, tat vb.)
	2	Gözlenen durumlarla ilgili sonuçları söyleme (benzerlikler, farklılıklar, farklı gruplamalar vb.)
Amaç	8	Günlük yaşamda kullanılan belli başlı sembolleri tanıyabilme
Kazanım	1	Gösterilen sembolün anlamını söyleme

	2	Verilen açıklamaya uygun sembolü gösterme (sayı, geometrik şekil, logo, trafik işareti vb.)
Amaç	9	Mekanda konum kavramıyla ilgili verilen yönergeleri uygulayabilme
	1	Nesnenin mekandaki konumunu doğru olarak söyleme (altında, üstünde, yanında, arasında, ortasında, ötesinde, içinde, dışında, sağında, solunda vb.)
	2	Verilen yönergeye uygun olarak kendisini doğru yere yerleştirme
	3	Verilen yönergeye uygun olarak nesneyi doğru yere yerleştirme
	4	Bir bütünün parçalarını doğru yere yerleştirme
Amaç	19	Atatürk'ün Türk toplumu için önemini fark edebilme
Kazanım	1	Atatürk'ün yaptığı işlere örnek verme (Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin İlanı, Kılık Kıyafet Devrimi, Harf Devrimi vb.)

Gardner'in Tanımladığı Zeka Türleri;

- Sözel - Dilsel Zeka (S/D)
- Mantıksal - Matematiksel Zeka (M/M)
- Görsel Uzamsal Zeka (G/U)
- Bedensel - Kinestetik Zeka (B/K)
- Müziksel - Ritmik Zeka (M/R)
- Kişisel - İçsel Zeka (K/İ)
- Kişiler arası - Sosyal Zeka (K/S)
- Doğa Zekası (D)

Gardner'e göre zekanın gelişimini destekleyici ve engelleyici çevresel etmenler bulunmaktadır. Bu etmenler;

- Kaynaklara ulaşma şansı
- Tarihsel, kültürel faktörler
- Coğrafi faktörler
- Ailesel faktörler
- Durumsal faktörler şeklinde açıklamaktadır.

Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka alanı kazanımlara yönelik etkinlik örnekleri

Kavramlar: Boyut, hız, hareket, mekan

Psikomotor Alan Etkinliği: Amaç 2, Kazanım 3

Etkinlik: Oyun

Öğrenme Süreci:

- Çocuklar ele tutuşup halka oluşturur (B/K).
- Ortaya bir ebe seçilir (K/S).
- Çocuklar ellerindeki bez topu birbirlerine aşağıdan, yukarıdan atarlar.
- Ebe olan çocuk topu yakalamaya çalışır (B/K).
- Masalara konulan çeşitli malzemelerle, farklı büyüklükte topar yapılır.
- Yapılan toparlarla zemin üzerinde resim, şekil çalışmaları yapılır.

Kavramlar: Mekan, renk, şekil, kolay-zor, benzer-farklı, eski-yeni.

Sosyal-duygusal alan etkinliği: Amaç 11, Kazanım 3

Etkinlik: Serbest zaman

Öğrenme Süreci:

- Öğretmen masalara beyaz penye tişörtler, bunları süslemek için boya, parlak nesneler, renkli kurdeleler, rafyalar, v.b. koyar.
- “Şimdi isteyen bu tişörtleri boya ile çeşitli baskılarla, el izleriyle, fırça darbeleriyle, damlatmayla v.b. desenler yaparak süsleyebilir. İsteyenler de kurdeleler, parlak kağıtlar yapıştırarak süsleyebilir” der (B/K).
- Çocukların çalışmalarını hem konuşarak, hem de gerektiğinde yardım ederek destekler (S/D).

Kavramlar: Boyut, renk, duyu, miktar

Bilişsel-dil alanı etkinliği: Amaç 1, Kazanım 1,2

Etkinlik: Gezi-gözlem

Öğrenme Süreci:

- Çiçek serasına bir gezi düzenlenir (B/K).
- Buradaki çiçeklerin isimleri tanıtılır, renkleri gruplandırılır, kokulu, kokusuz olanlar ayırt edilir, boyları ölçülür, yapraklarının biçimlerindeki farklılıklar konuşulur, büyük taçlı çiçeklerin yapıları incelenir (M/M).
- Gezi dönüşü çocuklar gruplara ayrılarak serada gördükleri çiçekleri boyalarla, hamur veya çamurla, artık malzemelerle çalışırlar (B/K).
- Çalışmanın bitiminde yapılan çiçekler bir masada toplanır, sonra çocuklarla birlikte benzer olanları, farklı olanları, isimlerine, renklerine, boylarına, biçimlerine göre ayırt edilerek gruplandırılır.
- Kavramlar: Mekan, sayı, renk, şekil
- Bilişsel-dil alanı etkinliği: Amaç 8, Kazanım 1,2
- Etkinlik: Taklit oyunları
- Öğrenme Süreci
- İlk yardım, telefon, tamirhane, akaryakıt istasyonu, lokanta, kamp yeri, hastane, wc, orman, v.b. gibi sembolleri öğretmen hazırlayarak sınıf panosuna asar. Çocuklar ile birlikte bu semboller üzerine konuşulur (S/D).
- Bu sembolleri okul bahçesinde çeşitli yerlere asar (B/K).
- Çocuklara “Siz şimdi yabancı ülkelerden gelmiş turistlersiniz. Bu sembolleri kullanarak şehri dolaşabilirsiniz, ihtiyaçlarınızı giderebilirsiniz, aradığınız yeri bulabilirsiniz” der. İsteyen yürüyerek, isteyen arabasıyla taklidi oyunlarla şehri dolaşır.
- Sonra çocuklarla sembolleri görünce ne yaptıkları, sembolü hatırlayıp hatırlamadıkları, hangi tabelanın ne renk olduğu, şekli gibi sorularla sohbet edilir (S/D) (Karadağ, 2012 s. 94-102).

2.3.4. Çoklu Zeka Kuramı görsel-uzamsal zeka alanı için öğretim stratejileri

Çoklu Zeka Teorisi tek başına hiçbir öğrenim stratejisinin her zaman uygun olmayacağını savunmaktadır. “Bütün çocukların sekiz zeka alanındaki eğilimleri farklı olduğundan, belli bir öğretim stratejisi bir grup öğrenci için çok başarılı olurken başka bir grup öğrenci için başarısız olabilmektedir. Öğrenciler arasındaki

bireysel farklılıklar nedeniyle öğretmenlerin öğretim süresince yöntem zenginliğine gitmeleri kaçınılmazdır” (Saban, 2005, s. 105).

“Görsel-uzamsal zeka, bireyin kendi zihnindeki veya dış dünyadaki imgelere resimsel (örneğin, fotoğraf, slayt, film, çizim veya grafik yoluyla) bir tepkide bulunmasıdır” (Saban, 2005, s. 116). Araştırmada yer alan saha çalışması da görsel-uzamsal zeka öğretim stratejilerine bir örnek oluşturmaktadır. Tarih öncesi insanların mağara çizim örnekleri, görsel uzamsal zekaya dayalı öğrenmenin insanlar için çok uzun zamandan beri hep önemli olduğunun iyi bir kanıtıdır. Ne yazık ki, günümüz okullarının bir çoğunda bir bilginin öğrencilere görsel yolla sunulması, o bilginin yazı tahtasına yazılmasından öteye gidememektedir. Bu bağlamda “öğrencilerin görsel uzamsal zekalarını aktif kılan öğretim stratejileri arasında aşağıdakiler sıralanabilir:

- Zihinde Canlandırma,
- Renklendirme,
- Görsel metaforlar,
- Zihin haritaları,
- Grafiksel semboller şeklinde sıralanabilmektedir” (Saban, 2005, s.117).

Zihinde canlandırma

Öğrencilerin okudukları kitaplar ve dinledikleri sunularla ilgili materyalleri resim, imge ve grafiklere dönüştürmenin en kolay yollarında birisi onlardan bir süreliğine gözlerini kapatıp öğrendiklerini zihinlerinde canladıklarını istenmektir. Bu stratejinin uygulanması, çocukların kendi zihnindeki yazı tahtasını kendi bakış açılarıyla oluşturmalarını sağlar. Çocuklardan belli bir bilgi setini hatırlamaları istendiğinde de, onların sadece kendi kişisel yazı tahtalarını geri çağırıp üstünde yazılanları görmeleri yeterli olabilmektedir.

Renklendirme

Yüksek düzeyde görsel uzamsal öğrenciler, renge karşı aşırı hassas ve duyarlıdır. Rengi sınıfta bir öğrenme aracı olarak kullanmanın birçok yaratıcı yolu bulunmaktadır. Öğretmen öğrencilerden ödevlerini ve diğer çalışmalarını

raporlaştırırken farklı renkteki kalemli ve kağıtları kullanmalarını isteyebilmektedir.. İlişkiler, kategoriler, kurallar vurgulanmak için kullanılabilir.

Görsel metaforlar

Görsel metafor bir fikri, bir düşünceyi görsel bir imgeyle benzerlik kurarak açıklamaya çalışır. Örneğin Fen bilgisi dersinde öğretmenin vücudumuzdaki en önemli organlar belli hayvanlar olsaydı, sizce hangi organlarımız hangi hayvanları temsil edebilirdi? Neden? gibi sorular ile çocuğun kendi metaforlarını geliştirmesine yardımcı olabilmektedir.

Zihin haritaları

Bilindiği gibi haritalar hayatımızın en temel rehberleridir. Haritaları; yol haritaları, dünya haritaları, metro diyagramları, müze ve park haritaları, hava durumu haritaları, hayal ürünü olan define haritaları şeklinde sıralayabilmekteyiz. Coğrafik bilgilerin harita üzerine aktarılmasıyla dağlar, ovalar, nehirler arasındaki ilişkilerin farklı yansımalarını görmek mümkün olmaktadır. Aynı şekilde zihin haritaları farklı kavram ve fikirler arasındaki ilişkileri oluşturmak ve temsil etmek için kullanılmaktadır (Hyerle, 1996, s.y).

Grafik semboller

Grafikler, bilgileri ve sayısal verileri görselleştirerek veriler arasındaki belli ilişkilerin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Örneğin öğretmenin bir hikayenin konusunu veya tarihsel bir olayı bir zaman çizgisi ile görselleştirmesi, bu olayları sembolize eden resimler ve çizimler kullanması gibi örnekler verebiliriz.

2.3.5. Okul öncesi eğitim programları ve çoklu zeka

Okul öncesi eğitim programlarına bakıldığında zaman Türk Milli Eğitimi'nin amaçlarının yanı sıra, okul öncesi eğitimin amaçları ve temel ilkeleri Çoklu Zeka Kuramı ile tamamen örtüşmektedir.

Yaşamın temeli olan ve öğrenme hızının çok yüksek olduğu okul öncesi dönemde her yaş grubunun genel gelişim özelliklerinin ortak olmasına rağmen, her çocuk kendisine özgü bir yapıya sahiptir. Okul öncesi eğitimin çıkış noktası ve temel ilkelerinden biriside budur. Normal gelişim gösteren çocuklar, çoklu zeka alanlarının tümüne sahip olmakla beraber farklı ortamlarda yaşamlarını sürdürdükleri için farklı zeka alanlarında gelişmiş olarak okula başlamaktadırlar.

Okul öncesi yıllarda çocuk her yönüyle hızlı bir gelişim gösterdiği için zeka alanlarıyla ilgili teşhis koymak yanlış olmaktadır. Çocuk gelişim uzmanı Asiye Karadağ kitabında doğrusunun eğitim programlarında tüm zeka alanlarını destekleyici etkinliklere yer vermek olacağını vurgulamaktadır. Her çocuğun öğrenme yöntemi teşhis edilebilmektedir. Görerek, dokunarak, işiterek, yaşantılı deneyleri kazanarak öğrenme yöntemlerinden hangisine eğilimli olduğu izlenmeli, hangi yöntemle kolay öğreniyorsa o yöntemi kullanarak öğrenmesi kolaylaştırılmalıdır.

Asiye Karadağ “Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ve özel okul öncesi eğitim kurumlarının yönetmeliğine (2002) uygun olarak günlük plan bölümünde yer alan amaçlar ve kazanılması beklenen davranışlar esas alınarak Çoklu Zeka Kuramını öğretmenlerin programlarında kullanabilceğini belirtmektedir” (Karadağ, 2012, s.7). Ben de tez çalışmamda, okul öncesi eğitim yönetmeliğinde yer alan amaç ve kazanımları esas alarak çoklu zeka kuramı, görsel uzamsal zeka alanı temelinde ön çalışma ve araştırma çalışması yapmaktayım.

2.3.6. Okul öncesi eğitim programları görsel-uzamsal zeka ve etkinlikleri

Görsel zeka; boşluğu zihinde canlandırma , üç boyutlu düşünebilme yeteneği şeklinde tanımlanmaktadır. “Aynı zamanda, resim ve şekillerle düşünebilme, renk ve dokuları zihin gözleriyle görebilme ve bunları sanatsal formlara dönüştürebilme yeteneğidir. Psiko-motor becerilerin gelişmesiyle başlar, el, vücut, beyin koorsinasyonunun gelişimi, küçük kas gelişimi çalışmalarıyla geliştirilebilmektedir” (Karadağ, 2012, s. 91).

Görsel-uzamsal zeka alanının ipuçları

- Görerek, gözleyerek öğrenir,
- Grafik, resim, şekil, harita ve modellere duyarlıdır,
- Dinlediklerinden zihinsel objeler, resimler, hayaller üretir,
- Çizmek, resim yapmak, boya yapmak, modeller oluşturmaktan zevk alır,
- Üç boyutlu ürünler hazırlamaktan hoşlanır,
- Origami ve maketler hazırlar, bir objenin farklı açılardan perspektiflerini anlayabilir, onu zihninde canlandırabilir,
- Öğrendiği bilgileri somut ve görsel sunuşlara dönüştürebilir,
- Görsel gösterimler ilgisini çekmektedir.

Görsel uzamsal zeka alanıyla ilgili etkinlikler ve araçlar

Görsel uzamsal zeka alanına yönelik olarak yapılan etkinliklerde aşağıda sıralanan materyaller kullanılabilir. Bende yapmış olduğum ön çalışmadaki etkinliklerin her birinde aşağıda yer alan materyallerin bir veya bir kaçını kullanmak şeklinde çalışmayı gerçekleştirmekteyim.

- Akıl haritaları
- Flaş kartlar
- Görsel oyunlar
- Bilgisayar
- Fotoğraflar
- Tepegöz, asetat
- Boyalar
- Artık malzemeler
- Grafikler
- Şemalar
- Kartpostallar
- Bloklar
- Resimli Kitaplar
- Modeller
- Gezi - gözlem

- Sanat etkinlikleri
- Görselleştirme ve hayal kurma etkinlikleri

Çalışma sırasında etkinliğe yönelik olarak ne kadar etkili ve çok materyal kullanılır ise çalışma, çocukların ilgisini o kadar çok çekmekte ve odaklanmalarını da bir o kadar arttırdığı gözlemlenmektedir.

3. YÖNTEM

Okul öncesi eğitiminde kavramları ve sözcükleri öğretmede kullanılan grafiksel öğelerin tasarlanması sürecinde göz önünde bulundurulacak ölçütlerin üzerine yapılandırıldığı esasların saptanmasına ilişkin bir çalışma yürütülmesi, araştırmanın temel hedefini oluşturmaktadır. Bu hedef ışığında, söz konusu görsel öğelerin sunumuna yönelik yaygın yaklaşımların saptanması amacıyla yürütülen ön araştırmayla elde edilen verilerin ve çocuk gelişiminde görsel algı üzerine odaklanmış 4 uzmanın yönlendirmesi doğrultusunda tasarlanan görsel öğeler, odak grup çalışması ile bir grup okul öncesi çocuğa uygulanmıştır. Bu çalışma kapsamında okul öncesi eğitimde eğitimciler ve pedagoglar tarafından belirlenen Türk Milli Eğitim Sistemi'nin de temel hedefi olan psikomotor, sosyal duyuşsal alan, dil alanı, bilişsel alan, öz bakım becerilerine yönelik grafik etkinliklerin oluşturulmasına yönelik çıkarımlar elde edilmesi hedeflenmektedir. Bunun için öncelikle yapılan Çoklu Zeka Kuramı ön araştırma çalışması ile grafik materyalin belirlenmesi, bu materyalin hangi esaslara dayanacağı ve hangi kazanımları geliştireceğine yönelik çalışmaların yapılması esasına yönelik olarak çalışılmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma öncelikle odak grup ile yürütülen alan çalışması ile başlamaktadır. Odak grup ile yürütülen alan çalışması kapsamında uygulanan grafik materyalin belirli ölçütlerin üzerine yapılandırılması için belirlenecek esasların saptanması amacıyla bir ön araştırma çalışması yapılmıştır. Bu ön araştırma çalışması, Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka etkinlikleri temelinde şekillenmektedir. Tez çalışması, ön araştırma çalışması dahilinde tarama modelinde betimsel bir çalışma olmaktadır. Araştırmada yer alan veriler, döküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilmektedir. “Döküman analizi yöntemi (incelemesi), araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini kapsayan bir tekniktir” (Yıldırım ve Şimşek, 2004, s.187-188). Ön araştırma ve odak grup çalışması süresince, döküman analizi, uygulama ve gözlem yöntemleri kullanılmaktadır.

Odak grup ile yürütülen alan çalışması kapsamında; bir okul öncesi eğitim uzmanı ve bir grafik tasarım uzmanı tarafından, Çoklu Zeka Kuramı ön araştırmasında yer alan görsel-uzamsal zeka etkinlikleri temel alınarak, deneklere uygulanacak grafik tabanlı çalışmalar ile sistemli çıkarımlarda bulunulması amaçlanmaktadır. Çalışmada okul öncesi çocuklar ile birlikte gerçekleştirilen grafik tasarım çalışmaları yoluyla; bir ürün ortaya koyma becerisinin, denek çocukların ilgisini ne ölçüde çektiği, gözleme dayalı olarak sorgulanmaktadır. Bu yöntem ile okul öncesi döneme yönelik olarak hazırlanan grafik tasarım çalışmalarına örnek niteliği taşıyacak bir modele ilişkin esasların ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışma ile ortaya konulacak esaslar bütünü, dizgesi ile; görsel uzamsal zeka etkinliklerinde uygulanan grafik tabanlı çalışmaların, okul öncesi eğitim gören çocukların görsel algılarının geliştirilmesine, tasarlama ve tasarıma ilişkin farkındalığın artırılması yönünde oluşturulabilecek bir grafik tasarım etkinliğinin alt yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Odak grup ile yürütülen alan çalışması; Ankara Ümitköy’de bulunan özel bir kreşte okul öncesi eğitim döneminde bulunan bir grup çocuk üzerinde gözleme dayalı olarak yürütülmüştür. Çoklu Zeka Kuramı’nda yer alan görsel-uzamsal zeka etkinlikleri temel alınarak, yürütülen bilimsel bir ön araştırma niteliğindeki grafik tabanlı çalışmaların uygulanabilirliği, okul öncesi eğitim alanına nasıl bir katkı sağladığını göstermek öncelikli hedef olmak üzere; grafik tasarım eğitimi ve okul öncesi eğitim alanına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Tez çalışması, Çoklu Zeka Kuramı ön araştırma çalışması dahilinde tarama modelinde betimsel bir çalışma olmaktadır. Bu doğrultuda ön araştırma kapsamında okul öncesi eğitim dönemi Türkiye ve Dünya ölçeğinde, çalışma konusu kapsamında öncelikli makaleler, tezler, alan kitapları olmak üzere döküman incelemesi yapılmıştır.

Yapılan döküman incelemeleri sonucunda, MEB Okul Öncesi Eğitim Programı’nda yer alan görsel malzemenin yalın, açık ve anlaşılır biçimde çözümlenmiş olması, çocukların kavramları öğrenmelerinde ve düşüncelerinin açıklık kazanmasında etkili olması, çalışmada öncelikli olarak temel alınan bir ilke olmaktadır. Bu yaklaşıma göre, kavram öğretmeye yönelik olarak oluşturulacak görsel çalışmaların, çocuğun

yaşına, gelişim özelliklerine, ilgi ve gereksinimlerine uygun olması ve hayal dünyasını geliştirecek özellikleri taşıması gerekmektedir. Çoklu Zeka Kuramı temelinde, ön araştırma çalışması ve odak grup ile yürütülen alan çalışması yapılırken, araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak ortaya konulacak olan görüşler, çıkarımlar ve değerlendirmeler, MEB Okul Öncesi Eğitim Programı temel ilkeleri esas alınarak yapılmaktadır.

Yürütülen Çoklu Zeka Kuramı temellinde yapılmış olan ön araştırma çalışması kapsamında, MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer alan bilişsel ve görsel kazanımları geliştirmeye yönelik olarak verilen etkinlik yöntem ve örnekleri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda bilim ve teknolojinin kesintisiz değişimine koşut olarak, her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da sürdürülebilir bir güncellenme süreci gözlemlenmektedir. Günümüzde 'öğretme' kavramından çok 'öğrenme' kavramı önem kazanmış olup; bu anlayış doğrultusunda bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve bilgiyi üretme gibi ihtiyaç duyulan temel becerilerin bireylere kazandırılması ve bu becerilerin yaşam boyu sürdürülebilmesi hususunda mevcut eğitim yaklaşımında MEB, birey ve toplum ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak tekrar analiz edilmiş ve mevcut görsel etkinlikleri geliştirilmeye veya yenilenmeye gidilmesi gerekliliğini gösteren bir uygulama çalışması olması hedeflenmektedir. Bu sebeple grafik tabanlı görsel etkinlik çalışmalarının hazırlanma sürecinde de benzer anlayıştan yola çıkılmış ve programın temel felsefesine 'Çoklu Zeka Kuramı Görsel-Uzamsal Zeka Etkinlikleri' kaynaklık etmektedir.

2011 yılında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi araştırma görevlileri tarafından yapılan 'Çoklu Zeka Teorisi Temelli Çalışmaların Değerlendirilmesi Türkiye Örneği' araştırma çalışmasında; Çoklu Zeka Kuramı ile ilgili veri toplama araçlarının kullanım amaçları incelendiğinde, bu araçların en çok (48) zeka alanları profilini belirleme amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Bunu, zeka alanı profiline göre sınıf içi etkinlikleri düzenleme (13), zeka alanlarının bazı değişkenlerle olan ilişkisini belirleme (13), çoklu zeka alanlarındaki gelişimi/değişimi belirleme (12) amaçlarının izlediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ile Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka alanı profiline göre sınıf içi etkinliklerin düzenlenebildiği, haftada 2-3 saat arasında

uygulanan etkinlik çalışması ile çoklu zeka alanlarındaki gelişim ve değişim gözlenmiştir.

Bu çalışma ile okul öncesi eğitim döneminde çocukların kavramları öğrenmelerinde ve düşüncelerinin açıklık kazanmasında etkili olacak görsel malzemenin yalın, açık ve anlaşılır biçimde çözümlenmiş olması amacına yönelik olarak döküman analizi yöntemine başvurulmaktadır. Bu süreçte yürütülen gözlemlerin tanımlama ve betimleme amacına yönelik olması, söz konusu araştırmaya betimsel nitelik kazandırmaktadır. Yapılan çalışma da okul öncesi bir grup öğrenciyle yapılan görsel uzamsal zeka kuramının rehberlik ettiği grafik çalışmalar, uygulamaları, sonuçları şeklinde yer almaktadır. Çalışma çıkan sonuçlar, yapılan grafik çalışmaların ve verilen grafik eğitiminin faydaları üzerine betimsel açıklamalar yapılması şeklinde tamamlanmaktadır.

Çoklu Zeka Kuramı tez çalışmasına yönelik yapılan bir ön araştırma çalışmasıdır. Metnin devam eden bölümlerinde Çoklu Zeka Kuramı ön araştırma çalışması; “ÇZK” kısaltması ile yer alacaktır. Yapılan döküman incelemeleri(analizleri) derslerde “ÇZK’ya dayalı etkinliklerin kullanılmasının, öğrencilerin öğrenmeleri için farklı yollar sağladığı, öğrencilerin verilen bilgiyi pasif alıcı konumdan kurtarıp, öğrenmenin içine dahil ettiği, öğrencilerin öğrenmeleri ile ilgili tercihlerinin olması anlamına geldiği, bunun da öğrenci performansını ve başarısını arttırdığı belirtilmektedir” (Reidel, Tomaszewski ve Weaver, 2003; Hubbard ve Newel, 1999).

Bu görüşler ışığında uygulanan grafik çalışmalarda, ÇZK’da yer alan görsel-uzamsal zeka etkinliklerinden; hikaye ya da notları renklerle kodlama, fikirleri tablo haline getirme, konuşulan ya da okunan şeyin resmini yapma, hikayeyi resimleme, konuyu içeren veya açıklayan resimler bulmak, değişik renklerle yazıların altlarının çizilmesi, kavram ve zihin haritası yapma, hikayedeki olayların zaman çizelgesi veya grafikleri oluşturma, tablo, harita ve şekil inceleme, resimlerden faydalanarak tahminlerde bulunma, fotoğraf albümü yapma, duvar resimleri tasarlama. poster hazırlama, reklam veya ilan hazırlama etkinlikleri grafik tasarım disiplini içerisinde gerçekleştirilmektedir. Etkinlik sırasında ÇZK’nın Bedensel-Kinestetik Zekâ, sosyal zeka, öze dönük içsel zeka etkinliklerinden de faydalanılmaktadır.

Sınıf modeli olarak; Okul öncesi eğitim uzmanı ve grafik tasarım uzmanı tarafından görsel uzamsal zeka öğretim araçları ile çalışma planı hazırlanmaktadır. Bu plan dahilinde görsel uzamsal zeka çalışmaları bütün sınıfa uygulanmaktadır. Bu modele göre bütün sınıf aynı anda tek bir zeka alanına yönelik çalışma yapabilmenin yanında bireysel birer çalışma ortaya çıkarmaktadırlar. Etkinlik çalışmalarındaki grafik materyalin hazırlanması sürecinde temelde ÇZK’da yer alan Görsel-uzamsal zeka etkinliklerinin hazırlanmasında temel alınan planlama soruları; Görselleri hayal etmeyi nasıl yaparım? Resim, renk, yazı, grafik ve görselleri nasıl kullanabilirim? gibi sorulardan faydalanılmaktadır.

ÇZK’ya dayalı öğretim stratejileri ve özellikleri içerisinde görsel uzamsal zeka alanı şu şekilde açıklanmaktadır:

Zihinde Canlandırma: Belirli kavram ya da olayları zihinlerinde canlandırmaları sağlanır. Böylece hatırlamak istedikleri şeyi zihinlerine kaydetmiş, olacaklardır.

Renklendirme: Renkli kalemle ya da tebeşirler kullanarak öğrencilerin dikkatini çekmeyi sağlayabilir. Öğrencilerden de renkli kalem kullanmaları istenebilir.

Görsel Metafor: Gözle görünmeyen veya o anda ders ortamında olması mümkün olmayan olayları açıklamak için kullanılabilir. Öğrenciler konuyu o konu ile ilgili daha önceki bilgileri ile ilişkilendirirler.

Zihin Haritaları: Kavramlar arası ilişkileri, etkileşimleri görmemizi sağlar. Belli bir konuya ilişkin olarak, öğrenciler tarafından geliştirilen ilişkilerin zihinsel modelleridir.

Grafik Semboller. Öğretilen kavramların grafik veya sembollerle gösterilmesidir. Bilgileri ve sayısal verileri görselleştirdiğinden onların anlaşılmasını kolaylaştırır (Özden, 2003, s. 124).

Yapılan pilot çalışmada, ön araştırma sonucunda grafik materyalleri vermede en etkili öğretim stratejisi olarak Çoklu Zeka Kuramı (ÇZK) görsel-uzamsal zeka alanı temel alınmıştır. Görsel uzamsal zeka etkinliklerinde yer alan; zihinde canlandırma, renklendirme, görsel metafor, zihin haritaları, grafiksel semboller pilot çalışmada öğretim stratejisi olarak esas alınmıştır.

Özel bir kreşte okul öncesi dönem çocuklarına yönelik verilen görsel uzamsal zeka etkinliklerinin, grafik materyallerle, grafik tasarım uzmanının eşliğinde verilmesi, bir sonraki aşamada yürütülecek yöntemsel çalışmaya grafik materyallerin uygulanabilirliğinin ve çalışmalar temel alınarak bir ürün ortaya koymaya katkı

sağlayacak çıkarımların elde edilmesi amacıyla odak grup ile alan çalışılması yürütülmüştür. Bu amaçla bir grup okul öncesi eğitim çağında olan çocuk ile okul öncesi eğitim uzmanları, grafik tasarım uzmanı tarafından, yarım dönem (16 hafta) gibi bir süre dahilinde grafik tasarım çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışmada ilan, ambalaj, afiş, sayfa tasarımı, üç boyutlu tasarım, takvim tasarımı grafik materyal verilerek çocuklarda tasarlama sürecini yaşama ve ortaya bir ürün çıkarma deneyimini yaşamaları “Çoklu Zeka Kuramı görsel-uzamsal zeka etkinlikleri” temelinde yukarıda belirtilen amaçlar ve hedefler doğrultusunda sağlanmaya çalışılmıştır.

Döküman analizi

Çalışma konusu kapsamında dünyada ve türkiyede uygulanan okul öncesi dönem eğitim yaklaşımları, çocuklara görsel materyalin verilme biçimleri, grafik tasarım eğitimi, okul öncesinde kullanılan görsel materyaller ve verilme biçimleri ile ilgili yazılı, interaktif, görsel malzemeler incelenmiştir.

Yapılan döküman incelemesinde Gardner’ın Çoklu Zeka Kuramı’nda kullanılan görsel uzamsal zeka etkinliklerini; hikaye ya da notları renklerle kodlama, fikirleri tablo haline getirme, konuşulan ya da okunan şeyin resmini yapma, hikayenin resmini çizme, konuyla ilişkili ya da konuyu açıklayan resimler bulma, farklı renklerle yazıların altlarının çizimi, zihin haritası veya kavram haritası yapma, hikayedeki olayları sıralayan zaman çizelgesi ya da grafikleri çizme, harita, tablo ve şekil inceleme, resimlerden yararlanarak tahminde bulunma, fotoğraf albümü yapma, duvar resimleri tasarlama, poster hazırlama, reklam veya ilan hazırlama çalışmalarını içerdiği gerçeği ile karşılaşılmıştır.

Belirlenmiş odak grup ile birlikte yürütülen alan çalışması, bir sonraki aşamada uygulanması planlanan, grafik tasarım etkinlik paketinin oluşturulmasına yönelik yöntemsel çalışmaya ‘Çoklu Zeka Kuramı ön araştırma modeli’ temel alınarak ortaya konulan esaslar dahilinde uygulanan çalışmalar ışığında bir model olması amacına yönelik olarak tasarlanmış ve yürütülmüştür.

Araştırmanın türü

Bu çalışma türüne göre incelendiğinde nitel araştırma özelliklerini içermektedir. Gözlem, görüşme ve döküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanılabileceği, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlenebileceği bir araştırma türü olarak tanımlanmaktadır. Araştırma çalışmasında; gözlem ortamının grafik tasarım etkinlikleri için kullanılacak materyaller ile hazırlanması bakımından denetimli gözlem ortamında yapılmaktadır. Araştırmada yer alan uygulama(pilot) çalışması belirli zaman dilimlerinde; haftada 1 gün 2 saat olmak üzere araştırmacının da grafik tasarım uzmanı katılımı ile yapılmaktadır. Bu anlamda araştırma çalışması katılımcı, denetimli, aralıklı gözleme dayalı bir çalışma olmaktadır.

Bu çalışma okul öncesi dönem Çoklu Zeka Kuramı temelinde yapılan grafik tasarım etkinliklerinin ne olduğunu göstermekle ve sonraki yapılacak çalışmalar için denence üretmeye yönelik öngörü sağlaması bağlamında betimsel bir çalışma olmaktadır. Yapılan gözlemler, çoklu zeka kuramında yer alan başta görsel uzamsal zeka alanı ve diğer zeka alanlarına yönelik amaç ve kazanımlar ile nesnelleştirilmeye yani ölçülmeye çalışılmaktadır. Fakat çalışma sonuçların herhangi bir karşılaştırma yapılmadan sadece sonuçların rapor edilmesiyle de betimsel bir çalışma olarak adlandırılabilinmektedir. Çalışma kapsamında çocuklarla yapılan çalışmalarda alınan sonuçlar rapor edilme yöntemiyle çalışma tamamlanmaktadır. Araştırmada betimleme çalışmalarında genellikle kullanılan tarama yöntemi dışında çalışmada, gözlem/görüşme teknikleri, Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka grafik çalışma ölçekleri kullanılmaktadır. Çalışma dahil olduğu alanlara; Okul öncesi dönem görsel eğitim, Çoklu Zeka Kuramı temelinde görsel eğitim, grafik tasarım'a yönelik tezlerin, makalelerin taranması, incelenmesi bakımından da hem betimsel hemde nitel araştırma grubuna girmektedir.

Araştırma amacı doğrultusunda, okul öncesi eğitiminde kullanılan görsel dil “Nasıl geliştirilebilir” sorusuna yanıt aranması, yapılacak sonraki çalışmalara öncelik etmesi amaçlanmaktadır. Araştırma bu yönüyle de nitel araştırma olarak değerlendirilebilmektedir.

Çalışmada kişiler ile yapılan görüşmeler; görüşmenin yapısı bakımından yapılandırılmamış yani; sorulan sorular bir yazılı bir plan dahilinde sorulmamıştır, çalışmanın amacına yönelik olarak bilgi toplamak, derinlemesine sorular sormak şeklinde yapılmaktadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evren ve örneklemini Ankara ili Ümitköy ilçesinde özel ana okulunda yer alan bir grup, okul öncesi eğitim çağındaki (60-72 aylık) çocuklardan oluşmaktadır.

Çalışmanın örneklemini olarak, olasılıksız örneklemin altında yer alan kolaylıkla bulunabileni (ulaşabildiğini) örnekleme yöntemi uygun görünmektedir. Bazı kaynaklarda kolay ulaşılabilir durum örnekleme tanımı ile de yer alan bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız kazandıran bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2004,s. 26). Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu örnekleme yöntemi çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının olmadığı durumlarda kullanılabilir.

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Veri toplama araçları; uzmanlarla karşılıklı olarak yürütülmesi planlanan görüşmeler ve döküman araştırması biçiminde oluşturulmaktadır. Çalışma alanı okul öncesi eğitim programını ve grafik tasarım alanını kapsamaktadır. Okul öncesi dönemi çocukların kavram ve sözcük öğrenmelerine ilişkin kullanılan görseller ile ilgili yayınlanmış güncel ulusal-uluslararası bildirilerin, makalelerin, kitapların, dergilerin, araştırma sonuçlarının incelenmesi, konunun uzmanı eğitimciler ve çocuk gelişim uzmanları (kaynak kişiler) ile görüşülmesi şeklinde yürütülmektedir. Yukarıda sıralanmış olan veri toplama araçlarından elde edilen bulgular değerlendirilip, uygulama çalışmasının temel hareket noktasının oluşturulması planlanmaktadır.

Uzmanlar ile yapılan görüşmeler sonucunda alınan sonuçlarda ortak noktalar belirlenmekte ve tanımlamalar çıkartılmaktadır. Bu tanımlamalardan yola çıkarak ölçme araçları geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Grafik tasarım alanına yönelik olarak literatür taraması yapılarak tarihsel ve evrensel olarak kanıtlanmış grafik materyallerin bilişsel, sosyal, duygusal kazanımları ne derece verdiğine yönelik uzmanlara uygulanmak üzere anketler düzenlemesi hedeflenmektedir.

Denek olarak belirlenen çocuklara uzmanların onayından geçen ‘Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka etkinlikleri’ temel alınarak grafik tasarım etkinlik çalışmalarının uygulanması planlanmaktadır. Bu etkinlik çalışmaları grafik tasarım uzmanı tarafından hazırlanmakta ve okul öncesi eğitimci ile birlikte çocuklara uygulanmaktadır. Pilot çalışmada veri toplama aracı olarak grafik çalışmalar uygulanmaktadır. Okul öncesi çocuklara uygulanacak grafik tasarım etkinliğinde ölçme aracı geliştirilmesi, puanlama sistemleri ve puanlama türleri oluşturulması gerekmektedir. Etkinlik çalışmaları uygulanırken, Gardner’in çoklu zeka kuramında yer alan görsel- uzamsal zeka etkinlikleri esas alınmaktadır. Çalışma sonucunda ortaya çıkan görsel çalışmalar, gözleme dayalı olarak fakat Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka etkinlikleri amaç ve kazanımları dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

Yapılan ön araştırma, pilot çalışma ve döküman analizi ile uyarıcılarda (Okul öncesi çocuklar); görsel-uzamsal zeka etkinliklerinde yer alan grafik tabanlı çalışmalara araç oluşturması hedeflenmektedir. Grafik tasarım uzmanları ve okul öncesi eğitimcilerle birlikte projektif tekniklerin (resim çizdirerek yapılan uygulamaların) değerlendirilmesi yapılmaktadır. Yapılan çalışmalar okul öncesi eğitim uzmanı ve grafik tasarım uzmanı tarafından gözleme dayalı olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmada Çoklu Zeka Kuramı görsel uzamsal zeka etkinliklerinde yer alan kriterlere dayalı mutlak değerlendirmelerin yapılması hedeflenmektedir. Çoklu Zeka Kuramı temelinde oluşturulan grafik tasarım etkinliklerinde uygulanacak materyaller geliştirilirken, çalışmaya yakın ve paralel konularda yapılan araştırma çalışmaları da incelenmiştir. Bu çalışma zekaya ve yaratıcılığa yönelik olduğu için sayısal değerlendirmelerden ise gözlem ile değerlendirme metoduna gidilmektedir. Çalışmayı oluşturan ön çalışma ve araştırma çalışması ile birlikte kapsamlı bir

çalışma yapılması ve bu çalışmanın sonraki aşamada bir ürün ortaya koymak için ön çalışma olması hedeflenmektedir.

Literatür taraması; araştırmada birincil kaynak olarak, çalışmanın sonuç raporu olan makalelerden faydalanılmaktadır. Makalelerin kaynakçası ve başka yayınlara ulaşılması şeklinde bir tarama yapılması amaçlanmaktadır. İkincil kaynak kitaplar olmaktadır. 3.kaynak olarak makale indeksleri; Makalelerin hangi endekste / endekslerde olduklarına bakılması şeklinde yapılmaktadır. Araştırma çalışması, grafik tasarım ve okul öncesi eğitimde sanat ve grafik eğitimi konu alan endekslerin taranması şeklinde oladevam etmektedir. Ulaşılan endekslerin temaları ve amaçlarının neler olduğunun incelenmesi ve neden yer alması gerektiğinin belirtilmesi hedeflenmektedir. Alan endekslerinin ve el kitaplarının incelenmesi şeklinde literatür taramasının tamamlanması planlanmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmaya yönelik olarak toplanan veriler, araştırma problemine çözümler getirecek şekilde yorumlanıp değerlendirilmektedir. Araştırma planında ne tür verilerin hangi teknikle toplandığı, nasıl işlenip yorumlandığı, olası sonuçların nasıl değerlendirildiği ana çizgileri ile belirtilmeye çalışılmaktadır. Yapılan etkinlik çalışmasında elde edilen veriler gözlem yoluyla yorumlanmaktadır.

Ankara'da sosyo kültürel düzeyi yüksek bir bölge olan Ümitköy'de özel bir kreşte okul öncesi eğitim alan 10-15 öğrenci ile birlikte yapılan grafik etkinlik çalışmasının sonuçlarından elde edilen verilerin grafik tasarım etkinliklerinin çocuk gelişimindeki etkileri, çoklu zeka kuramına dayalı etkinliklere katkısı ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

3.5. Tartışma ve Değerlendirme

Ön araştırma, döküman analizine dayalı gerçekleştirilen pilot çalışma ile ; okul öncesi eğitim alanına, grafik tabanlı görsel dil oluşturmaya yönelik bir alt yapı çalışması (ön çalışma, hazırlık çalışması) yapılması amaçlanmaktadır. Yapılan çalışma ile okul öncesi alana çoklu zeka kuramına dayalı görsel uzamsal zeka

etkinliklerinde yer alan grafik tabanlı çalışmaların alanın uzmanlarınca gerçekleştirilmesinin gerekliliği uygulamalı olarak ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

4. ARAŞTIRMANIN UYGULAMA ÇALIŞMASI

4.1. Bir Grup Okul Öncesi Dönem Öğrencisi ile Yapılan Grafik Tasarım Çalışmaları

4.1.1. Kaybolan eşyaları için ilan çalışması özel anaokulu uygulaması

Çalışma konusu: Kaybolan eşyaları için ilan çalışması

Çalışma konusu hazırlanırken çocukların çoklu zeka kuramı görsel-uzamsal zeka alanı öğrenme stratejilerini; zihinde canlandırma, görsel metaforlar, zihin haritaları ve grafik sembolleri çalışma sırasında kullanmasına yönelik temel bir çalışma oluşturulmuştur.

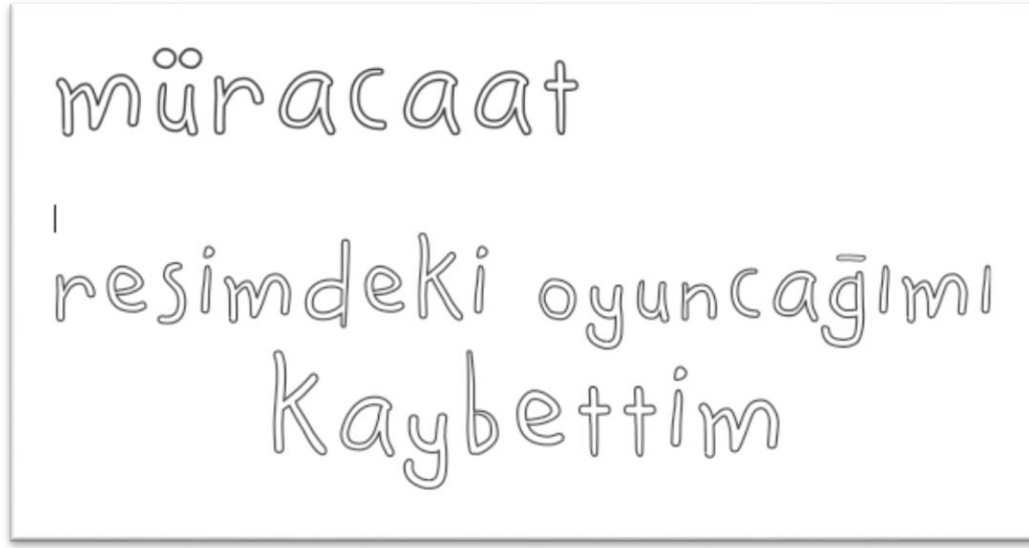
Verilen malzemeler: İlanda kullanılmak üzere, müracaat edecekleri kurumun logosu, adresi ve kaybettiklerini söyleyen slogan ve alt slogan... Aşağıda, söz konusu çalışmalara ilişkin görseller incelenebilir.

Müracaat adresi olarak verilen metin grubu

Ceviz Çocuk Anaokulu Gelişim ve Eğitim Merkezi
Binsen'in Sitesi 91. Sokak No: 23 Ümitköy / Ankara Tel :0312 236 04 00

Resim 4.1. İlanda kullanacağımız logo ve adres metni

Resim 4.2. Tasarım Materyali; İlanda kullanacağımız metin grubu (slogan)

Resim 4.3. İlanını ince uzun düşündü ve sloganını renklendiriyor

Resim 4.4. Oyuncak arabasını kaybetmiş onun için ilan çalışması yapıyor

Resim 4.5. Kaybolan oyuncak askeri için ilan hazırlıyor

Resim 4.6. İlanda slogan ve adresi band şeklinde boyayarak sloganı vurgulamaktadır.

Resim (4.1) ile Resim (4.6) arasında ki görsellerde çocukların kendilerine verilen grafik elemanlarını da kendileri kesip yerleştirip yaratıcılıklarını kullanarak tasarımını yapmakta oldukları görülebilir. Renk, metin, logo, şekillerin kullanımı düzenlenmesini büyük bir ciddiyetle ve hikayelerini anlatarak, hayal dünyalarına bir nevi yolculuk yaparak kaybettikleri oyuncağın onlarda yarattığı üzüntüyü farkında olmadan renklerle yansıtmaktadırlar. Çalışma sürecinde çocukların aralarında *“Okulun duvarına assak bu ilanı oyuncağım bulunur mu?”* diyenler dahi gözlenmiştir. Verilen bu grafik çalışmayı bir amaca yönelik yaptıklarının bilincinde olarak tüm ilgi ve dikkatlerini vererek kaybolan oyuncaklarını bulmak için bir grafik

alışması olan ‘ilan’ hazırlamışlardır. Bu kapsamda çalışmaya katılım gösteren çocuklardan “logoyu yerleştirmezsem, adresi unutursam, nereye arayacaklarını bilemezler” biçiminde ilginç yorumlar geldiği gözlemlenmiştir.

Çocukların grafik alışmaları

Resim 4.7. Çocuklar ilan çalışmalarını hazırlarken bir çalışma anından bir fotoğraf

Resim 4.8. Oyuncak arabasını, kaplumbağasını, ayısını, köpeğini, rmceğini vs. oyuncaklarını kaybeden çocukların hazırladıkları ilan çalışmaları

Çalışmalarda her birinin renk, yazı (slogan), adres metnini kullanım şekilleri yaratıcı ve bizi farklı noktalara götürebilmektedir. Adresi en altta kullanmaları, müracaat yazısını renklendirerek vurgulamaları, sloganı başta büyük ve renkli (kırmızı ve

çarpıcı renklerle), kaybettikleri oyuncaklarını gerçeğine benzetmeye çalışma çabaları, tasarımcıların tasarım yaparken ki kaygılarını akla getirmiştir. Tasarımın “vurgu” ögesini başarılı bir şekilde uyguladıkları görülmüştür. Çalışma alanını kimisi yatay kimisi dikey olarak değerlendirmiştir. Oyunağın şeklini düşünerek, kağıt alanında kaplayacağı alanla örtüştürerek ve son derece mantıklı yaklaşımlarla hareket etmişlerdir. Benim oyunağımın boyu uzundu kağıdı dik kullanmalıyım yada oyunağım büyüktü yatay kullanmalıyım şeklinde yaklaşımlarla sonuca ulaşmışlardır.

Çalışma sonunda hazırlanan ilanlar, çocuklarında istek ve yönlendirmeleriyle, okul bahçelerinde ki ilan için oluşturmuş olduğumuz ipe mandallar ile tutturulmuştur. Herkesin görebileceği şekilde kendi elleriyle ilanlarını asmışlardır. Oyuncaklarının bir gün bulunması dileğiyle o günkü çalışmamızı sonlandırmıştık.

Resim 4.9. Çocuklar tasarladıkları ilanlarını büyük bir heyecan ve özen ile asarken

Resim 4.10. Çocuklar ilanlarını bahçeye astılar

4.1.2. Kaybolan eşyaları için ilan çalışması MEB anasınıfı uygulaması

Çalışma konusu: Kaybolan eşyaları için ilan çalışması

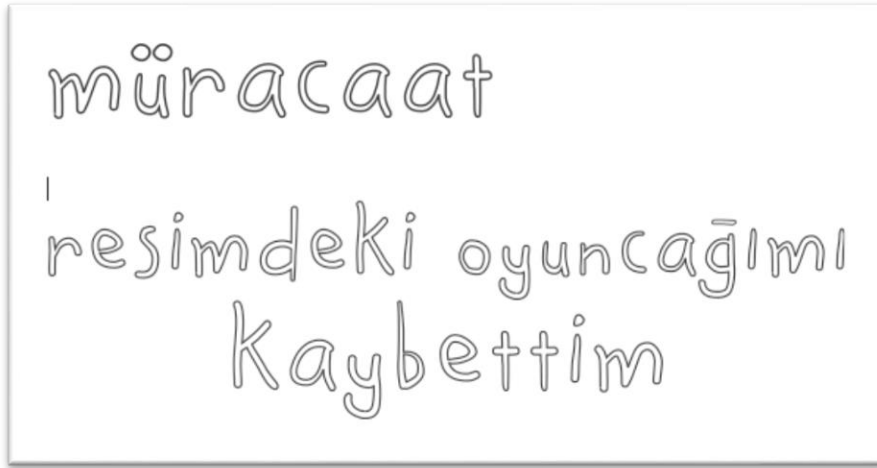
Verilen malzemeler: İlanda kullanılmak üzere, müracaat edecekleri kurumun logosu, adresi ve kaybettiklerini söyleyen slogan ve alt slogan... Aşağıda, söz konusu çalışmalara ilişkin görseller incelenebilir.

Müracaat adresi olarak verilen metin grubu

**Ankara Çankaya Türkkonut İlkokulu
Dodurga Mah. Odabaşı Cad. Türk Konut İlkokulu
Blok No:7 Çankaya / Ankara Telefon: 312 239 22 24**

Resim 4.11. İlanda kullanacağımız logo ve adres metni

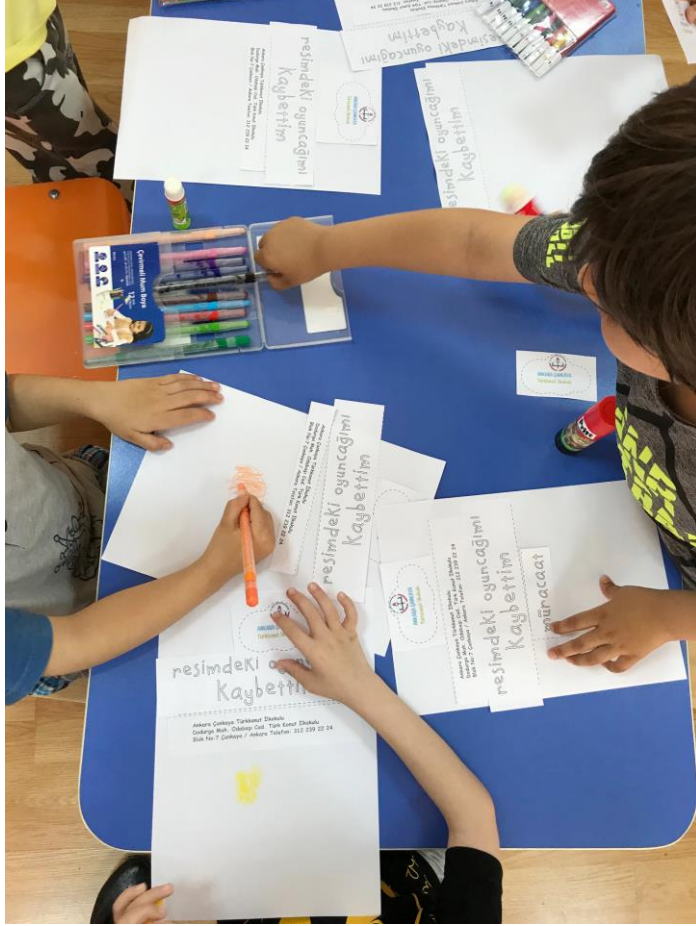
Resim 4.12. Tasarım Materyali; İlanda kullanacağımız metin grubu (slogan)

Resim 4.13. Çocuklar metin gruplarını tasarım alanına yerleştiriyor

Çocuklar çalışmaya verilen tasarım materyallerini; metin gruplarını, logo ve adresi kağıtlarına kendi belirmiş oldukları tasarım düzeniyle yapıştırarak başlamışlardır. Çocuklara çalışma yapılmadan önce ilan tasarımında logo, adres ve metin, görsel yerleştirmesinin ve sıralamanın nasıl olacağına yönelik kısa bir grafik eğitimi verilmiştir. Buna göre çocukların geneli anlatılan sıraya yönelik bir uygulama yaparken bazıları farklı sıralama ve düzende ilerlemişlerdir. Çocuklardan çalışmayı

yapmadan önce ilanla ilgili bilgi verildikten sonra tasarımda uygun oldukları yada boş kalan alana kaybolan oyuncaklarının resmini çalışmaları istenmektedir.

Resim 4.14. Çocuklar kaybolan oyuncaklarını görselleştirme aşamasında

Çocuklar çalışmayı uygulayacakları A4 kağıt alanını genelde dikey kullanırken yatay kullananda olmuştur. Metin gruplarını ise genelde yatay ve diyagonal olarak kullanmışlardır. Bazı çocuklar yazılarda kontürlerin içini boyayarak doldurma uygulaması ile metinleride renklendirmişler ve farklı renkler ile kendilerince ayırtmışlardır.

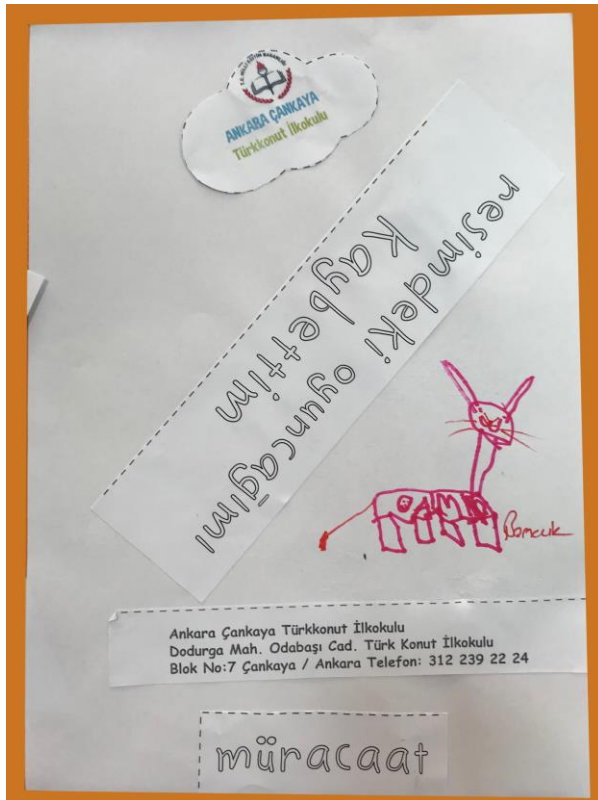
Resim 4.15. Çocukların kaybolan oyuncakları için yaptıkları çalışmalardan örnekler

Resim 4.16. Yatay A4 ilan çalışması örneği

Resim 4.17. Dikey A4 ilan çalışması örneği

Resim 4.18. İlan çalışmasında diyagonal uygulama örneği

Resim 4.19. Çocukların kaybolan oyuncakları için yaptıkları çalışmalardan örnekler

Bu uygulama çalışması okul öncesi anasınıfı öğretmenleri Selda Eraslan ve Dilek Saka ile uygulanmış ve gözleme dayalı değerlendirme yapılmıştır. Çalışma 40 kişilik okul öncesi dönem 4-6 yaş grubu çocuklara MEB'e bağlı devlet okulu bünyesinde hizmet veren anasınıfında 30-40 dakika arası bir süre içerisinde uygulanmıştır. Bu grubun okul öncesi dönem öğretmenleri olan Selda Eraslan ve Dilek Saka'ya göre; çalışmada yazıların olması çocuklarda farklı bir çalışma izlenim uyandırdığını, ilgilerini çektiğini ve çalışmanın onlara ilginç geldiğini belirtmişlerdir. Uygulama çalışmasının dönem sonunda uygulanmasına çocukların dönem sonu olduğu ve tatil zamanı yaklaştığı için normalde her etkinlikten çok çabuk sıkılmalarına ve odaklanma problemi yaşamalarına rağmen özellikle bu çalışmaya

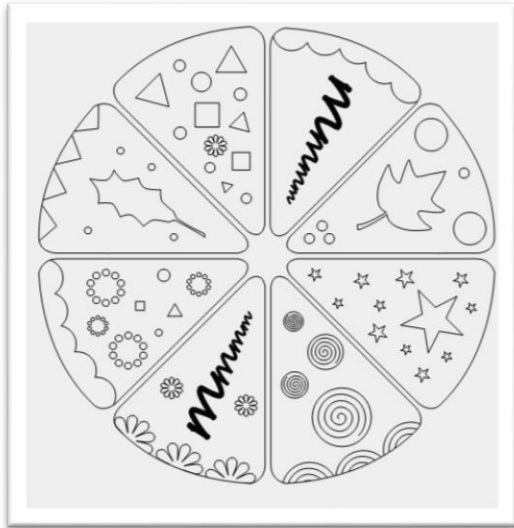
olmak üzere uygulama çalışmalarına ilgi gösterdiklerini belirtmişlerdir. Çocuklar çalışmada kaybettikleri oyuncaklarını heyecanla görselleştirmiş ve dikkatli bir şekilde çalışmışlardır şeklinde çalışma sırasındaki gözlemlerini iletmışlerdir. Tasarım deneyimini ve çocukluk duygularını birleştiren bir çalışma olmasıylada çocuklara farklı bir deneyim ve öğrenme süreci yaşatmıştır.

4.1.2. Pizza Tasarımı

Çalışma Konusu: Bu çalışmada konumuz, çocukların sevdiği yiyeceklerden olan pizza tasarımıydı. Geometrik şekillerden en güzel ve en büyük pizzayı yapmak, çocukların kendi pizzalarını tasarlamalarıydı.

Çalışma konusu hazırlanırken çocukların çoklu zeka kuramı görsel-uzamsal zeka alanı öğrenme stratejilerini; zihinde canlandırma, görsel metaforlar, zihin haritaları ve grafik sembolleri çalışma sırasında kullanmasına yönelik temel bir çalışma oluşturulmuştur.

Verilen malzemeler: 'Pizza' şeklinde dilimlere ayrılmış bir kağıt ve renkli boyalar verilmiştir.

Resim 4.20. Çocuklara verilen grafik materyal

Çocuklara verilen çalışmadaki dilimlenmiş, grafik şeklindeki, pizza dilimleri burada araç olarak kullanılmıştır, aslında yaratıcılıkları ve hayal güçleriyle çocuklardan bir alanı kurgulamaları ve tasarımları istenmiştir.

Resim 4.21. Çocuklardan ‘pizza dilimi tasarımı’ konulu, grafik çalışması esnasında bir görüntü

İlk aşamada pizzalarını diledikleri gibi boyayıp şekil ve renk vermeye başlamışlardır. Kimisi son derece gerçekçi düşünürken, kimisi tamamen hayal gücü ile gerçekle alakası olmayan renk kullanımlarına yönelmiştir. Çocuklar “benim pizzam, benim ürünüm, bunu ben tasarladım, ben yaptım” gibi ifadeleri kullanmaktaydılar.

Resim 4.22. Pizza dilimini tasarlayan bir çocuk

Resim 4.23. Çocuklar oluşturdukları pizza dilimlerini birleştirirken

Resim 4.24. Çocukların oluşturdukları büyük pizza

(Resim 4.13) ve (Resim 4.18) arasında yer alan fotoğraf ve görsellerde, çocuklar kendi pizzalarından dilimler keserek, büyük bir pizza tasarlamışlardır. Bütünden parçaya, parçadan bütüne gidilerek bir pizza elde edilmiştir. Bütün çocuklar kendi pizza tasarımlarını yapmış, sonra bir ekip çalışmasıyla bu tasarımları birleştirerek, daha büyük, başka bir pizza tasarımı ortaya koymuşlardır.

4.1.3. Takvim Tasarımı

Çalışma konusu: Grafik çalışması “kendi takvimini yap ve işaretle” şeklinde bir konu başlığıyla başlamaktadır.

Çalışma konusu hazırlanırken çocukların çoklu zeka kuramı görsel-uzamsal zeka alanı öğrenme stratejilerini; zihinde canlandırma, görsel metaforlar, zihin haritaları ve grafik sembolleri çalışma sırasında kullanmasına yönelik temel bir çalışma oluşturulmuştur.

Verilen malzemeler: Takvimde kullanılmak üzere bir aylık takvim çizelgesi, renkli karton, renkli boyalar şeklinde belirlenmiştir.

ARALIK				2011		
Pt	Sa	Ça	Pe	Cu	Ct	Pa
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Resim 4.25. Çocuklara beyaz kağıt üzerinde verilen ve kendilerinin şekillendirilmesini istediğimiz bir aylık takvim yaprağı

Resim 4.26. Çocuklar kendi takvim yapraklarını tasarlarken

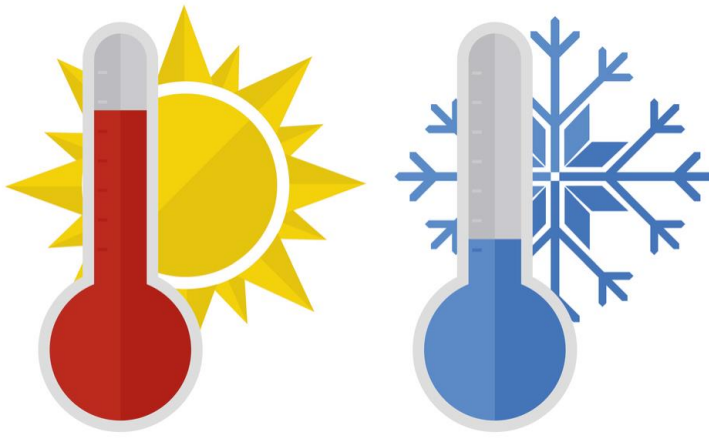
(Resim 4.19) ve (Resim 4.20)'de yer alan fotoğraf ve görsellerde, çocuklar yapmış oldukları bir aylık takvim yaprağı grafiğinin kesilmesi, şekillendirilmesi, renkli karton zemin üzerine yerleştirilip, takvim sayfası şekline getirilmesi aşamalarını özgün bir şekilde tamamlanmışlardır. Takvim yaprağının üst kısmını tıpkı evlerindeki, okullarındaki, takvimlerin yaprakları gibi kendi çizmiş oldukları ve boyadıkları görseller ile düzenlemişlerdir. Hepsi iyi bir gözlemci ve özgün bir tasarımcı gibi başarılı takvim yaprakları ortaya çıkarmışlardır.

4.1.4. İkonlar Üzerinde Soğuk - Sıcak Renk Çalışması

Çalışma konusu: Çoklu zeka kuramı görsel uzamsal zekaya yönelik yapılan grafik çalışmada ikonlar ile gösterilen sıcak ve soğuk kavramını verilen çalışmada uygulamalarını isteyerek tasarımda renk kavramını anlatmak çalışma konusudur.

Çalışma konusu hazırlanırken çocukların çoklu zeka kuramı görsel-uzamsal zeka alanı öğrenme stratejilerini; zihinde canlandırma, görsel metaforlar, zihin haritaları ve grafik sembolleri çalışma sırasında kullanmasına yönelik temel bir çalışma oluşturulmuştur.

Verilen malzemeler: Soğuk renk ve sıcak renk ikonu ve diğer kontürlü grafik sembolleri içeren A4 görsel çalışması çocuklara çalışma materyali olarak verilmiştir.

Resim 4.27. Çocuklara çalışma öncesinde gösterilen sıcak- soğuk ikonları

Uygulama çalışması öncesinde çocuklara renk, soğuk-sıcak renk kavramı anlatılmıştır, hangi renklerin onlara ne hissettirdiği ile ilgili karşılıklı soru- cevap şeklinde konuşma yapılmıştır. Öncelikler basit bir giriş yaparak yukarıdaki ikonlardan hangisinin soğuk suyu hangisinin sıcak suyu temsil ettiği sorulmuştur. Çocuklardan kırmızının sıcak suyu, mavinin soğuk suyu temsil ettiği yönünde net cevaplar alınmıştır. Sonrasında ise aşağıdaki Resim 4-34 ‘de yer alan grafikte sıcak ve soğuk objeler, mevsimler ve renkler üzerine karşılıklı soru cevap konuşmaları yaptıktan sonra uygulama çalışmalarına geçilmiştir.

Resim 4.34. İkonlar üzerinde Soğuk-sıcak renk uygulama çalışması

Bu uygulama çalışması okul öncesi anasınıfı öğretmenleri Selda Eraslan ve Dilek Saka ile uygulanmış ve gözleme dayalı değerlendirme yapılmıştır. Çalışma 40 kişilik okul öncesi dönem 4-6 yaş grubu çocuklara MEB'e bağlı devlet okulu bünyesinde hizmet veren anasınıfında 30-40 daikika süre içerisinde uygulanmıştır. Çalışma grubunun okul öncesi dönem öğretmenleri olan Selda Eraslan ve Dilek Saka'ya göre çocukların çok sık yaptığı bir uygulama olan boyama çalışmasıyla yapılması açısından onlar için sıradan olmasına rağmen sıcak-soğuk kavramlarıyla yapılan renk çalışması (renkleri bilmelerine rağmen) tasarıma yönelik bir çalışma olması açısından çocuklara ilgi çekici geldiğini belirtmişlerdir. Çalışmada çocukların 5 tanesi renkleri özgürce kullanırken geri kalan çoğunluk renkleri görsellerde sıcak-soğuk kavramları ile örtüştürerek kullanmışlardır.

MEB'e bağlı okul öncesi anasınıfı çalışma gurubu 3-6 yaş arası çocuklardan karışık bir sınıf olarak oluşmasından dolayı 3 yaş grubu çocuklar üst yaşlara oranla yavaş çalışmış ve çabuk yorulma belirtileri göstermişlerdir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bütün katılımcılar hazırlanan grafik çalışmaların, grafik tasarımında bilgisayar kullanmanın; karakterler, mekân, diğer görsel öğeleri birleştirme, değiştirme, yeniden düzenleme olanağı verdiği için yararlı olacağına inanmaktadırlar.

Araştırmada sanatçıların, günümüz Türkiye'sinde okul öncesi çocuk yayınlarında grafik tasarımı ile ilgili olarak çok önemli gelişmeler olduğunu ve bu alanda başarılı ürünler verildiğini kabul etmektedirler.

Ulusal ölçekteki Görsel İfadelendirme Becerisi, görsel ifadelendirmedeki evrensel ölçütler incelendiğinde, sonuçlar gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, kat edilmesi gereken daha aşama olduğu kanısına varılmaktadır.

Okul öncesi dönem çocukları için görsel tasarlayan ya da kuramsal olarak bu işle uğraşan grafik sanatçısı öğretim üyelerinin konuyla ilgili olarak benzer ve farklı düşüncelerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Yayınevlerinin, çocuk kitabı yazarlarının, öğretmenlerin, anne-babaların onların bu düşüncelerinden yararlanmalarının, çocukların estetik duyarlılıklar kazanması açısından oldukça önemlidir. Diğer taraftan, çocuk görsellerinin tasarımı, sanatsal yeterliğin yanı sıra, çocuğu tanımayı gerektirdiği için bu alana yönelecek sanatçıların çocuk psikolojisi, çocuğun algısal özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları vb. konularda yetiştirilmeleri önerilmektedir.

Görsel - uzamsal zekaya sahip çocukların; yer, zaman, renk, çizgi, şekil, biçim ve desen gibi olgulara ve bu olgular arasındaki ilişkilere karşı aşırı hassas ve duyarlı olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, “görsel-uzamsal zekası güçlü olan kişiler varlıkları, olayları ve olguları görselleştirerek ya da resimlerle, çizgilerle ve renklerle çalışarak, en iyi şekilde öğrenebilmektedirler.

Görsel stratejiler geliştirmek için çoklu zeka kuramını sınıfta kullanmak son derece değerli araçlar olabilmektedir. Çünkü bu tür etkinlikler, sekiz zeka alanını da içermektedir. Çoklu zeka kuramı görsel uzamsal zeka alanı temelinde hazırlanan çalışmalar çocuğun bütün zeka (yetenek) alanlarını geliştirmektedir.

Çoklu zeka kuramına dayalı görsel uzamsal zeka etkinlikleri sosyal ekonomik düzeyi yüksek olan bir bölgede özel bir kreşte ve MEB' e bağlı olan bir okul öncesi anasınıfında uygulanmıştır. Özel kreşteki çalışma grupları yaşlarına göre ayrılmakta iken anasınıfında ise okulun şartlarından dolayı 3-6 yaş karışık bir yaş gurubu ile çalışılmıştır. Yaş aralığı fazla olan anasınıfı çalışma gurubu ile anlaşmak yaş aralığından dolayı biraz zor olmakla beraber çalışmalar çocukların çok ilgisini çekmiştir. Odaklanma sorunu yaşayan birkaç çocuk bile etkinlik süresince çalışmıştır.

Özel kreşte yaş gruplarına ayrı uygulama yapılması açısından çalışmalar daha kolay anlatılmış ve uygulama aşaması daha başarılı olmuştur. Anasınıfında ve anaokulunda yapılan çalışmalar ile çocuklar çoklu zeka kuramı görsel uzamsal zekaya yönelik çalışmaları yaparken aslında grafik tasarım ile tanışmakta ve bir tasarım süreci deneyimlemiş olmaktadır. Çünkü görsel uzamsal zeka etkinlikleri içerisinde grafik tasarım etkinlikleri ile örtüşmekte ve tanımlanmaktadır.

Çalışma ile ortaya konulacak esaslar bütünü, dizgesi ile; görsel uzamsal zeka etkinliklerinde uygulanan grafik tabanlı çalışmaların, okul öncesi eğitim gören çocukların görsel algılarının geliştirilmesine, tasarlama ve tasarıma ilişkin farkındalığın artırılması yönünde oluşturulabilecek bir grafik tasarım etkinliğinin alt yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar Aktan, E. (Editör). (2017). *Erken Çocukluk Eğitimi Mozaïği: Büyük Düşünceler/ Fikirler, Modeller ve Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Adler, A. (1985). *İnsanı Tanıma Sanatı*, (çev. Ş. Başar). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Akers, R. L., Krohn, M. D., Lanza, L. and Radosevich, M. (1979). Social Learning and Deviant Behavior: A Specific Test of a General Theory. *American Sociological Review*, 44(4), 636-638.
- Akman, Y., ve Erden, M. (1998). *Eğitim Psikolojisi, Gelişim - Öğrenme - Öğretme*. (Altıncı Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Akyüz, Y. (1994). *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e)*, No:4, İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.
- Aral, N., Kandır, A., ve Yaşar, C. M. (2002). *Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı*. (Okul Öncesi Eğitim Programına göre geliştirilmiş İkinci Baskı). İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- Aral, N., Kandır, A., ve Yaşar, C. M. (2011). *Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınevi.
- Arı, M. (1992). *Okul Öncesi Eğitimi I. Sempozyum Raporu*. Ankara: MEB.
- Arnheim, R. (2015). *Görsel Düşünme*. (çev. R. Ögdül). (4. Basım). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 1969'da yayımlandı).
- Arntson, A. E. (2007). *Graphic Design Basics*. (Fifth Edition). United Kingdom: Thomson Wadsworth.
- Artut, K. (2007). *Okul Öncesinde Resim Eğitimi*. (Birinci Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ashier, M. (1975). *Çocuk Kitaplarının Grafik Tasarımı ve Düzeni*. 2. Türk Yayın Kongresinde sunuldu, Ankara.
- Atalayer, F. (1994). *Görsel Sanatlarda Estetik İletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Avcı, F. (2007). *Geçmişten Günümüze Çocuk Kitaplarındaki Resimler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Ayaydın, A. (2002). *İlköğretim Okullarındaki Sanat Eğitiminde Çoklu Zeka Kuramının Uygulanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayaydın, A. (2009). *Sanatın Görsel Dili, Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.

- Ayaydın, A. (2015). *Çoklu Zeka Tabanlı Görsel Sanatlar Eğitimi*. (2. Basım). Ankara: Nobel Yayınları.
- Aydoğan, Y., ve Ergin, E. (2000). *Okulöncesi Çocuk Kitaplarının Fiziksel Özelliklerinin İncelenmesi*. Çocuk Kitapları Sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Baloğlu, Z. (1990). *Türkiye’de Eğitim*, İstanbul: TÜSİAD.
- Bandura, A. (1965). Influence of Models Reinforcement Contingencies on the Acquisition of Imitative Responses. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1(6), 593–594.
- Bandura, A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *American Psychologist: American Psychological Association*, 44(9), 1175-1179.
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory of Mass Communication. *Mediapsychology III-Theoretical Integration and Research Synthesis Essay*, 3(3), 275.
- Bangir Alpan, G. (2005). *Görsel İletişim*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Başal, H. A. (1998). *Okulöncesi Eğitime Giriş*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Bayram, Z. T. (2009). *Resimli Çocuk Kitaplarının Okuma Alışkanlığı Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bear, D. M., Peterson, R. F. and Sherman, J. A. (1967). The Development of Imitation by Reinforcing Behavioral Similarity to a Model. *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 10(5), 405–406.
- Becer, E. (2006). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Berklin, C. T. (1971). *Okul Öncesi Eğitim ve Çocuklarımız*. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Bernstein, J. (2000) Preschool Children's Classification Skills and A Multicultural Education Intervention to Promote Acceptance of Ethnic Diversity, *Journal of Research in Childhood Education*, 14(2), 181-192.
- Bilir, Ş. (1993). *Okul Öncesi Eğitimin Önemi ve Yararları, Okul Öncesi Eğitimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Bingöl, C. (1975). *Resim Nedir Nasıl Yapılır Nasıl Öğretilir*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Boydaş, N. (1990). *Resim-İş Öğretimi Nasıl Geliştirilebilir? Ortaöğretim Kurumlarında Resim-İş Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: TED Yayınları
- Brosterman N. (1997). *Inventing Kindergarden*. Germany: Amazon Yayınevi.

- Büyükalın, S. F. (2003). Ders kitabı ve öğretim programı ilişkisi. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Campbell L., Cambell B., Dickinson D. (2004). *Teaching and Learning Through Multiple Intelligences*. Boston: Allyn and Bacon.
- Can, G. (2008). *Gelişimin Doğası, Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Ceylan, S. (2007). *Resmin Büyüsü "Çizer Olarak İzlenimlerim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Cicioğlu, H. (1985) *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Cüceloğlu D. (2002). *İletişim Donanımları Keşkesiz bir Yaşam için İletişim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır A.İ. (1999). *1980 Sonrası Sanat Eğitimi Üzerine Yapılan Kuramsal Çalışmalar*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunuldu, Eskişehir.
- Çakır A.İ. (2004). *Çocuk Resimlerinin Gelişimsel Yönden İncelenmesi*. Erken Çocukluk Eğitiminde Sanat Sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Çam. S. (1997). *İletişim Becerileri Eğitim Programın Öğretmen Adaylarının Ego Durumlarına ve Problem Çözme Becerisi Algılarına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, N., ve Daşcan, Ö. (Derl). (2017). *Son Değişikliklerle Okul Öncesi Eğitimi Programı ve Etkinlik Kitabı*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dabner, D. (2005). *Graphic Design School*, (Third Edition). New Jersey: John Wiley&Sons Inc.
- Demirel, Ö. (2002). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Denli, S. (1997). *Göstergebilim Açısından Grafik Gösterge Anlamlarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Dichtelmiller, M., Jablon, J., Dorfman, A., Marsden, D., and Meisels, S. (2001). *Work Sampling in the Classroom. A Teacher's Manual*. Michigan, USA: Rebus Inc.
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim Çatışmaları ve Empati*. İstanbul: Sistem Yayınları.

- Dubow, E. F. and Miller, L. S. (1996). Television Violence Viewing and Aggressive Behavior, (ed. T. M. MacBeth). *Tuning in to Young Viewers: Social Science Perspectives on Television*. London: Sage Publication.
- Edwards, C. Gandini, G. ve Forman, G. (1998). *The Hundred Languages of Children The Reggio Emilia Approach*. Advanced Refection (2. baskı), Greenwich, CT: Ablex.
- Einhorn, H. J., Hogarth, R. M. and Klempner, E. (1977). Quality of Group Judgment. *Psychological Bulletin*, 84(1), 160.
- Ekici, G. (Editör). (2014). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. (1. Baskı). İstanbul: Paradigma Akademi Yayınları.
- Erdal, G. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Çocuk Kitaplarının Resimlerine Genel Bakış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Erdal, İ.T. (2006). *Gestalt Kuramının Grafik Tasarıma Etkilerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Ergen, E. (2009). *Kavramların Algılatılmasında Resimli Çocuk Kitaplarının Rolü Bağlamında 'Simyacının Hediyesi' Öyküsü İçin Çocuk Kitabı Tasarımı*, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkuş, A. (2013). *Davranış Bilimleri için Bilimsel Araştırma Süreci*. (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ersoy, O. (1986). *Okul Öncesi Dönemde Kitabın Önemi*. Ankara: Ya - Pa Yayınları.
- Eyüboğlu, B. R. (1986). *Resme Başlarken*. Ankara: Olgaç Basımevi.
- Gardner, H. (1993). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences by Howard Gardner, Paperback, Anniversary*. New York: ExLibrary.
- Gardner, H. (2013). *Çoklu Zeka-Yeni Ufuklar* (Çev. A. Hekimoğlu Gül). İstanbul: Optimist Yayınları.
- Genç, A., ve Sipahioğlu, A. (1990). *Görsel Algılama*. İzmir: Sergi Yayınevi.
- Gentle, K. (1993). *Teaching Painting in the Primary School*. London: Cassell.
- Gombrich, E.H. (2009). *Sanatın Öyküsü*. (Çev: E. Erduran ve Ö. Erduran). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökaydın, N. (2002). *Temel Sanat Eğitimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gönen, M. (1986). *Ya -Pa Okul Öncesi Eğitim Semineri*. Ankara: Ya - Pa Yayınları.

- Gönen, M. (2000). *Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik, Resimleme, Fiziksel Özellikleri ve Türkiye''de Son On Yılda Resimli Kitaplar Alanında Yapılmış Tezler*. Ankara: AÜEBF ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.
- Gromley, Jr., WT. Gayer, Philips T., and Dawson B. (2005). The Effects of universal pre-k on cognitive development. *Developmental Psychology*, 41(6), 872.
- Güleç, H. ve Gönen M. (1997). 1974-1993 Yılları Arasında Türkçe Basılmış Olan Resimli Öykü Kitaplarının Resimlendirilme ve Fiziksel Özellikleri Yönünden İncelenmesi, *Türk Kütüphaneciliği*, 11(1), 42-53.
- Gültekin, M. (2003). *Okul Öncesi Eğitimde Kullanılan Öğrenme Yaklaşımları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Günçe, G. (1975). *Çocukta Zihin Gelişimi ve Piaget Kuramına Toplu Bakış Akademik Makale*. Ankara: Baylan Matbaası.
- Güngör, E. (1996). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Heinich, R., Molenda, M., Russell, J. D. and Smaldino, S. E. (2002). *Instructional Media and Technologies for Learning (7th Ed.)*. USA: Merrill Prentice Hall.
- Hochberg, J. E. (2007). *In the Mind's Eye: Julian Hochberg on The Perception of Pictures, Films, and The World*. New York: Oxford University Press.
- Hogg, M. A. ve Reid, A. A. (2006). Social Identity, Self-Categorization, and the Communication of Group Norms. *Communication Theory*, 16(1), 7-30.
- Hubbard, T. and Newell, M. (1999). *Improving Academic Achievement in Reading and Writing in Primary Grades*. New York: ERIC Document Reproduction Service.
- Hunt, P. (1998). *Understanding Children''s Literature*. New York: Routledge.
- Hyerle, D. (1996), *Visual Tools for Constucting Knowledge*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- İlhan, A. Ç. (1994). Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Yaratıcılığına Etkisi. *Yaşadıkça Eğitim*, 36, 27-29.
- İlhan, A. Ç. (2000). *Çocuk Kitaplarının Sanat Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara: AÜEBF ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları, 399-403.
- İlhan, A. Ç. (2002). Okul Öncesi Dönemde Estetik Duyarlılığın Geliştirilmesi. *Öğretmen Dünyası*, 16-20.
- İlhan, A. Ç. (2009). *Okul Öncesinde Yaratıcılık ve Sanat Eğitimi, Okul Öncesinde Yaratıcılık ve Drama Eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- İpşiroğlu, N. (1998). *Sanattan Güncel Yaşama*. İstanbul: Pan Yayıncılık.

- İşman, A. (2003). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Jersild, A. T. (1979). *Çocuk Psikolojisi*. (çev: G. Günçe). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Kültürel Psikoloji-Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık.
- Karadağ, A. (2012). *Okul Öncesinde Çoklu Zeka*. (8. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Karasar, N. (2007). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. (14. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, N. (2004). *Resimli Çocuk Kitaplarında Canavar İmgesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacıettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, İ. (2007). *Çocuk Kitabı Resimlerinde Estetik Boyut*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kazancı, S. (1987). *1986'da Çocuk Dergilerinde Çizgi, Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Kelman, H. C. (1961). Processes of Opinion Change. *Public Opinion Quarterly*, 25(1), 57-78.
- Keser, N. (2009). *Sanat Sözlüğü*, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Keş, Y. (2001). *Görsel İletişimde İllüstrasyonun Kullanım Alanlarına Kuramsal bir Yaklaşım*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Koç, F. (1999). *Çocuk ve Mekan*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köker, E., (2007). *Popüler Kültür Bağlamında Günümüz Toplumlarında Çocukluğa Verilen Yeni Biçim Ve İşlev, Popüler Kültür ve Çocuk*. (Ahioğlu, N. & Güney, N. (Yay. Haz.)). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Krech, D. ve Crutchfield, R. S. (1980). *Sosyal Psikoloji*. (çev. E.Güngör). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Matulka, D. I. (2008). *A Picture Book Primer: Understanding and Using Picture Books*. London: Libraries Unlimited.
- Mialeret, G. (2010). *Eğitim Bilimlerinin Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Milbrath, C. (1998). *Patterns Of Artistic Development In Children: Comparative Studies Of Talent*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Milgram, S. (1965). *Some Conditions of Obedience and Disobedience to Authority*. Human Relations, 18(1), 58.
- Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (2013). Ankara: Devlet Kitapları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1991). *Yedinci Milli Eğitim Şurası*. İstanbul: MEB yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1993). *Ondördüncü Milli Eğitim Şurası*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programı (36-72 aylık çocuklar için) Öğretmen Klavuz Kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Montessori M., George A.E. (1964). *The Montessori method*. New York: Schocken Books.
- Myatt, B., Carter J. M. (1979) *Picture Preferences of Children and Young Adults*. Switzerland: Springer.
- Nodelman, P. (1988). *Words about Pictures: The Narrative Art of Children's Picture Books*, Georgia: University of Georgia Pres.
- Odabaşı, H. (1997). *Grafikte Temel Tasarım*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. (Birinci Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Okur, Ç. (2003). *Deneysel Tipografinin Görsel İletişime Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Oruç, C. (2011). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Öncü, M. (2004). *Resimli Kitaplarda Resimleme ve Metnin Anlam Paylaşımı: Bir Resimli Kitap Uygulaması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öncül, N. (1989). *İllüstrasyon Yöntemleri ve Çocuk Masal Kitaplarında Biçimsel Çözümler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özden, Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Özer, A. (2007). *Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğa Göreligi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özer, D. S., ve Özer, K. M. (2001). *Çocuklarda Motor Gelişim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkubat, S., (2013). Okul Öncesi Kurumlarında Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi ve Donanım. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 58-66.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özünel, Ş. Ç. (2000). *Çocuk Kitaplarındaki Görsel Anlatımın Eğitimdeki Önemi*. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumunda sunuldu, Ankara.
- Pearce, J. (1996). *Çocuklarda Büyüme ve Gelişme*. (çev. A. Yeşildağlar). Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Pektaş, H. (2001). İnternette Görsel Kirlenme. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 400, 72-75.
- Piaget, J. (1955). *The Child's Construction of reality*, London: Routledge & Paul.
- Piaget, J. (1962). *Play, Dreams and Imitation in Childhood*. New York: Norton. (Originally published in French in 1945).
- Piaget, J. (2002). *Judgement and Reasoning in the Child*. (Translated by Marjorie Warden). Abingdon: Taylor & Francis.
- Piaget, J. (2007). *The Child's Conception of the World*. Lanham: The Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
- Piaget, J. (t.y.). *Judgment and Reasoning in the Child*. Edinburg: The Edinburg Press.
- Piaget, J. and Inhelder, B. (1967). *The Child's Conception of Space*. See especially 'Systems of Reference and Horizontal-Vertical Coordinates'. New York: W. W. Norton and Co.
- Piaget, J., (1896), *The Child's Conception of Physical Causality*, London; Routledge.
- Post, J., Hahmann, M., and Epstein, A. S. (2011). *Tender Care and Early Learning: Supporting Infants and Toddlers in Child Care Settings*. Ypsilanti, MI: High/Scope Press.
- Reidel, J.; Tomaszewski, T. ve Weaver, D. (2003). *Improving Student Academic Reading Achievement Through The Use of Multiple Intelligences Teaching Strategies*. New York: ERIC Document Reproduction.

- Roll, D. (1987). *Çocuk Kitaplarını Resimleme Sanatı*. (Çev. B. Yalçın). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Roopnarine, J.L., Johnson, J.E. (1987). *Approaches to Early Childhood Education*, (Çev. L. Fetihi). Toronto: Merrill Publising Company.
- Saban, A. (2005). *Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Saban, A. (2010). *Çoklu Zeka Kuramı ve Türk Eğitim Sistemine Yansıması*. (6.Basım). Ankara: Nobel Yayınları
- Saçkesen, S. (2008). *Çocuk Kitapları Seçiminde Anne Babaların ve Okulöncesi Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Salisbury, M. (2004). *Illustrating Children's Books: Creating Pictures for Publication*. New York: Barron's Educational.
- San, İ. (2004) *Sanat ve Eğitim-Yaraticılık, Temel Sanat Kuramları, Sanat Eleştirisi Yaklaşımları*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- San, İ. (2009). *Yaraticılıkta Temel Kavramlar, Okul Öncesinde Yaraticılık ve Drama Eğitimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sanoff, H. (1994). *School Design*. New York: Revivals.
- Sarı, N. (2006). *Çocuk Kitapları İllüstrasyonları Üzerine Bir Araştırma ve Bir Örneklem*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sarıkavak, N. K. (2009). *Çağdaş Tipografinin Temelleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Schweinhart, L. J. (2005). *Lifetime effects: the High/Scope Perry Preschool study through age 40*. Ypsilanti, MI: High/Scope Press.
- Schweinhart, L. J. (2006). *Preschool programs*. In R. E. Tremblay, R. G. Barr, RDeV. Peters (Eds.), USA: Encyclopedia on Early Childhood Development, 1-7.
- Selçuk, Z., Kayılı, H., ve Okut, L. (2002). *Çoklu Zeka Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2002). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, S. (1995). *Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler. Abece Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2000). *Çocuk Kitaplarında Görsel ve Dilsel Duyarlık*. Ankara: AÜEBF ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi Yayınları.

- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınevi.
- Shonkoff J.P. and Phillips D. A. (Editors). (2000). *Committee on Integrating the Science of Early Childhood Development, Board on Children, Youth, and Families*. Washington D.C.: National Academy Press.
- Shulevitz, U. (1997). *Writing With Pictures: How to Write and Illustrate Children's Boks*. New York: Watson-Guipill Pulications.
- Sözen M. ve Tanyeli. U. (1987). *Sanat Terimleri ve Kavramları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Svend, O. S., (1987). *Resimli Çocuk Kitaplarının Eleştirisi Üzerine*. (Çev: Banu Yalçın). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Şener, E., (2001). *Okul Öncesi Eğitim Merkezleri İçin Değişebilir/ Dönüşebilir/ Esnek Bir 'Fiziksel Çevre Modeli'*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şerif, M. ve Şerif, C. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. (çev. M. Atakay ve A. Yavuz). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Tanır, N. (2001). *Grafik Tasarım Elemanlarının İllüstrasyondaki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Isparta.
- Tansuğ, S. (1998). *Sanatın Görsel Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tepecik, A. (2002). *Grafik Sanatlar*. Ankara: Detay ve Sistem Ofset Yayınları.
- Tuğrul, B. ve Feyman, N. (2007). *Okul Öncesi Çocukları İçin Hazırlanmış Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Temalar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Turan, N. (2000). *Çocuk Kitapları Resimlemesi*. Ankara: Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları.
- Turhan, M. (1997). *Kültür Değişimleri-Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik*. İstanbul: İfav Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. Basım). Ankara: TDK.
- Twemlow, A. (2006). *Grafik Tasarım Ne İçindir?* İstanbul: Yem Yayın.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Inkılap Yayınevi.
- Vianello, R., Tamminen, K. ve Ratcliff, D. (1992). *The Religious Concepts of Children. Handbook of Children's Religious Education*, (Ed. D. Ratcliff). Birmingham, AL: Religious Education Press.

- Vural, D. Ü. (2009). *Çocuğun Sanatsal (Grafiksel) Gelişim Basmakları, Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Weill, A. (2009). *Grafik Tasarım*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Werner, C. M. and Altman, I., (1998). A Dialectical/Transactional Framework of Social Relations: Children In Secondary Territories. In H. J. H. D. Gorlitz, G. Mey, and J. Valsiner (Ed.), *Children, Cities, and Psychological Theories: Developing Relationships* (pp. 123-154). Berlin and New York: Walter de Gruyter.
- Yavuz, K. E. (2003). *Eğitim Öğretimde Çoklu Zeka Teorisi ve Uygulamaları*. Ankara: Ceceli Yayınları.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. (2. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Psikolojisi*. (19. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). *Resimleriyle Çocuk: Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. (14. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yetkin, S.K. (1968). Güzel Sanatların Eğitimdeki Yeri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 125-129.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, F. Ü., Şener, T. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Yaratıcılık Eğitimi* (3. Baskı). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (1999). *Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı*. İstanbul: Ya – Pa Yayın Pazarlama.
- Yılmaz, N. (2003). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. (Birinci Baskı). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (1993). *Çocuk ve Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgün Yayın Dağıtım.
- Zembat, R. (1999). *Okul Öncesi Eğitimde Temel Konular, Öğretmen Eğitimi El Kitabı*. (Birinci Basım). İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama.
- Zembat, R. (2001). *Nitelik Açısından Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve İlgili Bir Araştırma*. İstanbul: Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Zembat, R. ve Unutkan, R. (2001). *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun sosyalleşmesinde Ailenin Yeri*. İstanbul: Yapa Yayıncılık.
- URL-1: Ünal, F. *Okul Öncesi Eğitim Programlarında Planlama ve Değerlendirme 1.ppt* Web:
<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwebcache.googleusercontent.com%2Fsearch%3Fq%3Dcache%3A3gKl9YlFz3sJ%3Aslideplayer.biz>

.tr%2Fslide%2F2723159%2F%2B%26cd%3D1%26hl%3Dtr%26ct%3Dclnk%26gl%3Dtr&date=2018-03-13 adresinden 20 Nisan 2014’da alınmıştır.

URL-2: Cansali T. *Çoklu Zekâ Kuramı Nedir?* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tugbacansali.com%2Fcoklu-zeka-kurami-nedir%2F&date=2018-03-13> adresinden 20 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

URL-3: MEB. (2014). *Okul Öncesi Eğitim ve Eğitim Programları* Web: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.onceokuloncesi.com%2Fokuloncesi_egitimprogrami.pdf&date=2018-03-13 adresinden 15 Nisan 2014’da alınmıştır.

URL-4: Kaya U. *Çoklu Zeka Kuramı ve Eğitimde Uygulanışı* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.antalyaozelegitim.com%2Fblog%2Fogrenme-problemleri%2Fcoklu-zeka-kurami-ve-egitimde-uygulanisi.html&date=2018-03-13> adresinden Mayıs 2017’de alınmıştır.

URL-5: Selveroğlu T. Ç. (2017) *Okul Öncesi Eğitim ve Öğretimin Özellikleri Nasıl Olmalı?* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.caglatugba.com%2Fokul-oncesi-egitim-ve-ogretimin-ozellikleri-nasil-olmalı%2F&date=2018-03-13> adresinden Mayıs 2017’de alınmıştır.

URL-6: Doğan, Ü. (2016) *Okul Öncesi Çocuk Psiko-Motor Gelişim*, Okul Öncesi Eğitim Yazıları, Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.cocukgelisim.com%2Fpsimotor.html&date=2018-03-13> adresinden 25 Nisan 2017’de alınmıştır.

URL-7: MEB, *Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği* Web: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fmevzuat.meb.gov.tr%2Fhtml%2Filkveokuloncyon_0%2Fyonetmelik.pdf+&date=2018-03-13 adresinden Kasım 2014’de alınmıştır.

URL-8: MEB (2017), *İlköğretim ve Eğitim Kanunu* Web: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fmevzuat.meb.gov.tr%2Fhtml%2Filkveokuloncyon_0%2Fyonetmelik.pdf&date=2018-03-13 adresinden Kasım 2014’de alınmıştır.

URL-9: Shillito, S; Beswick, K. ve Baguley, M. (2008). *The Aim of Art Education: An Analysis of visual art in Tasmania's Essential Learnings Curriculum*. Australian Online Journal of Arts Education. Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.deakin.edu.au%2Farts-ed%2Feducation%2Fteach-research%2Farts...%2F4-1.pdf+&date=2018-03-13> adresinden 16 Ekim 2009 tarihinde alınmıştır.

- URL-10: Montessori M. (1984), *How is Montessori Different?* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Ffamilyglobal.org%2Fmontessori&date=2018-03-13> adresinden Kasım 2017’de alınmıştır.
- URL-11: Waldorfi I., (1913) Rudolf S., *Waldorf Early Childhood Education* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.waldorfearlychildhood.org%2Fwecan.php&date=2018-03-13> adresinden Kasım 2017’de alınmıştır.
- URL-12: HighScope E. R. F. (2017), *Perry Preschool Study* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fhighscope.org%2Fperrypreschoolstudy&date=2018-03-13> adresinden Kasım 2017’de alınmıştır.
- URL-13: Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (2014), Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fcgyd.org%2Fhakkimizda%2Famacimiz%2F&date=2018-03-13> adresinden 11 Mayıs 2011 tarihinde alınmıştır.
- URL-14: OECD, (2014), *Family Database of the Organization for Economic Cooperation and Development. Maternal employment.* Web: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Fels%2Ffamily%2FLMF1_2_Maternal_Employment_14&date=2018-03-13 adresinden Mayıs 2014’de alınmıştır.
- URL-15: Hürriyet Daily News (22 Haziran 2010) *Inequalities are deep in Turkey and women suffer the most.* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.hurriyettailynews.com%2Fdefault.aspx%3Fpageid%3D438%26n%3Dinequalities-are-deep-in-turkey-and-woman-suffer-the-most-2010-07-22&date=2018-03-13> adresinden Mayıs 2014’de alınmıştır.
- URL-16: Güncel Psikoloji (2017) *Jerome S. Bruner ve Bilişsel Gelişim Kuramı.* Web: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.guncelpsikoloji.net%2Fgelisim-psikolojisi%2Fjerome-s-brunerve-bilissel-gelisim-kurami-h6369.html&date=2018-03-13> adresinden Mayıs 2017’de alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Gültekinler Gözde
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri : 10.12.1984 / Kars
Medeni hali : Evli
Telefon : 0530 954 25 78
e-mail : gozdebayram@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniv. G.S.E. Bileşik Sanatlar	2018
Lisans	D.E.Ü G.S.F Grafik	2009
Lise	B.D.L Yabancı dil ağırlıklı lise	2003

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-2018	Anadolu Ajansı	Grafiker
2011-2013	Çiğdem Erdinç Tasarım Ofisi	Grafiker
2010-2011	Yeşilimsi Tasarım ve Yayıncılık	Grafiker
2008-2009	Rekmay Reklam Tanıtım	Grafiker

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

.....

Hobiler

Gezmek, okumak, fotoğraf çekmek

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

